

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Гуманітарно-педагогічний факультет

Кафедра культурології

УКРАЇНА НЕЗЛАМНА

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ТВОРЧОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ- АКАДЕМІЇ**

(з нагоди 88-річчя від дня народження Вадима Крищенка)

1 квітня 2023 р.

м. Київ

УДК 31 **316 : 766**316.26(477)(091)"312"

ББК 60.5

Україна незламна: зб. Матеріалів Всеукраїнської наук.-творч. конф.-уроч. Академії з нагоди 88-річчя від дня народження Вадима Крищенка. Київ, 1 квітня, 2023 р. Київ, 2023. 96 с.

Збірник укладено за матеріалами Всеукраїнської науково-творчої конференції-академії «Україна незламна» (з нагоди 88-річчя від дня народження Вадима Крищенка), що її провела кафедра культурології гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України. Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямками роботи конференції.

Видання розраховано на науковців, викладачів, аспірантів, студентів.

The compilation was compiled according to the materials of the All-Ukrainian Scientific-Creative Conference- academy "Ukraine is unbreakable" (on the occasion of the 88th anniversary of Vadim Kryshchenko), which was conducted by the Department of Cultural Studies of the Humanities and Pedagogical Faculty of the National University of Nature Conservation of Ukraine. The filling of columns is synchronized with the main directions of the conference.

The publication is designed for scientists, teachers, graduate students, students.

Редакційна колегія:

Шинкарук В.Д., д-р філол. наук, проф.; Савицька І.М., канд. філос. наук, доц.; Майданюк І.З, д-р філос. наук, проф.; Харченко С.В., д-р філол. наук, проф.; Сидоренко І.Г., канд. філос. наук (відповідальний секретар).

Схвалено до друку на засіданні вченої ради
гуманітарно-педагогічного факультету, протокол № 5 від 16.02.23

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за автентичність, достовірність викладеного матеріалу,
за правильне цитування джерел, покликання на них.

Передруковувати опубліковані в збірнику матеріали
дозволяється тільки за згодою авторів.

*Моє звання
Негоже почеснями дзенькати –
Збагнуть пора.
Зі звань лише собі одненьке:
Я – раб пера*

Вадим Крищенко

ЗМІСТ

МАЙСТЕРНІСТЬ ПІСЕННОГО СЛОВА ВАДИМА КРИЩЕНКА

<i>ВАРГАТЮК Сергій.</i> Вадим Дмитрович Крищенко - український поет-пісняр	7
<i>ВЕЛИЧКО Ірина, ПОПІВАНОВА Христина.</i> Сутність життя людського у безсмертній поезії Вадима Крищенка	9
<i>КОЛЕСНИК Марія.</i> Вадим Крищенко - велетень українського слова	10
<i>НЕВМЕРЖИЦЬКА Олена.</i> Серце доброти Вадима Крищенка	12
<i>ПУЗИРЕНКО Ярина.</i> «Крокує з епохою в ногу роздумне завзяття моє» – вірш «Хіба налякають тривоги» як поетичне кредо Вадима Крищенка	13
<i>РУБІНСЬКА Броніслава.</i> Про вплив «Колискової для сина» В Крищенко на пісенність українців	14
<i>СКОКОВА Марина.</i> Образ батьків у піснях Вадима Крищенка	15
<i>ТРУТЕНЬ Аліна.</i> Тема природи в поетичній творчості Вадима Крищенка	16
<i>ЧАЙКА Владислава.</i> Поетичне слово Вадима Крищенка в пісенній творчості сучасності	18
<i>ШИНКАРУК Лідія, ШИНКАРУК Наталія.</i> Цінності людського буття в поезії Вадима Крищенка	20
<i>ШИНКАРУК Олександра.</i> Образ України в поетичній творчості Вадима Крищенка	21

ТВОРЧІСТЬ ВАДИМА КРИЩЕНКА КРІЗЬ ПРИЗМУ НАУКОВИХ ПОШУКІВ

<i>БАЛАЛАЄВА Олена, ВАКУЛИК Ірина.</i> Образ липи в поезії Вадима Крищенка	23
<i>ДРАЧУК Олександра.</i> Віддзеркалення концепції екологічної освіти в поезії Вадима Крищенка	24
<i>МАТВІЄНКО Ірина.</i> Поезія для душі або філософські роздуми про щастя	25
<i>ОЖОГАН Лілія.</i> «Душа поета – вічна таїна» (філософські мотиви збірки Вадима Крищенка «Не опускаючи очей»)	26
<i>ПІВЕНЬ Олена, ГЛОТОВА Маргарита.</i> Життєвий та творчий шлях Вадима Крищенка	27
<i>ЧЕКАЛЮК Вероніка.</i> Вадим Крищенко очима сучасників	28

ПОЕЗІЯ ВАДИМА КРИЩЕНКА В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

<i>ВЛАСЕНКО Каріна.</i> Естетичне виховання студентської молоді засобами поетичної творчості В. Крищенка	29
<i>КОВАЛЬЧУК Тамара.</i> Патріотичні мотиви поезії Вадима Крищенка	31
<i>ЛИТВИНЕНКО Ірина.</i> Крищенко – поет-місіонер	32
<i>СОПІВНИК Ірина, СОПІВНИК Руслан.</i> Соціально-психологічна реабілітація студентської молоді засобами художнього поетичного слова (на прикладі поезії В. Крищенка)	33

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ В КООРДИНАТАХ СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ ПАРАДИГМИ

<i>KACHMARCHUK Svitlana. Features of the humanitarian ideal of scientificity</i>	34
<i>АНДРІЙЧУК Людмила. Вставлені конструкції в структурі наукового тексту</i>	36
<i>ГЕЙКО Світлана, ЛАУТА Олена. Специфіка та роль науки в сучасному світі</i>	37
<i>ГРАБОВСЬКА Інна. Метакомунікативні питання мовця та слухача в сучасному англomовному дискурсі</i>	38
<i>ДУБРОВІНА Оксана, КИЧКИРУК Тетяна. Декілька зауважень стосовно творення особистістю сенсу свого життя</i>	39
<i>ЖУРАВСЬКА Ніна. Методологія аграрних наук в координатах сучасної наукової парадигми</i>	40
<i>КОНОНЧУК Інна. Емотивні номінації як засіб виявлення світосприйняття</i>	41
<i>КОСТРИЦЯ Наталія, МАЗУР Наталія. Роль мемуаристики в жанровій структурі періодики початку ХХ століття</i>	43
<i>МИРОШНІЧЕНКО Віталій. Парадигмальний підхід у гуманітарних науках</i>	44
<i>МИХНЮК Сергій. До питання розвитку softskills здобувачів вищої освіти при вивченні соціально-гуманітарних дисциплін</i>	45
<i>МІСЬКЕВИЧ Людмила. Управлінська культура керівників освітніх закладів</i>	47
<i>САВЕНКО Тетяна, САВЕНКО Олександр. До питання про зняття труднощів сприйняття лінгвокраїнознавчої інформації інофонами в умовах підготовчого факультету</i>	48
<i>САВОСТЬЯН Яна. Директивні мовленеві акти: дефініювання і класифікація</i>	49
<i>САУЛЯК Надія. Жанрові особливості інтерв'ю в англomовному дискурсі зірок</i>	50
<i>СЄКУНОВА Юлія. Конфліктологія та теорія переговорів: мистецтво управляти конфліктами</i>	52
<i>СОКОЛОВ Олександр. Творчість у контексті сучасної культурної антропології</i>	53
<i>СТРІЛЕЦЬ Валентина. Міжкультурний підхід до формування фахової компетентності письмового перекладача</i>	55
<i>ТИМОШЕНКО Ольга, ВОВК Анатолій. Бруно Латур і Стів Вулгар: антропологічні методи аналізу науки та поняття «соціальне»</i>	56
<i>ТІТЕНКО Наталія. Щодо театральних процесів в Україні</i>	57
<i>ТРИМА Катерина, ХВІСТ Вікторія. Історична наука в координатах сучасної наукової парадигми</i>	58
<i>ХАРЧЕНКО Світлана, ЗАКАТЕЙ Юлія. Поняття «перифраз» в українському та англійському науковому дискурсах</i>	60
<i>ЧИКИРИС Юлія. Переклад багатокomпонентних термінів англomовного лісового та садово-паркового дискурсу українською мовою</i>	62
<i>ЯРЕМЕНКО Наталія. Motivation as a psychological component of foreign language teaching to students of non-linguistic faculties</i>	63

ІДЕНТИЧНІСТЬ: НАЦІОНАЛЬНИЙ, МОВНИЙ, ЛІТЕРАТУРНИЙ, КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТИ

<i>АСАТУРОВ Сергій, ТОВКУН Інна. Українська мова і сучасний інформаційний медіапростір</i>	64
<i>БОЙКО Іван, АЛЄКСЄЄВ Олександр. Європейські кордони та національна ідентичність</i>	65
<i>ВОЙТЮК Ірина. До проблеми формування національної самоідентифікації в Україні</i>	67
<i>ГОРОДНЯК Яна. Нищення української ідентичності в роки голодомору</i>	68

<i>ДАНИЛОВА Тетяна, ГОРБАТЮК Тарас. Культурна ідентичність і міжкультурна комунікація: до постановки проблеми</i>	68
<i>КАЛУГА Володимир. Культура в розрізі функціонального підходу до осмислення її суті та навантаження у бутті людини</i>	71
<i>КОСТРИЦЯ Наталія. ФОМІНА Галина. Die nationale identität in der deutschen kultur</i>	72
<i>КРАВЧЕНКО Наталія, ЛАНОВЮК Людмила. Національна ідентичність: етнічна та громадянська складові</i>	73
<i>КРОПИВКО Олена, СВЯТНЕНКО Анна. Формування нової генерації літературно-мистецької інтелігенції в культурному просторі Києва (кін. 1950-поч. 1960-х рр.)</i>	75
<i>МАКОДА Світлана. Проблема національної ідентичності в творчості Вадима Крищенка</i>	77
<i>МИСЮРА Тетяна. Національна ідентичність як синкретичний феномен</i>	77
<i>ОСНАЧ Олексій. Деякі аспекти сучасного розуміння поняття «ідентичність»</i>	79
<i>ПИЛИПЕНКО Лілія. Вплив соціальної ідентичності на мовленнєву поведінку</i>	80
<i>САУРІНА Ольга. Війна та мистецтво</i>	82
<i>СЕМАШКО Тетяна. Національний характер ментальної ідентичності у контексті етнокультурної стереотипізації</i>	84
<i>СИДОРЕНКО Ірина. Щодо потрактування поняття «ідентичність»</i>	85
<i>СОКОЛОВА Олександра. Проблема морально-духовних засад національної ідентичності в українській філософії першої третини ХХ століття</i>	87
<i>СТРІЛЕЦЬ Василь. Тема російської «імперської нації» та її долі в поглядах Максима Славинського</i>	88
<i>ШИНКАРУК Василь. Мотиви патріотизму в поетичній творчості Вадима Крищенка</i>	89
<i>ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ</i>	92

*Нас лякали: чорна сила
Переможе все і всіх...
Чорна сила не згубила,
Переляк здолать не зміг.
Вадим Крищенко*

МАЙСТЕРНІСТЬ ПІСЕННОГО СЛОВА ВАДИМА КРИЩЕНКА

ВАРГАТЮК Сергій

ВАДИМ ДМИТРОВИЧ КРИЩЕНКО - УКРАЇНСЬКИЙ ПОЕТ-ПІСНЯР

Велика кількість тем, ракурсів, настроїв і духовних відкриттів у поезії Вадима Крищенка дивовижно вражає - від глибоко особистісної лірики до творів високого громадянського звучання. Кожен, взявши до рук збірку поета, знайде в ній щось актуальне, хвилююче, рідне для себе. Ім'я Вадима Крищенка відоме не лише людям старшого покоління, а й молоді. Пісні на слова поета лунають з уст відомих співаків.

Вони сповнені доброти, щирості, відвертості, а головне - любові до українського слова. Той, хто абсолютно не сприймає, не любить, не знає і не бажає знати українську пісню, тільки той, напевно, і не чув імені поета-пісняря Вадима Крищенка. В Україні таких плодovitих, таких рівних і бездоганних за мистецькою вагою поетів, хто б працював саме на національну пісенну індустрію, мало і навіть дуже мало.

Більш як 60 років працює Вадим Крищенко в пісенному жанрі. Не знайдеться зі співаків старшого і середнього покоління таких, хто б не брав на свої вуста пісні, написані на вірші цього поета. Він - воістину корифей. Пісня - це, певно, чи не єдиний вид мистецтва, що залишається не притисненим нашою немилосердною дійсністю. Ніщо так швидко і так тісно не притуляється до людського серця, як пісня.

Бог наділив Україну піснею. З давніх-давен українці вражали своїми задушевними піснями. Їх співали завжди: у радості і печалі, у щасті і в неволі. Українська пісня вражає і словами, і музикою. Українська пісня - найперший і найщиріший носій рідного слова. Але не забуваймо, що кожна пісня має своїх авторів.

Вадима Крищенка знають у кожному українському домі. Мабуть, немає дня, щоб на хвилях ефіру, з телеекрану не звучали пісні на його слова. І поетичні книги автора розійшлися по Україні. Майстерність його пісенного слова випробувана часом і зігріта любов'ю багатьох людей. Він поет, який наповнив словесним змістом музику, що долітала і долітає до людей десятками пісень.

Цього поета знають у різних куточках нашої країни. Це - Вадим Крищенко. Пишучи, автор не може сказати, що діється в його душі, у серці, як виникають сюжети, образи, герої. Він створює і програє в собі ситуації, адже для нього важливо знайти у пісні ті основні слова, які б запам'ятовувалися, були їх основою. Вадим Крищенко в поезії, особливо в пісні, гранично щирий. Більшість його ліричних пісень із тривожно-щемливою ноткою, а не з відверто радісною.

Так збіглося, що Вадим Дмитрович Крищенко народився у День гумору, 1 квітня 1935 року у Житомирі. Тепер, крізь призму часу, можна стверджувати - такий символічний збіг виявився щасливим у його творчій долі. Батьки майбутнього поета-пісняря навчалися у педінституті, тож перші роки Вадима минули на берегах мальовничої річки Хомори у бабусі з дідусем у селі Глибочок Баранівського району в оточенні незайманої поліської природи.

Після повернення батька з фронту, Крищенки оселилися в Житомирі. Батько майбутнього поета працював директором середньої школи №1 на Мальованці, а згодом - у школі № 23, яку й закінчив Вадим (саме тут у 2011 році було відкрито музей Вадима Крищенка). Коли хлопцеві виповнилося 14 років, померла його мати Ганна Гаврилюк. Її

світлий образ проходять крізь всю творчість поета. На думку поета-пісняра, ми всі в неоплаченому боргу перед батьками, які перетерпіли неймовірні труднощі: і революцію, і голодомор, і репресії, і нечувану в світі війну, і повоєнне лихоліття. І не писати про це не можна. Земля батьків. Як згадує сам Вадим Дмитрович, писати вірші він почав ще в школі. У сьомому класі вперше написав поему про партизана, оскільки воєнна тематика на той час була актуальною. Коли закінчував школу вперше надрукував вірші в обласній газеті «Радянська Житомирщина».

Перед вступом до вузу в душі Вадима Крищенка боролися два почуття: пов'язати своє життя зі словом чи зі сценою. Відчував потяг до сцени, грав у шкільному, а далі уже і в університетському драмгуртках. І все ж перемогло слово. Коли навчався на факультеті журналістики Київського університету й гадки не мав, що буде коли поетом-піснярем. Як і більшість однокурсників, серед яких такі відомі в письменницькому світі люди, як Борис Олійник, Степан Колесник, Василь Захарченко, Олекса Мусієнко, Микола Шудря, Валерій Гужва та інші, він «хворів» на поезію, та нікому її не показував і не вихвалявся написаним. З часом став відвідувати літературну студію, якою керував Юрій Мушкетик, а старостою був Василь Симоненко.

Були дні, коли університетське життя Вадима Крищенка опинилося під загрозою. Сталося це після випадку зі статтею, присвяченою національному питанню, яка потрапила йому на очі в читальному залі. Багато абзаців статті, що викликали у студента душевний спротив, він підкреслив, а то й закреслив. Через це (ревізування соціалістичної дійсності) почався розгляд на комсомольських зборах і «винному світило» виключення з університету і висилка на перевиховання у трудові колективи. Та за нього заступився тодішній декан факультету Матвій Шестопал.

Тільки в двадцять вісім років, після закінчення університету, у 1963 році, Вадим Крищенко одважився на першу книжку під назвою «Тепла прорість?». Дещо з написаного друкував у газетах і журналах. Згодом вийшла книжка для дошкільнят - «Паперові човники». У наступні роки з'явилося ще понад 30 поетичних збірок Вадима Крищенка. Великий вплив на його становлення як поета-пісняра справив Андрій Малишко. Зі спогадів Вадима Крищенка: «Один із перших своїх поетичних зошитів я віддав читати Андрію Малишку. По якомусь часові приходжу до нього і з хвилюванням запитую: «Андрію Самійловичу, ну як?.. У відповідь чую: «Твої вірші, Вадиме, як пісня». Я тоді подумав: «А це добре, чи погано?» Тільки через багато років по тому зрозумів, що великий Майстер, який сам прекрасно писав пісні, зумів розгледіти в поетові-початківцеві цю схильність до пісні».

Вадим Дмитрович Крищенко - український поет-пісняр, народний артист України, заслужений діяч мистецтв України, лауреат літературно-мистецьких премій Івана Нечуя-Левицького, Андрія Малишка, Дмитра Луценка. Автор понад 1000 пісень, близько 300 з яких стали знаковими, популярними та більше 40 поетичних книг. Він кавалер багатьох державних нагород - орденів «Ярослава Мудрого» V ступеню, «За заслуги» II і III ступенів, «Ордена Трудового Червоного Прапора», найвищої київської відзнаки «Знаку Пошани»; церковних орденів - найвищої нагороди Української православної церкви «Ордена Андрія 12 Первозванного», «Ордена Святого Володимира», багатьох відзнак громадських організацій. Йому неодноразово присуджувалося звання «Кращий поет-пісняр України».

Література

1. Крищенко В. Д. Поезії / В. Д. Крищенко. – К. : ВІРА ІНСАЙТ, 2002. – 447 с.
2. Крищенко В. Д. Українська душа / В. Д. Крищенко. – К. : Дніпро, 2009. – 592 с.

СУТНІСТЬ ЖИТТЯ ЛЮДСЬКОГО У БЕЗСМЕРТНІЙ ПОЕЗІЇ ВАДИМА КРИЩЕНКА

Із сторіччя в сторіччя велика кількість представників українського літературного слова намагаються відобразити у своїх творчих здобутках своє ставлення до рідного Краю, до своєї власної Батьківщини, до свого Народу...

Неперевершена творчість Вадима Крищенка - відомого українського поета, безперечно, є одним із таких найяскравіших прикладів безмежної людської Любові - Любові до свого Народу, до своєї Країни, до Всесвіту...Адже сьогодні, як ніколи, в умовах задоволення життєвих потреб, Людство має потребу не тільки у певних матеріальних благах, а перш за все—у духовних. [4].

Основним завданням вищезазначеної роботи є аналіз того, яким саме чином відображаються грані Душі Людської, Людського Життя в поезії чудового українського поета, який у своїй творчості, не втомлюючись, має сміливість наголошувати, що саме Любов - Любов до Землі, на якій народився, Любов та Повага до Людей, до Батьків, до власного Роду визначає нашу Людську Сутність. Це підтверджується і величезною кількістю мелодійної поезики майстра українського слова. Тут можна пригадати і незабутні віршовані рядки поета, які вже давно стали відомими українськими піснями та на слуху майже у всіх закоханих в українське слово, в українську пісню. Це і «Хай щастить вам, люди добрі», і «Родина», і «Берег любові»... Кількість пісенних композицій, а їх у письменника налічується аж 800, підтверджує той факт, що В.Крищенко не тільки словесно відображає свою Любов до життя, а й закликає практично використовувати набуті Знання та певні Духовні Принципи.

Незрівнянна поезія В.Крищенка відома не тільки на території України, а й далеко за її межами, і це ,безумовно, є дуже суттєвим моментом для підтримки української діаспори в різних куточках світу.

Важливим є і той факт, що на творчість поета звертає увагу і велика кількість українських композиторів. Це і Ігор Поклад, і Олександр Морозов, і Ніколо Петраш...[2]. Підтвердженням цього можуть бути слова покійного нині Андрія Малишка:«...твої вірші, Вадиме, як пісні...». Саме шляхом поширення своєї творчості через пісню, поет безперервно має можливість доносити свої думки до людей. Вадим Крищенко у своїй поезії закликає жити та насолоджуватися кожним днем сьогодення, цінувати кожен мить... Це можна побачити і у власних міркуваннях поета про те, що для істинної творчої особистості необхідною умовою є зберігання тепла та спокою всередині своєї Душі, не звертаючи увагу а ні на певні депресивні настрої суспільства, а ні на що інше. Поет вчить бути мудрими, оптимістично налаштованими та керуватись у житті тільки набутим позитивним життєвим досвідом[3], наголошуючи на тому, що жити треба завжди по правді. І дуже влучним прикладом всього зазначеного є слова у вірші поета «Десята заповідь»:

*Ні, не бажай здобутку ближнього
І не бажай його майна!
Хай чорне зло в пориві хижому
Не б'є, як блискавка страшна.
Нехай веде нас днями й тижнями,
Відлуння Божої сурми,
Ні, не бажаймо лиха ближньому, -
На те ми звемося людьми.*

Дійсно, вказаний фрагмент віршу є досить влучним та розкриває думки поета та його ставлення до певних Правил Людського Життя.

Загалом, поезія письменника дуже чітко демонструє читачеві не тільки його відношення до людей, до України, а й активно змушує замислитись над ключовими

поняттями Життя - зрозуміти певні етичні поняття, норми поведінки...Через поезію письменника проходить весь спектр людських емоцій, які тільки може подарувати Життя...А також Почуття Великого Патріотизму до рідної Батьківщини, до рідної Землі... Саме все це і є проявленням Великої Людської Сутності поета - пісняра...

Перемога на багатьох пісенних конкурсах, а найголовніше - щира глядацька симпатія та визнання, певно, і є найціннішим та найдорожчим Подарунком у житті Поета та Неперевершеною Спадщиною для прийдешніх Поколінь...

Література

1. Не опускаючи очей...: вибране / В. Д. Крищенко; худож-оформлювач О. Д. Кононученко. — Харків: Фоліо, 2013. — 630 с.
2. Офіційний сайт Вадим Крищенко. URL : <http://vippp.org.ua/files/pedposhyk/spuslit-1557135224.pdf> (дата звернення : 04.03.2020).
3. Михайленко А. Хай пісні летять за обрій / А. Михайленко // Урядовий кур'єр. 2005 від 02 квітня.
4. Поет – пісняр Вадим Крищенко. URL : <http://trkvik.tv/posts/poet-pisniar-vadym-kryshchenko-dokazom-liubovi-do-ukrainy-maie-buty-liudske-zhyttia> (дата звернення : 04.03.2020).

КОЛЕСНИК Марія

ВАДИМ КРИЩЕНКО - ВЕЛЕТЕНЬ УКРАЇНСКОГО СЛОВА

Народився Вадим Дмитрович Крищенко 1 квітня 1935 року в Житомирі, де промайнуло дитинство, шкільні роки. А любов'ю до слова, зокрема й поетичного, освятили його батьки-вчителі. Ця любов привела на знаменитий факультет журналістики Київського державного університету, звідки вийшла ціла плеяда відомих поетів і прозаїків. Не оминула Муза і талановитого хлопця з Полісся.

Дитинство майбутнього поета пройшло у бабусі, яка проживала в мальовничому куточку Полісся – селі Глибочок Баранівського району на берегах річки Хомора. З особливою теплою Вадим Дмитрович згадує бабу Уляну: «Це була вольова, мужня, певною мірою строга жінка, яка в двадцять з лишнім років залишилася вдовою і змогла вивести трьох синів і дочку в люди...У баби Уляни була якась потужна енергетична притягальна сила» [2, с. 534].

Рід Крищенків походить із Коростишівського району. Звідси у Глибочок часто приїжджав перевідувати онука дід Гнат, батьків батько. Малому Вадимові завжди цікаво було проводити час із дідусем. Через багато років Вадим Дмитрович з особливим щемом ступає на батьківську землю: «Якось я був у Коростишівському районі на Житомирщині, звідки йде рід Крищенків. Ходив по сільському цвинтарю, відшукав дідову могилу, та й ще могилу (чи не єдину на той час з каменю) – свого прадіда, який був церковним старостою. Нині в тих краях Крищенків досить багато – ще живі мої двоюрідні сестри, брат, розбудувались племінники» [2, с. 535].

Час дитинства, проведений у бабусі, знайшов відображення у поезії «Мій Глибочок та Біла Гута», в якій дитяча безпосередність і захоплення поєднуються з філософськими роздумами про неминучий кінець усіх починань:

Мій Глибочок та Біла Гута,
І дух смолистої сосни.
Сюди, де вуличка забута,
Приїхав по дитячі сни.
І вже чекають хлопці-друзі,
Умовний свист – сюди, сюди...
Майструєм пишалки у лузі,
Човни спускаєм до води...

До вас, село і рідне поле,
Приїхав по дитячі сни,
На мить забувши, що ніколи
Не повторяться вони [2, с.212].

Рокам, проведеним у с. Глибочок, присвячені поезії «Баба Уляна», «Бабусина хата».

Перший поетичний твір Вадим написав, будучи шестикласником. Це був скоріше не вірш, а поема, присвячена партизанам. Коли хлопцю виповнилося чотирнадцять років, померла його мати Ганна Іванівна. Найніжніші та найтепліші слова поет пізніше присвятив дорогій неньці, яка завжди поруч з ним у світлі вранішньої зорі, у весняному буянні природи, у щирій, мелодійній пісні:

Вже в сни не приходить ранкове дитинство...

Лиш мамина пісня у серці звучить.

Я з нею – добріший, я з нею – сильніший,

Бо все найсвятіше з'єдналось у ній.

Вона і порадить, вона і утішить,

І тишу простелить душі грозівій.

«Мамина пісня» [2, с. 202].

Батько для Вадима завжди був мудрим наставником та радником. І в час, коли «розірвалася нитка, що єднала з батьками», коли за всі проблеми і тривоги відповідаєш сам, у поезії «Пам'яті батька» В. Крищенко втілює філософську істину:

Все суєтне відходить, відлітає, як вітер...

Лиш приходять на думку пророчі слова:

«Ми під теплим крилом, ми безпечні,

як діти – Поки батько живий, поки мама жива» [2, с. 216].

Після закінчення школи юнак вагався, чому надати перевагу – слову чи сцені (у старших класах був активним учасником драмгуртка і понад усе шанував художнє слово). І все ж слово перемогло. Вадим Крищенко став студентом факультету журналістики Київського державного університету імені Т. Шевченка.

Поетичне слово і пісня давно поєдналися у творчості поета. Як зізнається Вадим Дмитрович, іноді починає писати вірші, а виходить пісня або навпаки. У творчому доробку поета є різні пісні – для хорового і сольного виконання. Особливо плідно працює митець у жанрі естрадної пісні, у співавторстві з такими відомими композиторами, як Геннадій Татарченко, Олександр Злотник, Ігор Поклад, Олександр Морозов, Павло Дворський, Ніколо Петраш. Охоче включають до свого репертуару пісні Вадима Крищенко популярні співаки – Софія Ротару, Василь Зінкевич, Світлана та Віталій Білоножк, Оксана Білозір, Іво Бобул, Лілія Сандулеса, Павло Зібров та багато інших [1].

Неперевершеними виконавцями його творів були незабутні Назарій Яремчук, Раїса Кириченко, Іван Мацялко.

Вадим Крищенко — заслужений діяч мистецтв України, народний артист України, кавалер ордена «За заслуги» I, II, III ступенів. Автор багатьох популярних пісень (понад 300!). Найвідоміші — «Хай щастить вам, добрі люди», «Родина», «Молитва», «Білі нарциси», «Берег любові», «Отчий край», «Гей ви, козаченьки» та ін.

Оцінюючи невичерпний пісенний набуток Вадима Крищенко, Юрій Мушкетик зазначав: «Тонкий поліфонічний лірик і один з найщиріших нині поетів-піснярів – такою мені бачиться творча постать Вадима Крищенко в нашій літературі. Якось тихо і непомітно ... він став улюбленим поетом для багатьох, а це ... вдається одиницям ... Вчитайтесь в поетичні рядки Вадима Крищенко, побудьте з ним хоч якусь мить наодинці – і ви відчуєте, що його слово, його думка можуть перероджуватись у радість і гнів, можуть ставати трепетними і глибокими почуттями, які довго залишаються в людському серці» [3].

Література

- 1.Сушицька О.Л. Житомирщина в житті та поетичній творчості Вадима Крищенка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://imso.zippo.net.ua/wpcontent/uploads/2019/08/9_%D0%A1%D1%83%D1%88%D0%B8%D1%86_%D0%BA%D0%B0_%D0%9E.%D0%9B..pdf(дата звернення 07.03.2020).
2. Крищенко В.Д. Українська душа. — К.: Дніпро, 2009. — 592 с.
3. Мельничук А. Калиновий дзвін //Кримська світлиця. — 2008. — 8 серпня.
4. Мушкетик Ю. Дорога до пісні // Культура. — 1993. — 12 листопада.

НЕВМЕРЖИЦЬКА Олена

СЕРЦЕ ДОБРОТИ ВАДИМА КРИЩЕНКА

Є цінності, які за все дорожчі, —
Це очі совісті і серце доброти.

Вадим Крищенко

Вадим Дмитрович Крищенко — відомий український поет-пісняр, народний артист України, заслужений діяч мистецтв України, лауреат численних літературно-мистецьких премій та кавалер багатьох державних нагород.

В своєму творчому доробку, Вадим Дмитрович, має понад п'ять десятків поетичних збірок, близько тисячі пісень та є автором тріумфальних сценаріїв великої кількості мистецьких заходів всеукраїнського значення.

Авторські концерти Вадима Крищенка неодноразово проходили у найпрестижніших залах України за участі кращих солістів та мистецьких діячів.

Також, доречно зазначити, що окрім успішної творчої діяльності Вадим Дмитрович займається і навчально-науковою роботою та є професором кафедри культурології Національного університету біоресурсів та природокористування України, а також співробітником Київського національного університету технологій та дизайну.

Та такі успіхи, високі досягнення та перемоги не далися поету задарма. За нелегкий творчий життєвий шлях він добре засвоїв, що, навіть маючи талант, потрібно прикласти колосальні сили, щоб домогтися загального визнання, поваги до свого імені. Так, наприклад, співпраця Вадима Крищенко з більш ніж двома десятками композиторів не була простою - лише десять відсотків творів вони приймали одразу, а інші тексти доводилося переробляти та доопрацьовувати. Та й сам Вадим Дмитрович вважає, що у всякому ділі титанічна праця має бути на першому місці, лише тоді можна написати достойний твір [2].

Більшість віршів поета-пісняра, що згодом стають піснями, ідуть саме від українського слова. Тобто спочатку Вадим Крищенко складає вірш, а потім, якщо внутрішньо відчуває, що він може стати піснею, то пропонує цей текст композиторові. А рідше буває і навпаки, коли вже композитор надає свою завершену мелодію, а поет має знайти під неї доречні слова. Така творча співпраця є надто відповідальною і трудомісткою: важливо не просто попасти в ритм і такт музики, а й знайти саме її яскравий словесний образ, який найбільш повно відповідав би самій мелодії.

“...Коли пишу кожен новий твір, - каже Вадим Дмитрович, - повсякчас чую, як у мені бринять оті далекі неповторні срібні дзвіночки - українські мелодії, від яких щоразу теплішає на серці” [3].

Творчість поета-пісняра торкається найпотаємніших глибин кожної людської душі, підкорює серця та пробуджує величні почуття краси, любові та патріотизму, гордості за свою українську націю.

Чуйне серце Вадима Дмитровича дуже велике. Він завжди намагається допомогти досягти успіху на сцені і у житті нашої талановитій молоді, щиро вважаючи, що підтримка людей поетичним рядком, особливо нині - в неспокійні часи — це прояв української

людяності та любові до ближнього. За це йому безмежно вдячні відомі українські виконавці - Павло Мрежук, Михайло Брунський та багато інших.

“...Якщо мої почуття та емоції передалися іншим, якщо я зміг чимось допомогти людям, тоді я досяг своєї місії... Дуже приємно, коли мої вірші, пісні доходять до їхніх сердець і захоплюють їх, коли моя творчість, моя допомога позитивно впливає на їхнє життя” [3].

Література

1. Крищенко В. Д. Поезії / В. Д. Крищенко. – К. : ВіРА ІНСАЙТ, 2002. – 447 с.
2. Крищенко В. Д. Українська душа / В. Д. Крищенко. – К. : Дніпро, 2009. – 592 с.
3. Віктор Жадько / “Кримська Світлиця”, , №22 за 30.05.2014

ПУЗИРЕНКО Ярина

«КРОКУЄ З ЕПОХОЮ В НОГУ РОЗДУМНЕ ЗАВЗЯТТЯ МОЄ» – ВІРШ «ХІБА НАЛЯКАЮТЬ ТРИВОГИ» ЯК ПОЕТИЧНЕ КРЕДО ВАДИМА КРИЩЕНКА

Серед багатьох поетичних збірок у творчому доробку Вадима Крищенка особливе місце, на нашу думку, посідає друга книжка поезій «Щирість», яка вийшла друком 1966 року, за три роки після першої – «Тепла прорість».

У збірці «Щирість» 55 поезій, які об’єднані у два розділи – «Розмова з другом» та «Блакитне вікно». В анотації до неї стисло окреслено тематичне спрямування: «Багатогранний світ нашого сучасника – ось поетичні обрії нової збірки Вадима Крищенка «Щирість». Любов до рідної землі і боротьба за мир, славне минуле народу і його величне сучасне, щирі почуття дружби і білі квіти кохання – все це в серці автора і в його поезіях». Ця анотація – данина часу, адже у збірці немає патетики та явної «боротьби за мир», як того вимагав канон укладання збірок радянськими поетами.

Натомість автор пропонує читачам замислитися над складними насущними життєвими питання – добра і зла, сумління, призначення у житті, поваги до людей.

Уже в першому вірші, який відкриває збірку, «Хіба налякають тривоги» можна прочитати своєрідне кредо поета:

*Хіба налякають тривоги,
Як молотом серце кує?
Крокує з епохою в ногу
Роздумне завзяття моє.*

*Прошкує із помислом чистим,
І усміх йому до лиця.
Хай ляже дорога кремниста —
Осилю її до кінця.*

*Здолаю круті перелоги,
І тлуму не буде ніде,
Бо сонце проміння під ноги
Мені рушниками кладе.*

Привертають увагу такі рядки «Крокує з епохою в ногу Роздумне завзяття моє». Ці слова, сказані молодого тридцятирічного людиною, варто осмислити. Адже поет звернув увагу на дуже важливий аспект – поєднання творчого натхнення, запалу – завзяття з інтелектом, розумом, роздумами, роздумуванням-осмисленням. На жаль, така комбінація особистісних характеристик не дуже популяризується у нинішньому суспільстві. Існує навіть протиставлення «звичайних» людей, яких заохочують вільно демонструвати свої емоції, і так званих «ботаніків», «ботанів» - людей, заглиблених у науку, а то і простосхильних до

роздумів і аналізування. Насправді ж щастя в житті досягають і найбільше користі суспільству приносять люди, яким притаманна гармонія завзяття і розуму, і саме такими гармонійними особистостями варто виховувати підрастаюче покоління.

Важливість цих поетичних рядків полягає ще й у тому, що людина душевна, натхненна і розумна, схильна до роздумів має виконати своє призначення у цьому житті, долаючи всі труднощі – *«Хай ляже дорога кремниста — Осилю її до кінця»*. І при цьому людина має тримати руку на пульсі життя – «крокувати з епохою в ногу», бути відкритою до змін – змін, які неминуче відбуваються з кожним новим днем – суспільних, технологічних, екологічних, особистісних – будь-яких, і діяти відповідно до обставин з «розумним завзяттям» - ніколи не занепадати духом.

Виникають питання – А де ж черпати силу, завзяття, набуватися розуму? Чому ліричний герой упевнений: *«Здолаю круті перелоги, І тлуму не буде ниде»*? Поет дає відповідь і на ці одвічні питання. Геніальну відповідь двома рядками: *«Бо сонце проміння під ноги Мені рушниками кладе»*.

Скільки життєвої мудрості у цих двох рядках! Адже сонце – життєдайне світило – благословляє і осяює тільки правильні праведні вчинки, показує висвітлює правильну дорогу, не дає збитися на манівці. І сонце тут – це ще й сонце – рідне, українське. Сонце, яке світило пращурам і буде зігрівати наших нащадків – Сонце України, яке благословляє добрий звитязний шлях священним оберегом – рушником.

Можна з упевненістю сказати, що нині, напередодні святкування поважного ювілею Вадим Дмитрович Крищенко справдив свої слова, сказані понад півстоліття тому. Не шукав легких шляхів, а свою «дорогу кремнисту» торував і торує гідно, бо наснажений життєдайною силою українського народу і зробив дуже багато, щоб Україна була вільною державою і українці пишалися нею.

РУБІНСЬКА Броніслава

ПРО ВПЛИВ «КОЛИСКОВОЇ ДЛЯ СИНА» В. КРИЩЕНКА НА ПІСЕННІСТЬ УКРАЇНЦІВ

Який же українець не любить співати? Кожна дитина в сім'ї чує колискові матері і засвоює мелодійність рідної мови кожного разу як чує пісні. Основною розвагою дитини є подивитись улюблені мультиплікаційні фільми в яких хороший музикальний супровід відіграє неабияку роль. Багато героїв співають пісні, які легко запам'ятовуються дітьми. У дитини при цьому розвивається музикальний слух і вона відтворює почуте.

В піснях висловлюються різні почуття та емоції. Їх умовно можна поділити на позитивні та негативні. Згідно класифікації загальної психології, яка визначена у підручниках, існує емоційне реагування людини, яке можна умовно позначити знаком «+» чи «-».

Принципи класифікації можуть бути різними, але в піснях ми можемо побачити весь спектр емоцій незалежно від того як вони класифікуються.

Першою позитивною емоцією дитини є відклик на любов, любов матері і батька, яка також висловлюється у колискових.

Далі дитина зростає і до почуттів материнської і батьківської любові додаються усі інші почуття, які дитина відчуває у різних ситуаціях. Дитина, спостерігаючи за співами рідних а потім інших людей приписує їм певні почуття та емоції, а в її душі народжується любов до народної музики та співів. Гамма почуттів в піснях формує особистість дитини і від того які пісні дитина чує в неї розвивається позитивна емоційно-чуттєва сфера.

Особливу роль у сприйнятті пісень відіграють їх тексти, їх смислове наповнення, які формують почуття любові до матері, дитини, сім'ї, традицій рідного краю та Батьківщини.

Вадим Крищенко написав текст до пісні «Коліскова для сина», в якому відбиваються усі позитивні почуття та емоції. Наведемо текст та проаналізуємо його.

Прилетіли тихі птахи

*До вечірньої світлиці.
Принесли на крилах синіх
Сон калачиком для сина.*

Приспів:
*Спи, маленький хлопчику -
Сонечко жоржинове.
Дуже, дуже хочеться,
Щоб ти зріс людиною.*

*Хай тобі весна і літо
Посміхнуться білим цвітом,
А зима хай під ногами
Грає білими снігами.*

Приспів.

*Ждуть поля, ліси і луки
На твої завязті руки,
Жде земля і все навколо
На твоє правдиве слово.*

Приспів.

Вся пісня пронизана почуттям любові до сина, рідної природи. Любов до сина висловлена у порівнянні маленького хлопчика з сонечком жоржиновим. А рідний дім - це світлиця. Любов до рідної природи асоціюється з полями, лісами та луками, різними порами року, які описані білим кольором, що уособлює чистоту природи та малюка.

Казкові образи, характерні для колискових, це тихі птиці з синіми крилами, які принесли сон.

Особливу роль у тексті займають слова, які передають високі моральні цінності, які батько бажає побачити у своєму сині: людяність, завзятість у праці та правдивість.

Усі слова легко поєднуються з музикою і створюють позитивні емоції як в дитини так і у слухачів. І чим більше дітей слухають таку колискову з текстом В.Крищенко, тим краще в них розвивається музикальність і традиції пісенності передаються від покоління до покоління.

СКОКОВА Марина

ОБРАЗ БАТЬКІВ У ПІСНЯХ ВАДИМА КРИЩЕНКА

Вадим Дмитрович Крищенко –«один із найщиріших нині поетів-піснярів з невичерпним пісенним набутком, позначеним задушевністю і ліризмом» [3]. Його поезія добре відома не лише в Україні, а й поза її межами. Тексти пісень Вадима Крищенка увійшли до репертуару видатних співаків [1].

Тематика творчості В. Крищенка різноманітна, переважають у ній такі мотиви як: Батьківщина, родина, кохання. Такі теми завжди асоціюються у читача з чимось приємним, таємним та неповторним. Мабуть, саме тому, його поезія викликає позитивні відчуття та асоціації.

Тема батьків та тепла батьківського дому особливо широко розкрита у текстах пісень В. Крищенка. Серед таких: «Батьківська хата», «Батько і мати», «Біла хата», «Вклонілось батьку», «До маминих очей», «Дорога до матері», «Мамине серце», «Мамо матусю» та багато інших. Звернення до цієї тематики є особливо хвилюючим для поета, оскільки він у

досить ранньому віці втратив матір [3]. Тому така поезія пронизана журбою, спогадами і закликами берегти найцінніше у житті – наших батьків.

На прикладах поезії В. Крищенка можемо зробити висновок про його ставлення до матері. У пісні «Мамине серце» зустрічаємо такі слова:

*«Матуся до грудей притисне -
І відлетить жура, як дим...
І знов повернеться дитинство,
І знов я стану молодим» [2].*

З цих рядків можемо зробити висновок, що після спілкування з матір'ю автор відчувається краще, у нього зникають всі тривоги і він відчуває себе як маленький безтурботний хлопчик, який перебуває під опікою та захистом найдорожчої людини у світі.

У творі під назвою «Мамо матусю» зустрічаються рядки, які вказують на те, що в житті людини мати – єдина людина у світі, яку не можна замінити:

*«...Бо тільки матуся уміє і може
Порадить, потішить, пробачить усе» [2].*

І якщо образ матері у творах В. Крищенка асоціюється з ніжністю, теплом та турботою, то батько – це символ міцності, надійності, впевненості. Такий висновок можна зробити, прочитавши рядки пісні «Батько і мати»:

*«І крізь образи і розлуки
Печаль дітей знов нас пече.
Їм треба материнські руки,
Їм треба батьківське плече» [2].*

Читаючи рядки пісні «Вклоніюсь батьку» розуміємо, що поет безмежно вдячний батькові за мужність та самовідданість у нелегкій справі – зростити достойних синів у нелегкий для України час:

*«Сьогодні нам вклонитись треба батьку -
Господарю української рідні.
Про нього говорилося небагато,
Та і уста у нього мовчазні.
Сьогодні нам вклонитись треба батьку,
Що родовід продовжити зумів.
Вклонитись за науку, добру згадку,
За горду мужність батьківських синів» [2].*

Отож, проаналізувавши деякі з пісень Вадима Дмитровича Крищенка, можемо сказати, що у них він згадує про батьків з надзвичайною ніжністю та вдячністю і закликає читачів ставитися до них з повагою і не забувати про них, бо:

*«...час спливає швидко, в двері стука грізно...
приїжджайте, діти, поки ще не пізно» [2].*

Література

1. Біографія Вадима Крищенка. URL : <https://onlyart.org.ua/biographies-poets-and-writers/kryshhenko-vadym-biografiya/>
2. Вадим Крищенко. URL : <https://www.pisni.org.ua/persons/98.html#works>
3. Крищенко Вадим Дмитрович. URL : <http://www.lib.zt.ua/ua/outstanding/node/258>

ТЕМА ПРИРОДИ В ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ
ВАДИМА КРИЩЕНКА

Все – від любові
Любіте сонце і блакить,
Південний степ й Карпатські хащі.
Одне одного полюбіть.
Любіте – і світ стане кращим
Вадим Крищенко

Вадим Дмитрович Крищенко – відомий український поет, автор багатьох піснених творів. Тематика поезії пісняра є різноманітною – від особистісної лірики до громадянського звучання. У своїх віршах він розкриває багатий духовний світ людини, філософське осмислення людського буття, любов до батьків і до рідного краю, звеличення любові і добра.

Дитинство В. Крищенка минуло у дідуся та бабусі в селі Глибочок Баранівського району на Житомирщині в оточенні поліської природи. Саме вони вплинули на формування поетичного світогляду майбутнього поета, про що він написав у вірші «Земля батьків»:

*«Земля батьків не слово, не умовність,
А істина велика і проста.
Це отчий дім, невищерблена совість,
Могила діда в затінку хреста»*

У поезії «Мій Глибочок та Біла Гута» відображено час дитинства, проведений у бабусі:

*«До вас, село і рідне поле,
Приїхав по дитячі сни,
На мить забувши, що ніколи
Не повторяться вони» [1, с. 212].*

«Яких тільки, легенд не розказано, пісень не переспівано тут! Від них, певно, витoki моїх поезій! Та ще природа рідного краю. Коли пишу новий вірш, повсякчас чую, як бринять у мені оті далекі срібні дзвіночки дитинства, оті неповторні наспіви» [2].

Про красу рідної поліської землі описано в поезії «Калинове гроно»:

*«Моя земля, мов калинове гроно,
Моя земля – в мені джерельце б'є.
Вона мене руками трав пригорне,
Щоб відчував я – в мене мати є» [1, с. 220].*

Велике задоволення, любов до рідного краю, до життя викликає спілкування з природою. Неймовірна краса природи надихає на творчість. Його вірші є мелодійними, ніжними, душевними – «А весна в зеленій повені», «В майстерні природи багато є дива», «Сонет осені», «Листопад», Зокрема, щирість та мелодійність відтворено у вірші «Загадка зеленого дня»:

*«Знов одяглися слова
У голубе і зелене,
Тихо шепоче трава
Казку про тебе й про мене.
В казці щасливий кінець,
Смутку нема і зітхання.
Йду по траві навпростець
До молодого стрічання»*

Пісенна творчість Вадима Крищенка зігріта любов'ю багатьох людей та заслуженим визнанням. Ніжне та зворушливе, мелодійне та різнобарвне, переконливе та натхненне поетичне слово Вадима Крищенка карбує в душі тих, хто збагне його глибоку суть, найдорожчі поняття: Родина, Бог, Україна [1, с. 5].

Література

1. Крищенко В.Д. Українська душа. – К.: Дніпро, 2009. – 592 с.
2. Мельничук А. Калиновий дзвін //Кримська світлиця. – 2008. – 8 серпня.

ЧАЙКА Владислава

ПОЕТИЧНЕ СЛОВО ВАДИМА КРИЩЕНКА В ПІСЕННІЙ ТВОРЧОСТІ СУЧАСНОСТІ

Я України син і щиро гордий цим
В. Крищенко

Вадим Крищенко – це легенда української пісенної поезії, який присвятив пісенній творчості довгі роки свого життя. Безперечно унікальна постать в українській культурі, зокрема є одним з найбільших поетів-піснярів у другій половині ХХ- початку ХХІ століть.

Його творчість висвітлює те, що діється в суспільстві та житті народу, його слово особливо актуальне у даний історичний буремний для України час. Своїм особливим даром творчості він йде попереду і на нього рівняються молоде творче покоління. Але стати великим поетом неможливо не ставши спочатку великою людиною. І звичайно ж, велику силу надав генетичний код закладений ще батьками поета. Вадим Дмитрович говорить, що: «Вперше заспівало його серце, коли гойдався в маминій колисці, а поетична муза прийшла у школі. Недивно й те, що перші вірші поета були присвячені матері. Коли йому виповнилось 14 років, мама померла.

Маєстро слова говорить: «Її образ і тема малої Батьківщини проходять крізь усю мою поетичну творчість. З молоком матері вбираєш і любов до рідного краю. Чарівною казкою спливають в уяві дитячі літа на березі затишної річки Хомори, гойдалка під горіхом у селі Глибочок Баранівського району і святі обличчя мами з бабусею» [4].

Щоразу, коли поет творить новий вірш, відчувається, як у ньому бринять оті далекі срібні дзвіночки з дитинства, неповторні літні співи бабусі, а ще — батька-матері з їх чистою українською вимовою. Цю любов до української мови поет оспівує у рядках:

*«Себе я запитаю сам,
А відповідь знайдеться поряд:
Для мене Батьківщина там,
Де українською говорять» [1].*

Варто зауважити, що все своє творче життя поет присвятив творенню пісень, які облетіли світ, полонивши серця мільйонів людей. Вони виховують світлі почуття краси і любові, несуть в собі високий дух благородства і патріотизму. На них зростали і зростають сотні молодих митців. Значну їх частину навіть називають народними, до прикладу: «Наливаймо, браття, кришталеві чаші», «Мамо, я за тебе помолюсь», «Одна – єдина», «Хай щастить вам, люди добрі», «Родина», «Десять Господніх заповідей», «Молитва», «Хай береже усіх Господня сила», «Благослови», «Україна», «Білі нарциси», «Берег любові», «Отчий край», «Кохана», «Лебеді кохання» та ін.. А пісня «Наливаймо, браття, кришталеві чаші» стала воістину народною. У вірші є продовження одного куплету, який не увійшов до остаточного варіанту пісні: «...Козаку не треба срібла, ані злата, лиш би Україна не була катами на хресті розп'ята».

На початку творчого шляху поет відвідував літературну студію очолювану Андрієм Малишко, який дав пророчу оцінку поезії Вадима Крищенко: «Твої вірші, Вадиме, як пісня». А ще у поетичному доробку цього талановитого поета багато крилатих висловів, які надовго запам'ятовуються.

Погоджуємось, що дійсно заслужено Вадиму Дмитровичу за свою пісенну творчість і культурологічні мистецькі проекти присвоєно рідкісне для поета звання — народний артист України.

Український письменник та герой України Юрій Мушкетик зазначав, що: «Крищенко – один із найщиріших нині поетів-піснярів з невичерпним пісенним набутком, позначеним задушевністю і ліризмом. Його внесок в сучасну поезію значний» [3].

Поетичний доробок Вадима Крищенка становить декілька десятків збірок: «Щирість» (1966), «Зустрічі з літом» (1974), «Ясен день» (1977), «Напруга дня» (1979), «Доки живу» (1985), «Біля останнього багаття» (1993), «Дзвонар» (1998), «Ріка життя» (2008), «Не біймось мовить про любов» (2019), «Діждатися весни» (2022) та ін., окремо слід виділити збірки для дітей: «Паперові човники» (1972), «Сонячне яблучко» (1973), «Ласкаві промінці» (1975), «В містечку чудес» (1977), «Завтра в школі» (1978), «Ромашки» (вірменською мовою), та ін.

Творчі здобутки маестро насправді масштабні та вражають: лауреат Літературно-мистецьких премій імені Івана Нечуя-Левицького, Андрія Малишка, Дмитра Луценка, Володимира Сосюри. За вагомий особистий внесок у розвиток українського пісенного мистецтва Вадима Крищенка нагороджено орденом Ярослава Мудрого V ступеня, повний кавалер ордена «За заслуги», ордена Трудового Червоного Прапора, а також найвищої київської нагороди «Знак пошани», найвищих відзнак Української православної церкви – ордена Андрія Первозваного та ордена Святого Володимира, почесної відзнаки громадських організацій – Лицар Вітчизни [5].

З «легкої руки» поета на українській сцені зазвучали нові імена багатьох молодих артистів. Лауреат Літературно-мистецьких премій імені І. С. Нечуя-Левицького та імені Олесея Гончара - Вадим Пепа наголошує: « За моїм відчуттям і на моє переконання, Вадим Крищенко – класик української літератури. Видатний майстер пісенної творчості. Невтомно обнадіює читачів усе новими віршами. Нині насамперед короткими та все більше мудрими» [2].

Варто зазначити, що незважаючи на свій поважний вік, Вадим Дмитрович невтомно робить все задля прищеплення студентській молоді духовного надбання і патріотичних почуттів будучи професором кафедри культурології Національного університету біоресурсів.

Більшість пісенних творів Вадима Дмитровича — це своєрідні молитви до Бога, до України, до матері. Українці люблять його твори, бо вони зіткані з добра і любові, перейняті високим українським духом від яких віє щирістю. Навіть у ці важкі часи маестро не полишає авторського пера та продовжує творити на благо української національної культури, підтримуючи інших, наближаючи нашу Перемогу:

*«Не втратити в собі людину
І навіть в пору грозову
Любить родину і Вкраїну –
Цим хочу жити... І живу» [1].*

Література

1. Вадим Крищенко. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://kryshchenko.info/%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%b8%d0%bd%d0%b8/> (Дата звернення: 10. 03. 2023).
2. Вадим Пепа. Вибрати по духу брата. Режим доступу: <https://ukrreporter.com.ua/golovne/statti/vybraty-po-duhu-brata-shtryhy-do-portreta-vadyma-kryshhenka.html> (Дата звернення: 13. 03. 2023).
3. Мушкетик Ю. Дорога до пісні // *Культура*. 1993. 12 листопада.
4. <http://www.golos.com.ua/article/329565>
5. <https://ukrreporter.com.ua/golovne/statti/vybraty-po-duhu-brata-shtryhy-do-portreta-vadyma-kryshhenka.html>

**ШИНКАРУК Лідія,
ШИНКАРУК Наталія**

ЦІННОСТІ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ В ПОЕЗІЇ ВАДИМА КРИЩЕНКА

Моя земля, мов калинове гроно,
Моя земля – в мені джерельце б'є.
Вона мене руками трав пригорне,
Щоб відчував я – в мене мати є.

Вадим Крищенко

Поетичний доробок поета-пісняра Вадима Крищенка вражає розмаїттям тем, настроїв, мотивів. Цінності людського буття найповніше втілено в його віршах про природу рідного краю.

У поетичній творчості Вадима Крищенка питання природи є однією з головних тем і посідає чільне місце у його поезії. Поет виріс у бабусі з дідусем в мальовничій сільській місцевості в селі Глибочок Баранівського району на Житомирщині на берегах мальовничої річки Хомори. Саме бабуся з дідусем позитивно вплинули на формування поетичного світогляду майбутнього поета. І незаймана поліська природа рідних місць, і життя односельців з піснею, побутом, звичаями знайшли своє відображення в творчості поета. Зокрема, у вірші «Земля батьків» поет пише:

*Земля батьків не слово, не умовність,
А істина велика і проста.
Це отчий дім, невищерблена совість,
Могила діда в затінку хреста.*

Краса природи рідного краю надихає Вадима Крищенка на творчість і бажання робити добро. З перших кроків літературної творчості поет-пісняр захоплюється пейзажною лірикою, яка займає помітне місце серед його величезної спадщини. У ній поет відтворює картини красивої природи, передає почуття, переживання і роздуми ліричного героя.

*Я низький – без неба,
Я вузький – без поля,
Без кохання й дружби
Згіркне моя доля.
Як без мрій – без сонця
І дощів навскісних.*

Вірші Вадима Крищенка «В майстерні природи багато є дива», «А весна в зеленій повені», «Сонет осені», «Загадка зеленого дня» пробуджують все найкраще, що є в людині. Вдумливий погляд поета в навколишній світ відкриває багато загадкового і цікавого. Зокрема, поезія «Листопад» є задушевною і мелодійною:

*Дощі багрянні листопаду...
...Та дайте я ще раз нап'юся
Із чаші дивної пори,
Вже відлетіли білі гуси,
Забравши літа кольори.*

У творчому доробку поета понад 45 збірок: «Щирість», «Зустрічі з літом», «Відстані», «Ясен день», «Напруга дня», «Допоки живу», «Біля останнього багаття», «Українська душа», «Час одкровення» та інші.

Любов до природи рідного краю, до людей – це одна з головних тем збірок поезій «Щирість» (1966), «Зустрічі з літом» (1971), в яких поет демонструє вишукану ритмічну організацію слова. Мова поезії Вадима Крищенка надзвичайно багата яскравими метафорами та епітетами.

Кожним рядком вірша «Рідний край» поет засвідчує красу і велич природи рідного краю:

...Рідний край –

*Це помах для крила,
Рідний край –
Це промінь для тепла.*

З-під пера Вадима Крищенка вийшло чимало збірок віршів для дітей, а саме: «Сонячне яблучко» (1973), «Ласкаві промінці» (1975), «Завтра в школу» (1978), в яких поет прививає дошкільнятам любов до природи, вчить їх з дитячих років серцем і розумом сприймати природу рідного краю, а також збагачувати себе духовно.

Внутрішню сутність взаємин людини з природою передають пейзажні малюнки Вадима Крищенка, звідси їхній глибинний підтекст:

*Але ще хочеться чогось
Без каяття, без болю.
Піти між золотих колось,
Піти, де сонце тішить долю.*

У творчості поета давню поєдналися поетичне слово і пісня. У співавторстві з такими відомими композиторами, як Геннадій Татарченко, Олександр Злотник, Ігор Поклад, Олександр Морозов, Павло Дворський, Ніколо Петраш поетичне слово Вадима Крищенка народило пісні «Хай щастить вам, люди добрі!», «Молитва за Україну», «Де знайти чарівну квітку», «Білі нарциси», «Рідна хата» та інші.

Внесок Вадима Крищенка в українську культуру значний і вагомий. Переконані, що поет-пісняр порадує українців ще великою кількістю поезій про природу і подарує ще чимало своїх пісень. «Але я є, і маю бути і в цьому вся інтрига» (В. Крищенко).

Література

1. Крищенко В.Д. Українська душа. – К.: Дніпро, 2009. – 592 с.

ШИНКАРУК Олександра

ОБРАЗ УКРАЇНИ В ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ВАДИМА КРИЩЕНКА

*Пошли мені, Боже, нехитрої долі
І серця гарячого чесний порив.
Пошли мені, Боже, утіху та болі,
Щоб я з Україною їх розділив
Вадим Крищенко*

Образ України посідає у поетичній творчості Вадима Крищенка визначне місце. Його поетичний доробок сповнений щирої любові до рідного краю, до землі, де поет народився і живе, де живуть його рідні, близькі, знайомі. Це – все, що оточує поета-пісняра щодня, щохвилини. Україна для Вадима Крищенка – це наша рідна українська мова; це віра у духовну природу людини і свободу бути собою; це відчуття родини, навіть коли озираєшся довкола, не бачиш жодного знайомого обличчя, але все одно переконана, що все буде добре для кожного з нас.

Вадим Крищенко – серце, душа й пісня українського народу, справжній патріот України. У поезії «Вставайте побратими» поєднано інтелектуальне з емоційним, мелодика підкреслює емоційну сторону вірша, робить думки поета більш яскравими, а почуття більш життєвими:

*Єднаймося у правді і набираймося сил,
Ми України діти, нас Бог благословив,
Очистим власні душі просвітленим вогнем,
Ми України славу по світу понесем.*

Тема України є наскрізною більшості поезій Вадима Крищенка, всі думки й почуття є глибоко патріотичними. Зокрема, у вірші «Єднаймося» образ неьки-України тісно пов'язаний з категоріями «єдність і духовність»:

Хай сонце сяє в нашій пісні

*І світом котиться луна...
Ми в чомусь, може, трохи різні,
Та Україна в нас одна.*

Ідея української державності є визначальною для всієї громадянської лірики поета, зокрема поезій: «А життя, як життя», «Батьківська хата», «Биковня», «Благословенна будь», «Благословенний Києве...», «Благослови!», «Бути українцем», «В тебе віримо ми, Україно», «Вклонюся тобі», «Вставаймо, браття-українці», «Добрий день, моя родино», «Доброго ранку, тобі, Батьківщино», «Єднаймося», «Лелека з України», «Рідна земля», «Я – України син» та інших.

Поезія Вадима Крищенка «А життя, як життя» сповнена дивовижної енергії протесту проти неправди, проти нищення національного духу:

*Хай під нашим вікном не сумує калина,
Не засліпить очей грозова крутія,
Хай не зронить сльозу від неправди Україна,
Бо то мати твоя, бо то мати моя!*

Діалог з Україною, з українським народом, звернення до славного минулого українців – то міцна основа майже всієї громадянської лірики Вадима Крищенка. Його поетична пристрасть у вірші «Биковня» спрямована насамперед на пекучі проблеми сучасності:

*Биковня, хай відкотить минулого грім
І для щастя зроста твоє древо могутнє,
На дніпровській землі височіє твій дім
І очима добра поглядає в майбутнє!*

Синівська розмова Вадима Крищенка з Господом за Україну щира і задушевна. Ліричний герой у поезії «Благослови!» просить Господа благословити країну, що зветься «мати»:

*Я Господа прошу:
«Благослови мою країну,
Що зветься «мати»,
Щоб стало сили
В битвах устояти,
І не хилить від кривди Голови!»*

У поезії Вадима Крищенка чимало використано звертань: «Україно!», «мамо», «нене», «родино», в яких вияв високої любові автора до України. Поет-пісняр віддає Україні свою щирі синівську любов і високо підносить її престиж. Риторичні оклики, звертання підкреслюють схвилюваність ліричного героя та підсилюють почуття поета.

Поетичне слово Вадима Крищенка мовлене не тільки від власного імені, а й від всього українського народу, тому воно сконденсувало в собі таку потужну енергію любові до неньки-України. Патріотизм поета-пісняра не показний, а органічний, глибинний, на генному рівні. Щирість, талановитість, народність, патріотизм, громадянська мужність – це одні з основних рис поета, що містять у собі весь спектр почуттів синівської любові до рідної землі. Вадим Крищенко твердо переконаний: «Я – України син і щиро гордий цим!».

Образ України в поезії Вадима Крищенка «Бути українцем» піднесений до рівня найбільшої святості, опоетизований на найвищих емоційних регістрах людської душі:

*Братове! Любіте! Оберігайте!
Возвеличуйте своїми діяннями
Рідну матір - Україну!*

Отже, поезія Вадима Крищенка про Україну – це синівська любов до Батьківщини, до рідного краю, що перейнята потужним громадянським пафосом. Поет-пісняр майстерно і вправно величає у своїх віршах українську державність, вчить нас, українців, любити Вітчизну, українську культуру, українську мову і щоденною працею творити світле майбутнє нашої країни.

Література

1. Крищенко В.Д. Українська душа. – К.: Дніпро, 2009. – 592 с.

ТВОРЧИСТЬ ВАДИМА КРИЩЕНКА КРІЗЬ ПРИЗМУ НАУКОВИХ ПОШУКІВ

**БАЛАЛАЄВА Олена,
ВАКУЛИК Ірина**

ОБРАЗ ЛИПИ В ПОЕЗІЇ ВАДИМА КРИЩЕНКА

На думку Ю. Лотмана, символ ніколи не належить якомусь одному синхронному зрізу культури – він завжди пронизує цей зріз по вертикалі, приходячи з минулого та йдучи в майбутнє [1, с. 55]. Пам'ять символу завжди давніша, ніж пам'ять його несимволічного текстового оточення. Як важливі механізми пам'яті культури символи переносять тексти, сюжетні схеми та інші семіотичні утворення з одного пласта культури в інший. Константні набори символів, які пронизують діакронію культури, значною мірою беруть на себе функцію механізмів єдності: здійснюючи пам'ять культури про себе, вони не дають їй розпастися на ізольовані хронологічні пласти [2, с. 191].

Однією із найдавніших є символіка рослин. Так, у багатьох народів світу липа символізує жіноче начало, м'якість, ніжність, є жіночою протилежністю дубу.

Листя липи за формою нагадує серце (*Tilia cordata* – *Липа серцелиста*), тому липа часто символізує кохання [3].

У давніх греків липа була символом подружньої любові. Ця символіка виникла завдяки міфу про подружжя, яке проживало колись у Фригії. Одного разу Зевс і Гермес, бажаючи випробувати людей, з'явилися до їхнього селища під виглядом мандрівників. Боги стукали в усі двері, але чужинців ніхто й на поріг не пустив. І тільки Філемон і Бавкіда радо запросили їх до себе, пригостили і запропонували притулок. У нагороду за гостинність і щирість боги наділили подружжя довголіттям і задовільнили їхнє бажання померти в один день. Після смерті Філемон став дубом, а Бавкіда – липою.

В Ісландії в середні віки жінок називали «липа сім'ї», у скандинавській міфології липу ототожнювали з берегинею домашнього вогнища, господинею, яку називали Freyja.

Деревина липи – легка та м'яка, з неї робили не лише всіляке побутове начиння, а й музичні інструменти, використовували для висікання «живого» вогню для домашніх вогнищ.

Образ липи зустрічаємо в календарно-обрядових та родинно-обрядових піснях (щедрівках, веснянках, русальних, купальських, жнивварських, весільних).

У слов'ян липа є символом жіночності, м'якості, ніжності, чистоти, щастя, гармонії, п'яної любові, привабливості та зближення і ототожнювалася з богинею любові та краси Ладою.

Саме такий образ транслюється в поезії В. Крищенка «Липовий цвіт», де ліричний герой звертається до таємничої незнайомки [4, с. 256]:

А ми десь зустрічалися із Вами?

Ну, пригадайте, я благаю Вас.

Ви пахли цвітом липи до безтями

Поміж троянд і кришталевих ваз.

Солодкий і п'яний запах липового цвіту викликав у ліричного героя спогади про минуле кохання, світлий і теплий сум за пережитими почуттями:

Липовий цвіт втомлених віт,

Наче здалля ніжний привіт.

Липовий сад, сонячний рух,

Ніби краса лагідних рук.

*Липові дні в рамках вікна,
В серці на дні тиха струна.
Слів не знайду, все щось не те,
Просто в саду липа цвіте.*

Мелодика вірша, його наспівність, ніжна інтонація та світлий елегійний настрій віднайшли втілення в пісні: слова покладено на музику А. Остапенка.

Література

1. Вакулик І. І., Балалалєва О. Ю. Adfontes. Мова. 2017. № 28. С. 53-58.
2. Лотман Ю. М. Символ в системе культуры. Избранные статьи. Т. 1. Статьи по семиотике. Таллинн, 1992. С. 191-199.
3. Balalajeva O. Ju., Vakulyk I. I. Latyn's'ka mova ta osnovy biolohičnoji systematyky [Latin systematics and foundations]. Kiev: Fitosociocentr, 2013, 324.
4. Крищенко В. Не опускаючи очей. Вибране. Харків: «Фоліо», 2013. 630 с.

ДРАЧУК Олександра

ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ПОЕЗІЇ ВАДИМА КРИЩЕНКА

У передмові до Концепції екологічної освіти наголошується як такої, що виступає необхідною складовою гармонійного, екологічно безпечного розвитку [5]. Адже екологічна проблема торкнулася всього людства. Зміна клімату, вода, земля, повітря, відходи, ядерна енергетика... Ось найактуальніші проблеми, які стосуються всіх і кожного. Багато в чому вирішення цих проблем залежить від активної позиції громадян, тобто усвідомленістю своїх прав. Звертаючись до семантики «усвідомленість» – не знаходимо чіткого її визначення. Філософи, психологи, педагоги визначають усвідомлення як:

- 1) «бачення того, що відбувається у внутрішньому і зовнішньому світі» [2];
- 2) «цілісне і безпосереднє переживання того, що відбувається, а не обдумування того, що відбувається» [6];
- 3) «узгодженість внутрішнього і зовнішнього» [3].

Нам імponує бачення Дж. Крішнамурті на усвідомлення, під яким філософ розуміє красу птаха, мухи, листа або людини, тобто спрямування уваги і є усвідомлення. «Спрямувати ж свою увагу на щось, зазначає Дж. Крішнамурті, можна тільки тоді, коли ви зацікавлені. Це означає, що коли ви дійсно хочете щось зрозуміти, ви віддаєте з'ясуванню цього весь свій розум і серце» [2]. Отже, Дж. Крішнамурт і підкреслює красу, усвідомивши яку особистість буде шанобливо ставитися до навколишнього. Цілком виправданим і своєчасним вбачаємо досягнення головної мети Концепції екологічної освіти, а саме «...формування екологічної культури окремих осіб і суспільства в цілому» за допомогою поезії Вадими Крищенка. Його вірші сповнені любові до всього, що нас оточує:

*«Чебрецями пахне небо синє-синє,
І земля дарує з рук своє тепло...» [3, с. 221].
«Осінні квіти – чарівничі:
Береш у руки – обпече...» [1].*

«В майстерні природи багато є дива», «А весна в зеленій повені», «Листопад», «Сонет осені», «Загадка зеленого дня» та ін. У віршах поет торкається екологічних проблем зі збереження природи, рідного краю та ін. Можна з впевненістю констатувати його концептуальний підхід до збереження біосфери.

Знайомлячи здобувачів вищої освіти (навчальна дисципліна «Соціальна екологія») з прекрасним, не забуваємо й про наслідки минулого. Більше ніж 33 роки минуло після аварії, яка трапилась на Чорнобильській АЕС, але її відлуння ще й досі біллю віддається у серцях людей. Особи, які проживають у другій зоні (Народицький район, Житомирської області), 72,1% з яких – люди пенсійного віку, хочуть повернути велич і красу малої Батьківщини.

Проте законодавство не дозволяє проводити будь-яку господарську діяльність. Молодь 19,6% від'їжджає на роботу кожного дня у м. Житомир, Овруч, Коростень; 1,1% працюють у смт. Народичі в магазинах, відділенні банку, школі, дитячому садочку; ще 7,2% покинули своїх батьків і переїхали жити до інших міст.

Проблему навколишнього середовища мешканців другої зони можна вирішити за умови свідомості суспільства, інформованості людей про екологічну ситуацію на місці проживання, їхньої обізнаності з можливими шляхами вирішення екологічних проблем.

Література

1. Вадим Крищенко: «Як добре, що лишилась крапля літа...». *Хрещатик*. 2003. 30 грудня. № 195(2402). URL: <http://kreschatic.kiev.ua/ua/2402/art/16339.html>
2. Кришнамурти Дж. Записные книжки. URL: http://www.obretenie.info/txt/krishnamurti/zapis_knig.htm
3. Крищенко В.Д. Українська душа. К.: Дніпро, 2009. 592 с.
4. Мелло Э. Осознание. URL: <http://booksonline.com.ua/view.php?Book=76535>
5. Про концепцію екологічної освіти в Україні. Рішення Колегії Міністерства Освіти і науки України від 20.12.2001. № 13/6-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01>
6. Усвідомлення. Що це таке? *Світоч.in.ua*. URL: <https://svitoch.in.ua/1079-usvidomlennya-shcho-tse-take.html>

МАТВІЄНКО Ірина

ПОЕЗІЯ ДЛЯ ДУШІ АБО ФІЛОСОФСЬКІ РОЗДУМИ ПРО ЩАСТЯ

Не шкодуйте, не жалійте
Слів, де щирість і тепло.
І добро повсюди сійте,
Щоб у душах проросло.
Треба вірити у себе,
Щоб з'єднались дух і плоть,
Треба вірити, що з неба
Допоможе нам Господь.

В. Крищенко

Філософські роздуми про життя своїми витоками сягають глибин історії людства. Античних мислителів турбували питання звідки ми походимо та в чому сенс нашого життя? Саме з подиву та пошуків відповідей на ці запитання розпочалась подорож розмірковувань про вічне. Основою людського буття є пізнання навколишнього, оточуючого світу, де кожен прагне знайти в чому його сенс. Обмірковуючи, роздумуючи, шукаючи, осягаючи ці філософські питання люди прагнуть до усвідомлення внутрішньої суті речей, бажають збагнути цінність кожної речі та буття в цілому, людина може усвідомити своє власне я. І тільки через самоусвідомлення власного «я» та розуміння свого призначення людина може виходити на новий рівень пізнання буття.

Яка б не була далека людина від науки наук - філософії, кожна з часом визначається зі своєю ціллю життя та має конкретні пояснення з приводу того чому вона живе саме так, а не по-іншому. Дехто вбачає сенс життя в тому, щоб пізнати цей світ через категорії «хороше» та «погане», і при цьому зробити дещо, що залишиться після смерті. Як зазначав Платон: «Піклуючись про щастя інших, ми знаходимо своє власне». Саме тому, щасливою є та людина, яка проживає свій вік в задоволення, цінуючи кожну мить і реалізуючи всі свої прагнення, бажання та сподівання, але при цьому не забуваючи про інших. Вимірювання цінності прожитого життя рахується не кількістю років, які людина проживає, тому, що далеко не кожна людина живе з певною ціллю свого життя, далеко не кожна усвідомлює суть свого існування та свого щастя. Хоча головним в даній ситуації є прагнення людина дійти до того рівня мислено-наукового та духовно-морального розвитку, де вона реалізує всі свої

потенції, а ще ті, хто здійснюють корисні справи заради інших людей і суспільства, можуть бути сповненими щастям власного буття.

Людина має жити в пошуках сенсу свого існування, і найбільшого значення в даному аспекті набуває пошук блага, але не лише для себе, а й для навколишнього світу. Щаслива людина, щаслива своїм буттям, вона занурена в глибокі почуття та колоритні враження, але при цьому прагне до потаємних глибин власного життя. Сенс бути не є даністю для людини, бути означає, щось більше, усвідомлене, і те, що потребує людських зусиль.

Сенс життя постає не лише в повсякденному, а й у високому. Жити потрібно так, щоб отримати щастя в повному значенні цього слова, швидкоплинні задоволення не дають повного відчуття щастя, усвідомленого буття, потрібно прагнучи до глибоких почуттів і вражень. Смысл буття залежить від зусиль людини, це не є даність. Але з іншого боку, люди не можуть жити лише заради високого, але і обмежуватися лише повсякденним теж не варто. Люди мають прагнути до гармонізації, як високого, так і буденного, адже кожен компонент має бути в гармонії.

Найвище благо визначається в можливості усвідомленого буття і отримання доступних людині радощів, разом з успішним виконанням вищого наперед визначення, чи в крайньому разі, процвітання в межах вибраної людиною справи. А. Шопенгауер зазначає: «Потрібно стримувати нашу уяву в усьому, що стосується щастя або нещастя, передусім не будувати повітряних замків: вони обходяться занадто дорого, бо доводиться невдовзі та з сумом їх руйнувати. Але ще більше слід остерігатися малювати виключно можливі нещастя», люди мають шукати своє щастя, але при цьому бути реалістами. Реалізувати себе в межах свої можливостей, але завжди прагнути до більшого, пізнавати, розвиватися, досягати, акт бажання вже є крок до досягнення поставленої мети.

ОЖОГАН Лілія

«ДУША ПОЕТА – ВІЧНА ТАІНА» (ФІЛОСОФСЬКІ МОТИВИЗБІРКИ ВАДИМА КРИЩЕНКА «НЕ ОПУСКАЮЧИ ОЧЕЙ»)

Відомий сучасний поет-пісняр Вадим Крищенко належить до того творчого покоління, яке оприявило себе в «благословенні й обнадійливі» 60-ті роки минулого століття, активно долучаючись словом до розбудови духовного простору України. Вельми промовистою є назва першої збірки митця «Тепла прорість» (1963), в якій увиразнено ту благодатну добу рясного сходження на ниві української Поезії багатьохяскравих молодих талантів. Прикметно, що лише протягом одного 1962 року вийшли друком знакові для нашої літератури книги самобутніх авторів – «Атомні прелюди» Миколи Вінграновського, «Соняшник» Івана Драча, «Тиша і грім» Василя Симоненка, «Запах неба» Віталія Коротича. Окрилене свободоюбагатогранне слово цих та інших представників тогочасної молоді генерації, проростаючи на рідному ґрунті, демонструвало світові дивовижну здатність української мови творити нові смисли, нові образи, передавати найпотаємніші порухи людського серця, виспівувати найніжніші мелодії людської душі.

Увійшовши в літературу на початку бурхливих 60-х років ХХ століття, Вадим Крищенко і до сьогодні невпинно прокладає власний шлях поета-лірика, поета-пісняра, поета-громадянина, поета-мисленника. Це шлях пристрасного творення і самотворення, наполегливого зростання через самоподолання, постійного пізнання і самопізнання. І на цьому шляху талановитий митець своїм словом – щирим, теплим і непідробним, щедро засіває у серця людей зерна доброти і любові.

Особливе місце у творчому доробку Вадима Крищенко посідає збірка «Не опускаючи очей» (2013), яка, властиво, є ювілейною, адже між нею та першою збіркою «Тепла прорість» пролягла відстань у 50 років; і яка стала своєрідним підсумком тривалої літературної діяльності поета. «Не опускаючи очей» – відверта книга-сповідь зрілого митця про прожите, пережите й осягнуте. У своїй пізній ліриці життєвих підсумків поет настійливо розмірковує над вічними проблемами буття. «В чому щастя?», «Чи зробив

когось щасливим?», «Чи вибрав правильну дорогу?», «Як в густій імлі брехні знайти до істини дорогу?» – це ті питання, на які прагне віднайти відповіді ліричний герой Крищенко. Показово, що наскрізним у збірці є саме мотив дороги. Дорога – це життя, звивисте, складне і непередбачуване: « Ой біжить моя дорога – // То підйоми, то глибини // І не знаєш, де праворуч, // Де ліворуч поверне» («Дорога»). Життєва дорога у кожного своя і у кожного вона має свій початок і кінець – розуміння цієї істини спонукає ліричного героя до глибоких розмислів про скінченність людського буття, його проминальність. Усвідомлення неунікної приреченості людського існування народжує в душі поета щемку тугу за молодістю, за втраченими рідними, близькими, друзями, за давніми мріями. З-поміж ліричних творів збірки, в яких авторові вдалося якнайповніше передати відчуття полишеності, самотності, проминання, вирізняється вірш «Забутий дім». Прикметно, що туга, якою пронизана пізня лірика Вадима Крищенко, не гнітюча, а просвітлена вірою у Божественну присутність у Всесвіті, у незнищенність Духу, у незникимість Слова. Туга за молодістю переплітається у віршах зрілого митця із вдячністю за кожен даровану мить життя і творчості, за щастя і печалі («Спасибі за сьогоднішнє», «Горить свіча», «А життя як життя», «Подяка пісні» тощо).

Гірке відчуття проминальності помережано у збірці «Не опускаючи очей» піднесено-радісним усвідомленням поета немарності своєї присутності на землі. Вірш «Як упаду», що є справжнім шедевром у поетичному доробку Крищенко, увиразнює й випрозорює визначальну для всієї пізньої творчості митця філософську ідею вічного повернення й вічного оновлення: «Як упаду... На листі калиновім // Писатиму із дальності листи, // Бо хочу з вами стрітись у слові, // У ріднім слові віри й доброти».

Осмислюючи світ і себе у світі, Вадим Крищенко усією своєю творчістю стверджує, що жодні земні марноти не мають влади над тим, хто пізнав істину: «Лиш на любові і добрі // Життя зростає колос».

**ПІВЕНЬ Олена,
ГЛОТОВА Маргарита**

ЖИТТЄВИЙ ТА ТВОРЧИЙ ШЛЯХ ВАДИМА КРИЩЕНКА

Ім'я Вадима Крищенко відоме не лише людям старшого покоління, а й молоді. Пісні на слова поета лунають з уст відомих співаків. Вони сповнені доброти, щирості, відвертості, а головне – любові до українського слова.

Більш як 60 років працює Вадим Крищенко в пісенному жанрі. Не знайдеться зі співаків старшого і середнього покоління таких, хто б не брав на свої вуста пісні, написані на вірші цього поета. Він – воістину корифей.

Пишучи, автор не може сказати, що діється в його душі, у серці, як виникають сюжети, образи, герої. Він створює і програє в собі ситуації, адже для нього важливо знайти у пісні ті основні слова, які б запам'ятовувалися, були їх основою. Вадим Крищенко в поезії, особливо в пісні, гранично щирий. Більшість його ліричних пісень із тривожно-щемливою ноткою, а не з відверто радісною.

Так збіглося, що Вадим Дмитрович Крищенко народився у День гумору, 1 квітня 1935 року у Житомирі. Тепер, крізь призму часу, можна стверджувати – такий символічний збіг виявився щасливим у його творчій долі. Батьки майбутнього поета-пісняра навчалися у педінституті, тож перші роки Вадима минули на берегах мальовничої річки Хомори у бабусі з дідусям у селі Глибочок Баранівського району в оточенні незайманої поліської природи. Спогади про перші дитячі роки, любов до рідної землі вплітаються до багатьох віршів поета.

Писати вірші Вадим Крищенко почав ще в школі. У сьомому класі вперше написав поему про партизана, оскільки воєнна тематика на той час була актуальною. Коли закінчував школу вперше надрукував вірші в обласній газеті «Радянська Житомирщина». Перед вступом до вузу в душі Вадима Крищенко боролися два почуття: пов'язати своє життя зі

словом чи зі сценою. Відчував потяг до сцени, грав у шкільному, а далі уже і в університетському драмгуртках.

І все ж перемогло слово. Коли навчався на факультеті журналістики Київського університету й гадки не мав, що буде колись поетом-піснярем. Як і більшість однокурсників, серед яких такі відомі в письменницькому світі люди, як Борис Олійник, Степан Колесник, Василь Захарченко, Олекса Мусієнко, Микола Шудря, Валерій Гужва та інші, він «хворів» на поезію, та нікому її не показував і не вихвалявся написаним. З часом став відвідувати літературну студію, якою керував Юрій Мушкетик, а старостою був Василь Симоненко.

Тільки в двадцять вісім років, після закінчення університету, у 1963 році, Вадим Крищенко одважився на першу книжку під назвою «Тепла прорість». Дещо з написаного друкував у газетах і журналах. Згодом вийшла книжка для дошкільнят - «Паперові човники». У наступні роки з'явилося ще понад 30 поетичних збірок Вадима Крищенко.

Великий вплив на його становлення як поета-пісняря справив Андрій Малишко. Зі спогадів Вадима Крищенко: «Один із перших своїх поетичних зошитів я віддав читати Андрію Малишці». Саме Андрій Малишко дав Вадиму Крищенку рекомендацію до Спілки письменників, але тільки через 10 років він потрапив туди. Підтримали поета достойні літератори - Павло Усенко, Абрам Кацнельсон та Василь Швець.

Вадим Дмитрович як поет-пісняр - різноплановий. Широко відомі його ліричні пісні, він автор духовних пісенних циклів. А скільки патріотичних пісень було написано поетом.

Вадим Дмитрович – пісняр від Бога. Кожна його пісня - як молитва, як крик зраненого серця. Можливо, саме тому ці пісні з таким невідомим бажанням беруть до свого репертуару найкращі естрадні співаки України, відлунюють вони і в інших країнах.

Вадим Крищенко ніколи не зраджував українську пісню, свою мову. Пам'ятними є його слова:

*Я запитаю себе сам,
А відповідь знайдеться поряд,
Для мене батьківщина там –
Де українською говорять.*

У піснях Вадима Крищенко все від батька-матері, від неповторного джерела, яким він сповнений з дитячих літ. Вадим Дмитрович робить усе, щоб піднести престиж сучасної української пісні, яка, на його погляд, потребує такого захисту, як і рідна мова – першооснова пісні.

Література

1. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://libgonchar.org/images/stories/DocS/2015/Kruschenko.pdf> (дата звернення 28.02.2020).

2. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://svitlytsia.crimea.ua/?section=article&artID=13375> (дата звернення 28.02.2020).

ЧЕКАЛЮК Вероніка

ВАДИМ КРИЩЕНКО ОЧИМА СУЧАСНИКІВ

Особистість виховує культура, оточення, книги і музика. Сучасні медіа орієнтовані на висвітлення інформаційних матеріалів про мистецтво, музику, чільне місце вітчизняного інформаційного простору охоплено новинами про світовий шоубізнес, лише 5% 2018-2020 рр. йшлося про вітчизняних корифеїв, зокрема про українського поета-пісняря, Заслуженого діяча мистецтв України, Народного артиста України Вадима Крищенко (про майстра згадують у патріотичних матеріалах, статтях, що тематично стосуються знаменних дат української історії). «Неправильні ноти прощаються, а відсутність почуттів – ні», - сказав Бетховен. Справді, від того, яку музику людина слухає, залежить її настрій та світосприйняття. Інструментальні та вокальні композиції - від класики і джазу, етно,

фольклору та року, а також поп-музики - здатні чарівним способом впливати на світогляд свого слухача.

Звертаємося до класичних іноваційних наукових розвідок, доробку мистецтвознавців та науковців Злотника О.Й., Тимошенка М.О., та ін., котрі виходили з різних уявлень про сутність мистецтва, творчості українців, вплив на масову комунікацію, літературу і публіцистику, процеси сприйняття інформації та закономірності формування громадської думки сучасників. Специфіка дослідження полягає у вивченні ефективної колаборації інструментів медіа та літератури.

Сучасне суспільство вже нині завдяки всеохопному Інтернету отримує будь-яку інформацію з будь-якої точки світу практично миттєво, будь який мистецький твір можна почути і побачити у мережі Інтернет, прочитати рецензії та відгуки як на музику, текст чи будь який інший мистецький продукт. На часі для підготовки нової плеяди журналістів не лише якісні навчальні програми і індивідуальне заохочення, так звана система освіти мерітократичного зразка, суспільних відносин формату, а й науково-практичні-конференції, зустрічі поколінь (студенти і корифеї на прикладі НУБіП) перевага надається здебільшого особистим досягненням і здібностям певної людини, зокрема Вадима Крищенка.

Сучасна журналістика та музика, література, кіно – це ефективний інструмент для творення іміджу держави, формування здорового мікроклімату у суспільстві. Мистецтво, творчість, література, освітні програми, медіаоргани формують і програмують не лише свідомість громадян, а й імідж держави у світі в умовах всепоглинаючого Інтернету. Над розшифровкою таємниці музики працюють вчені світу. Висновки дуже різні, проте вплив на мозок та нервову систему є очевидним. Музика навіює фантазії, мрії, галюцинації... Музика – це сильний наркотик, здатний викликати галюцинації та формувати поведінку людини. Страждання і любов, мир і війна, все це - музика життя. Дію звуків вивчають сотні років, це явище дехто досі може вважати вигадкою наукової фантастики, бо звуки мають неймовірний вплив на живих істот. Музика може бути моторошною, чи релаксуючою, збуджуючою й романтично-меланхолійною, захопливою мрією чи приви́дом минулого. Завдяки слуховим рецепторам людина поглинає тисячі звуків щодня – які або руйнують, або надихають на звершення. Музика алгоритмічно впливає на наш світ, здатність змінювати навколишній світ звуками з кожним днем стає все реальнішою.

Гаджети й електронні інновації спростили отримання якісної музики. Людина в он-лайні завжди може насолодитися повноцінним звучанням кращих творів, у найкращому виконанні, віртуально побувати на кращих концертах світу. Досліджуючи питання державного іміджу, розглядамо варіанти інформаційних приводів. Акцентуємо на впливі культурно-мистецьких заходів на формування сприйняття України. У своїй монографії «Формування іміджу України у ЗМІ» авторка звертає увагу на особливості впливу мистецтва на формування іміджу держави в цілому. Іміджмейкер доводить ефективність використання мистецьких інформаційних приводів для підсилення позитивного іміджу. Мистецькі платформи розглядаються науковцем-іміджмейкером як стартові для вирішення державних завдань. Театр, культурно-мистецькі проекти державного і міжнародного значення мають значний вплив на свідомість громадян. Мистецтво, а зокрема народне й класичне – підсилює репутацію України, сприяє збереженню ідентичності українців як нації.

Соціальні мережі разом із медіа та літературою є ефективними інструментами для іміджетворення. Оснащені смартфонами й гаджетами громадяни є цільовою аудиторією для поширення інформації. Творення іміджу – процес неспинний, щоденний, клопіткий.... це стиль і спосіб життя кожного, що в сукупності створює історію і репутацію усього суспільства, нації. Творення іміджу держави починається з родин українців, з виховання, зі способу життя і віросповідання, комунікації на усій рівнях, з пісні. Зокрема у серці кожного українця твори Вадими Крищенка: «Наливаймо, браття, кришталеві чаші», «Одна-єдина», «Хай щастить вам, люди добрі», «Родина», «Десять Господніх заповідей», «Молитва», «Хай береже усіх Господня сила», «Благослови», «Бути українцем», «Україна», «Україно, пам'ятай героїв», «Білі нарциси», «Берег любові», «Отчий край», «Лебеді кохання», - ці пісні є

яскравою візитівкою України, душею нації.

ПОЕЗІЯ ВАДИМА КРИЩЕНКА В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

ВЛАСЕНКО Каріна

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ПОЕТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ В. КРИЩЕНКА

Сучасні педагоги констатують наявність однієї спільної світової проблеми - втрати духовності. Соціологічні дослідження свідчать про те, що за останні роки більшість молодих людей починають орієнтуватись на матеріальні блага, а класична культура починає втрачати цінність і привабливість. В цей період перед викладачами, які здійснюють навчання та виховання студентської молоді постає завдання подолати певне протиріччя, що існує між необмеженими потенційними можливостями мистецтва як ефективного засобу духовно-морального виховання особистості і недостатнім його використанням у педагогічному процесі вищої школи [1].

Естетичне виховання студентів сьогодні не можливо уявити без використання кращих зразків творчості відомих митців поетичного слова. Під час виховного процесу акцентуючи увагу студентської молоді на музичній духовній спадщині одним із головних завдань є розкриття перед молоддю невичерпної можливості народного таланту, виховання любові та поваги до своєї землі, гордість за свій народ. Тому педагогам варто звернутись до поетичної творчості відомого поета-пісняря Вадима Крищенка.

Поетична творчість Вадима Крищенка надзвичайно багата. У його палітрі і пісні, які звеличують любов до України, до друзів, до хліба, до батьків, філософське осмислення людського буття, звеличення любові та добра. Окрему частину своєї творчості великий митець присвячує рідному краю, природі. Краса природи надихає на творчість, любов до людей та бажання творити добро. І тільки людинадушевно багата може по-справжньому бачити і відчувати красу природи. Вірші В. Крищенка «А весна в зеленій повені», «Букетик айстр», «Листопад», «Сонет осені», «Загадка зеленого дня», «Роздум у саяві свічки» та інші можуть допомогти під час формування естетичних поглядів сучасної молоді людини:

Осінні квіти — чарівничі:

Береш у руки — обпече.

І світлий відблиск на обличчі,

І легкість літ — через плече.

(«Букетик айстр»)

Поетична творчість Вадима Крищенка насичена філософськими медитаціями («Час тривоги», «Уроки мужності», «Оптимістичне», «Хто є хто», «Хвилина випробувань» та ін.). Поет часто виступає щирим і невимущеним порадником для молоді:

Земля — то Біблія свята,

Читай по стебельцях та вітти,

Читай по соняху й житах —

Вона навчить, як жити на світі.

(«Цвітуть веселі картоплі...»)

Творчість В. Крищенка має цілісну мистецько-ідеологічну концепцію світу і людини. Поезія Вадима Дмитровича — яскрава, надзвичайно струнка, ритмічна та насичена.

Література

1. Гусєва О. Г. Естетичне виховання студентської молоді засобами мистецтва.
Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/52450/

КОВАЛЬЧУК Тамара

ПАТРІОТИЧНІ МОТИВИ ПОЕЗІЇ ВАДИМА КРИЩЕНКА

Важливим світосприйняттям митця повинна бути приналежність до великих культурних традицій народу (фольклору та класичного мистецтва), передусім до тієї їх частини, яка звернута до майбутнього. Поезія Вадима Крищенка твердо стала на шлях засвоєння цих надбань. «Істинний українець і за родоводом, і, що найголовніше – за ідеєю. Незалежна Україна – його дороговказ», – писав про нього Борис Олійник [1, с. 6].

«...Вже звикли до ганьби й химери

Там, де брехня кладе печать...

Високу українську еру

Нам треба з себе починать» [1, с. 121].

(«Гірка констатація» із «Моменту істини»)

У нашу драматичну епоху митець повинен плакати і сміятися разом із своїм народом, його душа і серце переливатися відгуком вічного болю, тугою за Батьківщиною та її волею.

«...Безсоння, хвилювання, вічний біль –

Вони вкарбовані у наші, певно, лиця.

То поки дихаєм, – ходімо, друже, в бій,

А спокій нам нехай лише присниться» [1, с. 116].

(Із «Моменту істини»)

Вадим Крищенко – такий поет, що живе разом з усім народом у своєму українському світі:

«Живу в своєму світі... І не руйную мій світ,

Де мамина порада і батьків заповіт,

Де розуміння давні, як діяти не слід...

Заходь, коли захочеш, та без брудних чобіт» [1, с. 334].

(«Мій світ» із «Прозорих краплинок дощу»)

Український світ поета, починаючи з праотчих родинних традицій, звичаїв та обрядів з неписаними законами правди, з гrechністю і гостинністю батьків, що завжди могли нагодувати і напоїти прочанина, всякого подорожнього, проте «без брудних чобіт»... Жодного зайти-ворога, що ніколи не буде для нас другом. Жодного агресора, що віками ним був. Жодних сподівань, що «ті, які хочуть нас убивати» зміняться, бо ми хочемо жити як тисячі таких як ми...

«Уміти жити?... Не пхай в кишеню гроші,

А в душу холодів не напусти.

Є цінності, які за все дорожчі, -

Це очі совісті і серце доброти» [1, с. 345].

(«Уміти жити» із «Прозорих краплинок дощу»)

Нас всі вчать жити... Облуда. Примара. Фата Моргана. Лише для нас самих дорогі наші обереги, символи і цінності; наша мова й історія... Інші готові їх розтоптати, знищити, понівечити у XXI столітті! «Очі совісті» Вадима Крищенка дивляться глибоко в душу кожному українцеві, шукаючи «розуміння давні», «серце доброти», «душі вартіші хліба»...

«Таки до волі дожили,

Бо рухнула імперська глиба.

Хоч ще покірні, як воли...

І все ж душа вартіша хліба» [1, с. 349].

(«Таки дожили» із «Прозорих краплинок дощу»)

Ейфорія і радість незалежності від «імперської глиби» змінюється волячою покірністю, що впродовж віків тримала душу й тіло кожного українця у потрібних «рамках» смирення. Проте риторичні запитання ятрають душу поета про наших сміливих і безстрашних героїв Довбуша і Кармелюка, які неодмінно прийдуть на нашу землю для боротьби і перемоги. Тільки для перемоги над ворогом, бо рідну землю відвойовують не кількістю, а великою любов'ю, силою духу, мужністю, сміливістю і безстрашністю обраних...

«Ой, що з неправдою поробиш?»

Народ згинається од мук.

А де новий сміливець Довбуш?

А де безстрашний Кармелюк?» [1, с. 335].

(«Запитання» із «Прозорих краплинок дощу»)

Ненав'язлива власна гідність і шляхетність поета додає кожному сили і снаги. «Артистизм, вишуканість і респектабельність» [1, с. 5] відгукуються в поезії і пісні, що звучить на його слова. Душа сумує за справжньою українською піснею. Така пісня приходить до нас з поезією Вадима Крищенка. Істинність любові до землі, рідного краю, до отчого порогу, батьківської хати і рідної мови виношується роками зі Святим Миколоєм, з колядою і Святою вечерею, щедрівочкою, Колодієм, великодніми дзвонами і чудописанками, завиванням вінків – всім тим, що входить у душу українця мало-помалу зі традиційною звичаєвою обрядовістю від першого подиху і до останнього...

Вадим Крищенко надає нам такі можливості у тих миттєвостях, коли душа торкається його поезії. Ця поезія – це «щира і душевна розмова, своєрідна сповідь перед кожним, хто взяв її до рук» [1, с. 384]

«Ми відродимось – чую провіщенський знак,

Матір Божя його подає із небес.

І вже тихо втікає з душі переляк,

І видзвонюють дзвони, щоб дух наш воскрес» [1, с. 17]

(«Ми воскресемо» із «Лабіринти долі»)

Література

1. Вадим Крищенко. Поезії / Вступне слово Олійника Б. І. К. : Дніпро. 2005. 384 с.

ЛИТВИНЕНКО Ірина

КРИЩЕНКО – ПОЕТ-МІСІОНЕР

Прийдіть, апостоли добра,
Пришли їх, Боже, на Вкраїну.

Вадим Крищенко

Кожне нове століття дарувало Україні великих людей, іменами яких сьогодні ми називаємо вулиці, парки, станції метро, іменами яких пишається кожен справжній українець. Це є творці нашої культури і по праву в цей рядок можна вписати і ім'я Вадима Крищенка. Серед цих імен чимало імен українських поетів: Шевченко, Малишко, Симоненко і цей список можна продовжувати ще довго але пульс пришвидшується коли пригадуєш рядки «Україна, Україна - пісня мого серця, що писалося сльозою-сміхом не зітреться.» В. Крищенко [1;568]. Поет-пісняр, який і у 21 столітті продовжує нести світло надії, віри та любові до своєї країни. Занурившись у світ поезії Вадима Дмитровича відчуваєш безкінечну любов до Батьківщини, до матері, до жінки і головне до всього українського.

Маючи непросту долю – рано осиротівши, будучи вихідцем з села, Вадим Дмитрович обрав тернисту дорогу гострого слова та рідної пісні, якими торував шлях вільному українському духові, в чому вбачає свою місію і сьогодні:

«Не вбити у собі людину,

І, навіть в пору грозову,

Любить родину і Вкраїну

Цим хочу жити... І живу!» [2; 20].

Творчість Вадима Дмитровича – це по суті європейська поезія з українськими цінностями. Бо в них напружено бринить головний меседж сьогодення – гуманізм, свобода особистості, значущість соціальної рівності, - все це знаходить віддзеркалення в піснях Вадима Крищенка: «Родина, родина», «Хай щастить вам, люди добрі...», «Одна єдина», «Вишенька-черешенька», «Вставаймо, браття-українці» та багато інших.

Вадим Дмитрович – з покоління дітей війни. І сьогодні коли знов гримлять гармати над рідною Україною, майстер знов створює поетичні рядки гіпохерм. Душа поета відгукується на події сьогодення, що сповнені люттю до ворога славних українських воїнів. Тож і в свої 88 років продовжує свою місію з виховання національно-свідомої молоді, з поширення українських національних ідей та продовжує прославляти землю українську. І не даремно наші сучасники говорять про його творчість «Пісні Вадима Дмитровича роблять нас нацією», а Борис Ілліч Олійник — український поет, Герой України сказав про Вадима Дмитровича наступні слова: «Він - істинний українець і за родоводом, і, що найголовніше - за ідеєю. Незалежна Україна - його дороговказ» [3;1].

Література

1. Не опускаючи очей...: вибране / В. Д. Крищенко; худож-оформлювач О. Д. Кононученко. — Харків: Фоліо, 2013. — 630 с.
2. Пісня завдовжки в життя: біобібліогр. нарис до 85-річчя від дня народження Вадима Крищенка, українського поета-пісняра / уклад. Т. М. Вакуліч; КЗ «Обл. б-ка для юнацтва» Житомир. облради. – Житомир, 2020. – 25 с
3. <http://svitlytsia.crimea.ua/?section=article&artID=5216>

*СОПІВНИК Ірина,
СОПІВНИК Руслан*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОГО ПОЕТИЧНОГО СЛОВА (НА ПРИКЛАДІ ПОЕЗІЇ В. КРИЩЕНКА)

З давніх-давен мистецтво справляє позитивний, лікувальний, терапевтичний вплив на людину. Не даремно ще в епоху Античності правителі приділяли великої уваги організації масових свят, мистецьких заходів. Окрім пізнавальної, ціннісної, естетичної функції, мистецтво відіграє ще й терапевтичну, гедоністичну та компенсаторну, які забезпечують відновленню життєвих сил, енергії, гармонії. Занурюючись у світ поезії, живопису чи музики людина відволікається від буденних турбот, долає втому, позбавляється від негативних емоцій, а натомість збагачується духовно, долучається до світу прекрасного, надихається любов'ю до життя, мотивується до нових звершень. Одним із таких натхненників сучасного молодого покоління є народний артист України, відомий поет-пісняр, професор Національного університету біоресурсів і природокористування України – Вадим Дмитрович Крищенко.

Творчість Вадима Дмитровича надзвичайно різнопланова та багатогранна. У даній розвідці вважаємо за доцільне зупинитися на проблематиці ціннісного ставлення до батьківствау творчості поета-пісняра. Саме ця проблема є однією із основних у соціальній роботі із молоддю. Відповідно до Закону України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» «соціальна реабілітація сімей, дітей та молоді передбачає здійснення заходів, спрямованих на оптимізацію і коригування ставлення сімей, дітей та молоді до відповідального батьківства ...» [1].

Творчість Вадима Крищенка пронизана трепетним ставленням до батька й матері, до отчого дому:

*«Юність минає, любов не минеться,
Голос далекий запитує: "Хто це?"*

*Знову відчув біля спраглого серця
Батьківська хата відкрила віконце.
Гляну в минуле в тумані мовчання:
Знову побачу і маму, і тата...
Тішмося, друзі, що нас десь чекає
Світла, як правдонька, батьківська хата!» [2]*

Велична сила слова наповнює рядки відомої для кожного українця пісні «Батько і мати»:

*«Батько і мати, два сонця гарячих,
Що нам дарують надію й тепло.
Батько і мати, у долі дитячій
Треба щоб кривди між них не було»[3].*

Цінність материнства та благоговіння перед жінкою-матір'ю утверджує Вадим Дмитрович у рядках своїх віршів. У пісні «Мамине серце» мама прирівнюється до святого образу, а її серце до променю радості та Божої благодаті. У поезії «Мамо матусю» поет-пісняр поетично відображає материнську благодать:

*«Де мати посіє - там стелиться ласка,
Де мати посадить - там сходить добро.
Бо в мамі рука легка і прекрасна,
І серце глибоке, як сивий Дніпро»[4].*

Проте, що материнське словобагате як земля і швидке як птах, відлунує пісня «Материнське слово».

Отже, поетична спадщина Вадима Крищенка пронизана ціннісним ставленням до інституту сім'ї, возвеличенням і оспівуванням жінки-матері, утвердженням ідеалів відповідального батьківства. Саме ці цінності в сучасному суспільстві зазнають викривлення і нівелювання. Творча спадщина Вадима Крищенка є однією із краплин відновлення, реабілітації серед студентської молоді істинних цінностей батьківства та материнства.

Література

1. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>
2. Батьківська хата. URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/9342384.html>
3. Батько і мати. URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/21879.html>
4. Мамо матусю. URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/287055.html>

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ В КООРДИНАТАХ СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ ПАРАДИГМИ

KACHMARCHYK Svitlana

FEATURES OF THE HUMANITARIAN IDEAL OF SCIENTIFICITY

1. Genetically and functionally, the ideal of science expresses a relatively high level of science development and its methodological reflection. It summarizes both immanent, logical-epistemological, features of scientific knowledge, and its established image in culture. Synthesizing the essential and proper science, the epistemic ideal performs not only the constitutive but the regulatory function of scientific knowledge.

2. Usually, the ideal of scientificity is formed and operates on the basis of the most advanced scientific discipline in the given historical conditions, the methodological principles and norms of which acquire the features of universality and are applied in other sciences. At the stage of

humanitarian ideal of scientificity establishment, this tendency is manifested in the epistemic standard extrapolation of mathematical and natural science (physical) knowledge to the subject branch of history and culture knowledge. The penetration into the hard sciences humanitarian criteria contributed to the scientificity spirit establishment, and at the same time actualized the problem of the specifics of its methodology and epistemic ideal.

3. The solution of this problem as a prerequisite for the constitution of the humanitarian scientificity ideal was based on: a) overcoming ideas about humanitarian knowledge as a form of art and literary criticism; b) the release of the "science of the spirit" of the natural science methodology pressure; c) awareness of the specific nature of these sciences, their intentions on the spiritual, value-semantic basis of history and culture; d) development and use in humanitarian knowledge of hermeneutical and axiological methodological guidelines. However, the humanitarian and cognitive significance of established scientific tools is not in dispute, but they are regarded as ancillary in understanding the human life world.

4. In today's context, the humanitarian ideal of scientificity receives a powerful impetus from the human-like transformations of scientific development. This is especially facilitated by the "oncoming movement" of natural sciences and humanities, the processes of humanization and humanity of science, the emergence of post-classical scientific rationality, the idea of synergetics and global evolutionism, the interpenetration of nomothetics and ideography, systematics and historicism, explanation and understanding, etc. The fundamentalisation of the methodological foundations of humanitarian cognition enhances the epistemic significance of its epistemological ideal.

5. The humanitarian ideal of science is characterized by specific creativity. On the one hand, it helps to identify the limitations of the classical methodological standard, its main principles such as the normativity of truth, fundamentalist validity of knowledge, natural-scientific reductionism, socio-cultural autonomy of scientific knowledge and its methodology. At the same time, the heuristic potential of this ideal, its commensurability with the basic tendencies of the development of modern science, determine its influence on the post-neoclassical methodology in the aspect of softening its normativity, pluralizing research strategies, reducing rigorism regarding the dependence of science on socio-cultural contexts. It means that the humanitarian ideal is capable of introducing and substantially correcting general perceptions of science, moreover it can be seen as a transitional step to some new perceptions of science that go beyond the classical foundations.

6. The extraordinary heterogeneity and variability of the empirical basis of humanitarian cognition, its closeness to the interests, motives, ideals of the socio-historical subject, determine the rigidity of the criteria in the humanitarian ideal of science. They are characterized by methodological conventionality, relativity, value-based intentions, pragmatic relevance, and even in the context of the same scientific community, they emerge in the form and background of pluralism of interpretations. But such a "softness" of humanitarian-epistemological criteria does not detract from the epistemic normativity of the "sciences of the spirit," on the contrary; it enriches their heuristic potential, extending the range of freedom of the scientific work of the humanities.

7. The humanitarian-epistemic standard is subjectcentristic, all its components are subject specific. Thus, not only 'what?' but also 'how?' and 'for what?' is essential for humanitarian subject matter. Its comprehension implies complementary objectifying and interpretative approaches. The general scientific standards are modified accordingly. In particular, ideals of description and explanation are not so generalizing and nomothetic as widespread individualization and ideographic approaches; in the ideal of proving and substantiating knowledge, the criteria of depth, emotional appeal and vital justification of the latter are important; the ideal of organizing and systematizing knowledge does not necessarily imply theoretical constructs; narratives are the most important; the ideal of truth usually involves its combination with truth and revelation.

8. The quintessence of the humanitarian ideal of scientificity is the idea of the value-meaning definition of human knowledge, analogous to the logical proof and consistency of knowledge as invariant of the mathematical ideal and experimental verification of knowledge as the basis of the epistemic ideal of natural science. Although the humanitarian epistemic ideal is not yet

fully formed, it is still in its establishment, but under these conditions its influence on the development of modern science and practice is growing.

АНДРІЙЧУК Людмила
Науковий керівник – ХАРЧЕНКО Світлана

ВСТАВЛЕНІ КОНСТРУКЦІЇ В СТРУКТУРІ НАУКОВОГО ТЕКСТУ

Вставлені конструкції відіграють важливу роль у комунікативній організації наукового тексту. Вони надають викладові більшої переконливості та забезпечують зв'язність тексту. Введення до структури тексту вставлених конструкцій пов'язане з наміром автора досягнути повноти викладу через вираження своїх зауважень, уточнень, доповнень, оцінок. Також вставлені конструкції – це універсальний засіб введення додаткової інформації до складу основного висловлювання.

Вставлені конструкції за своїм граматичним статусом є різного роду синтаксичними одиницями, включеними в певну реченнєву (текстову) структуру з метою додаткового повідомлення, пояснення чи уточнення, побіжного зауваження щодо загального висловлювання або окремого його компонента [4, с.162]. Вставлені конструкції не пов'язані з реченням, яке ускладнюють, а лише супроводять його.

Вставлені конструкції у наукових текстах можуть містити найважливіші повідомлення – все те, що автор хоче виокремити, на що він хоче звернути увагу читача. Позиція такого повідомлення в реченні — його спеціальне виділення — якраз і сприяє цьому: *«Кооператив «Народна торгівля» мав представництва по всіх західноукраїнських землях (очолювався К. Левицьким, Р. Сосновським та ін)»* (ІУ, 69); *«У Києві було відкрито Жіночий фребелівський педагогічний інститут (названий на честь німецького педагога, теоретика дошкільного виховання Фрідріха Фребеля), де готували вихователюк дитячих садків»* (ІУ, 80).

Інколи вставні речення можуть містити найважливіше повідомлення, те, на що автор хоче звернути увагу читача: *«Найбільші острови з'єднані між собою підводними тунелями або мостами (один із найбільших в світі підводних тунелів Сейкан – 53,85 км, що сполучає Хоккайдо й Хонсю)»* (ГФ, 92).

Написання таких повідомлень у дужках, тобто перетворення їх із звичайних конструкцій у вставлені, має для наукових текстів свій собливиий сенс: оскільки такий текст розрахований тільки на зорове сприймання, вміщені в дужках створюють начебто другий — уточнювальний — план повідомлення. Реальне наповнення цього другого плану повідомлення залежить від теми й завдань тексту, від індивідуальної стильової манери автора та від низки інших причин [3, с.124].

Отже, вставлені конструкції – це елемент, який допомагає автору налагодити контакт з читачем за допомогою уточнення, доповнення, коментарів, зауважень тощо. Вони взаємодіють зі змістом всього висловлювання, беруть участь у загальному комунікативному завданні, співвідносяться зі змістом базового речення або окремих його членів. Також відіграють важливу роль у текстах наукового стилю, де є засобом додаткового повідомлення, адже специфіка наукового викладу робить вставлені конструкції інформативно вагомими та емоційно насиченими.

Література

1. Житар І.В. Історія вивчення вставлених конструкцій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови* : зб. наук. праць / Відп. ред. М. Я. Плющ. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. С. 31-36.

2. Житар І.В. Структура та стилістичні функції вставлених конструкцій у науковому і публіцистичному стилях української літературної мови : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2011. 19 с.

3. Кухарева В. І. Комунікативний потенціал односкладних речень у науковому тексті (на матеріалі науково-технічної літератури) : дис. ...кандидата філол. наук.: 10.02.01. Київ, 2003. 194 с.

4. Мойсієнко А. К. Сучасна українська мова. Синтаксис простого ускладненого речення: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 208 с.

Джерела ілюстративного матеріалу

ГФ - Безуглий В.В., Лисичарова Г.О. Географія (рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ : Генеза. 2018. 192 с.

ІУ - Кульчицький С.В., Лебедева Ю.Г. Історія України: підручник для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ. 2010. 154 с.

**ГЕЙКО Світлана,
ЛАУТА Олена**

СПЕЦИФІКА ТА РОЛЬ НАУКИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Відомий дослідник історії науки Джон Бернал зазначав, що наука – чи не найбільш об'єктивний результат людської діяльності, оскільки її здобутки поступово стають загальноновизнаними. Однак, призначення науки, результатів наукових досліджень на кожному етапі історії розглядалися по-різному – від найактивнішого обстоювання позитивної ролі науки до, навпаки, безапеляційного її спростування. Все ж, цілком природно, упродовж історії більш-менш чітко формувалася якраз позитивна оцінка.

Вже перші знання, а пізніше й знання наукові, були важливим складовим життєдіяльності суспільства. З подальшим історичним поступом, розвитком форм творчості, особливо матеріального виробництва, роль науки постійно зростала. Проте позитивне призначення науки в духовній культуривбачалося переважно у її виховних можливостях. Більшість давньогрецьких філософів переконані: наукові знання забезпечують виважений, поміркований підхід до важливих життєвих питань, відповідним чином зорієнтовують поведінку людини. Морально-етичне і наукове розглядаються у єдності. Наприклад, Сократ наголошував, що мудрість, знання і благополуччя – тотожні, а головною умовою істинності знань є точне логічне визначення понять.

Особливо високо морально-виховна роль науки поцінювалась в епоху Просвітництва, творцями класичної науки. Так, Б. Спіноза наголошував, що наука спрямована на проникнення у найбільш сокровенні таємниці природи з метою їх освоєння, є формою творчості і, зрештою, вона «принесе щастя не окремій людині, а всьому людству». Вища людська досконалість, вважав він, і є «єдиною метою усіх наук».

Французький мислитель А. Сен-Сімон на початку XIX ст. зазначав, що наука корисна, позаяк розширює наші можливості передбачати, хоча вчені й не настільки прозорливі, аби наперед визначати абсолютно усе. Однак, їхні висновки найчастіше виправдовуються. Управління суспільними процесами, прогнозування можливих тенденцій будуть успішними, якщо спиратимуться на науку. Найкраща організація суспільства така, за якої, каже Сен-Сімон, більшість людей щасливі. А завдяки чому у першу чергу можна створити належні умови? Вочевидь, лише спираючись на широке використання наукових відкриттів – на основі «матеріалів, зібраних вченими, спеціалістами у кожній окремій галузі». Особливо ж істотна роль науки для розвитку промисловості, яка, за словами Сен-Сімона, «повинна представляти собою у технічному відношенні висновок з науки, безпосереднє застосування науки у виробництві».

Згідно О. Конту, засновника позитивізму, наука – система знань, що виконує важливі функції у суспільстві. За її природою вона пов'язана із практичною діяльністю. Адже й формування наукових знань започатковується у безпосередньому спостереженні та експерименті, на основі яких констатуються усталені, відтворювані за відповідних, також емпірично визначених, умов зв'язки – наукові закони. Призначення науки – практичне, що й відображає позитивістський девіз: «Знати, щоб передбачати, передбачати, аби уникати».

К. Маркс вважав, що за умов капіталізму матеріальне виробництво уперше в історії досягає такого рівня і масштабу, що «робить необхідним застосування науки». Використання природничо-наукових знань стає визначальним чинником подальшого розвитку машинного виробництва. Адже принцип останнього, згідно Марксу, – «розкласти процес виробництва на його складові фази і розв'язувати завдання, що виникають таким чином». Тому, на його переконання, розвиток науки, цього «ідеального і разом з тим практичного багатства, є лише однією з форм, у яких виступає розвиток продуктивних сил».

Але далеко не усіма філософами, вченими наука упродовж історії розглядалася як позитивне явище. І далеко не завжди у суспільстві переважало позитивне ставлення до самих творців науки, хто наполегливими прагненнями до знань і мудрості, невтомними пошуками забезпечував усе ширші можливості наукових досліджень. Так, Сократ, Платон, Арістотель, Дж. Бруно, Г. Галілей, Р. Декарт та багато інших під тиском переслідувань змушені були залишити свої рідні місця або загинути.

Крім того, поспішним був би й висновок, ніби-то кожне наукове відкриття рано чи пізно матиме практичне застосування. Це суперечило б самому духу науки і науковості. Наука, що створюється й розвивається винятково заради подібної мети, наголошував філософ та теоретик науки А. Пуанкаре, взагалі неможлива. «Наукові істини ефективні, коли між ними існує зв'язок». Наукові знання потребують адекватної атмосфери внутрішньої змістовної взаємодії, взаємовпливу, як виявів духовної творчості, тому це не проста сукупність висновків, призначених для практичного застосування, каже він.

Для ХХ ст. прикметною була надзвичайно суперечлива загальносвітоглядова оцінка науки: поруч із абсолютним неприйняттям позитивного значення і безапеляційним засудженням науки, як «агресивної», «небезпечної» сили, існували також протилежні підходи, що й відбилися у формуванні контрверсійних концепцій сцієнтизму і антисцієнтизму.

У сучасному ХХІ ст. наукове знання пронизує усі сфери життя, наука орієнтується, насамперед, на людину, розвиток її інтелекту, творчих здібностей, цілісний і всебічний розвиток; актуалізуються гуманітарні науки. Саме тому в філософських дисциплінах є досить багато можливостей сфокусувати свідомість молоді на творче засвоєння знань, сутність яких полягає в їхньому зв'язку з практикою, адже саме практика є джерелом розвитку знання і тільки вона провокує нові думки, змушує усувати суперечності і неточності в уже здобутому, сформованому знанні.

ГРАБОВСЬКА Інна

МЕТАКОМУНІКАТИВНІ ПИТАННЯ МОВЦЯ ТА СЛУХАЧА В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Дослідження присвячено проведенню дискурсивного аналізу метакомунікативних питань, що належить до методів вивчення дискурсу. Зазначений тип аналізу спрямований на розгляд метакомунікативних питань у діалогічному дискурсі, які сприяють його творенню і регуляції. До дискурсивних функцій метакомунікативних питань відносимо: початок дискурсу, залучення до дискурсу, розвиток дискурсу, зміну теми дискурсу, перехоплення ініціативи у дискурсі, завершення дискурсу.

На цьому етапі дослідження з позиції приналежності метакомунікативних питань продуценту чи реципієнту виділено метакомунікативні питання мовця та слухача [1]. Метакомунікативні питання мовця містять прямий або ж непрямий стимул до підтримування уваги слухача на необхідному рівні до інформації, що передається. Наприклад:

(1) *Jack: Emma, can you keep a secret?*

Emma: Yes. What is it?

Jack: [Jack leans close and whispers.] I used to play hookey too (S. Kinsella. Can You Keep A Secret?, p. 76).

Контактопідтримувальне питання *Can you keep a secret?* є мета комунікативним інтригувальним питанням мовця, оскільки натякає співрозмовниці на важливість повідомлюваної інформації та викликає зацікавленість у розвитку подій, про що свідчить реактивна репліка слухача (*Yes. What is it?*).

Метакомунікативні питання слухача є сигналами зворотного зв'язку, які свідчать про те, що адресат слухає уважно повідомлення мовця. Наприклад:

(2) *Joe: And I just liked you so much.*

Clementine: You did? You liked me?

Joe: You know what I did (Ch. Kaufman, M. Gondry. *Eternal Sunshine of the Spotless Mind*).

Контакто підтримувальне питання *You did?* є мета комунікативним верифікаційним питанням слухача, оскільки підтверджує його спрямованість на демонстрацію зацікавленості в тому, про що повідомляє мовець.

Метакомунікативні питання мовця здійснюють регулятивні дії на організаційному та іллокутивіно-інтенційному рівнях, щоб переконатися в наявності фізичного, емоційного, модального і соціально-етикетного контакту та активізувати мовленнєву діяльність слухача. Вони володіють здатністю впливати на погляди та переконання співрозмовника, фокусувати розумову та мовленнєву діяльність на окремих епізодах оповіді, здійснюючи, таким чином, регулятивну діяльність іллокутивіно-інтенційного характеру.

Метакомунікативні питання слухача свідчать про наявність акустичного, психологічного та соціально-етикетного зв'язку між учасниками мовленнєвої взаємодії. З їх допомогою слухач демонструє ступінь своєї зацікавленості в розвитку тематичного змісту інтеракції, спонукаючи партнера зі спілкування продовжити мовленнєву взаємодію на запропоновану тему, здійснюючи, таким чином, регулятивні дії на іллокутивіно-інтенційному і тематичному рівнях.

Література

1. Грабовська І. В. Метакомунікативні питання в сучасному англomовному діалогічному дискурсі: семантика і прагматика : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук. Спец.10.02.04 – германські мови; Київський національний лінгвістичний університет. – К. : КНЛУ, 2014. – 22 с.

**ДУБРОВІНА Оксана,
КИЧКИРУК Тетяна**

ДЕКІЛЬКА ЗАУВАЖЕНЬ СТОСОВНО ТВОРЕННЯ ОСОБИСТІСТЮ СЕНСУ СВОГО ЖИТТЯ

У нашому динамічному світі сучасна людина змушена мати справу з величезною кількістю викликів та зі стражданням. У складних життєвих ситуаціях актуалізується потреба у тому, що може давати людині сили йти далі. Пошук цих сил також необхідний й тим, у кого начебто все більш-менш влаштовано і в той самий час відчувається якась порожнеча та незадоволеність, втрата орієнтирів. Власне актуалізується питання виявлення, а краще сказати, створення сенсу, який може допомогти людині вирватися з ситуації розгубленості, безвиході, пригніченості, відчаю, абсурдності та порожнечі.

Дослідниця Емілі Есфакані Сміт стверджує, що люди скоріше схильні шукати у своєму житті щастя, але не сенс. Щастя ж, як правило, асоціюється у більшості з успіхом, який за багатьма пунктами співвідноситься з біологічними орієнтирами, такими як комфорт, безпека та інше. Поряд з цим не варто все ж забувати, що у особистості на якомусь етапі життя з'являється потреба у надбіологічному, духовному, особистісному сенсі життя. Тому особистісні потреби, що не до кінця усвідомлені та незадоволені, здатні викликати пригніблені стани, болісні страждання та у найгіршому випадку призводити до суїциду. Емілі Сміт переконана, що для людини важливіше не пошук щастя, гарного самовідчуття

тут і зараз, але пошук сенсу, який задає життю перспективу, дає сили боротися та, як стверджує Мартін Селигман, приходить від причетності та корисності, від розвитку людиною своїх кращих якостей. Емілі Сміт виділяє чотири елементи життя зі змістом: причетність, призначення, трансцендентність та історії, які людина розповідає собі про саму себе, своєрідний творчий процес переосмислення свого життя, що надає йому цінність.

У зв'язку з обговорюваним питанням слід згадати про так звану логотерапію, терапію сенсом, яку розробив Віктор Франкл. Він був переконаний і мав безліч свідчень того, що людина, яка має сенс життя, здатна пережити навіть найскладніші життєві перипетії. Тому свої зусилля Франкл спрямовував на допомогу в знаходженні сенсу тим людям, які втрачали інтерес до життя. Результати його діяльності продемонстрували справжню цілющу силу сенсу життя. Франкл виділив три групи цінностей, завдяки яким можна знайти вихід з екзистенційного вакууму, тобто переживання безглуздості життя та відчуття непотрібності в світі. Це цінності творення, переживання та відношення. Франкл тут змушений був зробити деякі узагальнення при виділенні цих груп цінностей, хоча в своїй практиці він спирався на те, що може підтримати конкретну людину в конкретних обставинах.

Аналіз чотирьох елементів життя з сенсом, що сформульовано Емілі Есфакані Сміт та трьох груп цінностей, запропонованих Віктором Франклом, дозволяють зробити певні висновки. По-перше, створення та виявлення сенсу життя - глибоко творчий і унікальний процес за своєю природою, людина не може взяти готову модель, вона має прийняти свою унікальність, свободу, творчо підійти до осмислення свого місця в світі, створити саме свій сенс життя. По-друге, особистість може визначити для себе кілька цінних орієнтирів, що дозволить їй бути більш варіативною у своїй діяльності і більш стійкою в разі втрати можливості здійснення якоїсь цінності. Так особистість може зосередитися на цінностях, реалізація яких доступна та не втратить відчуття значущості, унікальності, людської гідності, свободи, повноти життя. По-третє, особистісні цінності вимагають зусиль та праці для свого прояву, важливу роль й тут має творчий пошук свого особливого способу прояву цих сенсів.

ЖУРАВСЬКА Ніна

МЕТОДОЛОГІЯ АГРАРНИХ НАУК В КООРДИНАТАХ СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ ПАРАДИГМИ

Творчість Вадима Крищенка проходить крізь призму наукових пошуків, є спорідненою для науковців, які усім своїм єством залюблені в рідну Україну, адже важливо відзначити, що поповнення викладацьких кадрів у кінці 90 - х років XX ст. та початку XXI ст. характеризується значним омолодженням їх складу, оскільки багато випускників університетів, одержавши необхідну педагогічну підготовку, переходять на викладацьку роботу у заклади вищої освіти і зокрема аграрної вищої освіти [1].

Останнім часом у європейській педагогіці з'явилася думка, що для створення системи підготовки викладачів для закладів вищої освіти необхідна розробка: методології, теорії і практики узгодження компонентів освітніх стандартів різних рівнів як чинника підвищення якості освіти і розвитку особи в системі безперервної освіти; методики узгодження навчальних планів з метою забезпечення спадкоємності й єдності вимог до змісту освітніх програм різних рівнів; комплексної оцінки якості освіти, що забезпечує спадкоємність вимог до якості професійної педагогічної освіти на різних етапах; освітніх технологій, що забезпечують гарантовану якість підготовки із різних напрямів на всіх етапах; єдиної системи гуманітарної підготовки на різних рівнях тощо [4].

Вітчизняні (А. Вихрущ, В. Луговий, В. Майборода, В. Манько, С. Ніколаєнко, О. Романовський (реформування освіти в Європі); К. Корсак, В. Шинкарук, Г. Щокін (європейські кваліфікації і дипломи); Н. Лавриченко, С. Ящук (європейська педагогіка соціалізації); М. Дебіч, О. Матвієнко (стратегія розвитку освіти у країнах Європейського Союзу); С. Гончаренко, О. Коваленко, С. Кубіцький, Н. Ничкало, О. Сухомлинська

(професійна освіта Європи) та ін.) і зарубіжні (В. Beuze, В. Geerligs, К. Kupper, В. Lans та ін.) вчені виділяють три типи процесів із отримання знань: створення «банку», обіг і передача (переміщення):

1. Створення «банку» знань: дослідження цілей і рішень питань, що мають відношення до переорієнтації в існуючій рутині, принципах, нормах і цінностях [2, с. 333–339]. Це творчий процес у динамічному соціальному навколишньому середовищі, в якому проблеми характеризуються високим рівнем складності. Результат створення «банку» – поділ думки щодо розуміння деякої проблеми.

2. Обіг знань: поділ теоретичного і практичного знання в діалоговому процесі між, головним чином, гетерогенними сторонами. Обговорення і пізнання один одного – важливі аспекти процесів обігу. Це часто стосується інтеграції щодо неявного знання, наприклад, одержаного через досвід, та чітких знань, наприклад, розуміння наукової новизни.

3. Передача (переміщення) знань: передача явного чи шифрованого знання від відправника до приймача. Це часто лінійний процес, у якому важливо звернутися належним чином до цільової групи так, щоб вони інтерпретували одержану інформацію правильно. Передача знань під загрозою, головним чином, тоді, коли є чіткіші рішення проблеми. Знання може виконувати роль модернізації рівня цільових груп, оптимізації існуючої рутини або широкого розповсюдження інформації. ІСТ виконує важливу роль у процесі передачі знань [3]. Отже, ці три заходи отримання педагогічних знань викладачами-аграрниками, на думку голландських учених, повинні бути відмічені схематично: від (1) – створення «банку» знань через (2) – обіг та (3) – передачу (переміщення), ведучи до новизни.

Отже, система підвищення кваліфікації викладачів аграрних дисциплін у закладах вищої освіти може бути охарактеризована як двокомпонентна: професійно-педагогічна і науково-предметна (дослідна). Первинне значення мають координовані систематичні дослідження і заходи в галузі підготовки і професійного вдосконалення педагогів, зокрема, співробітництво між дослідниками на міжнародному рівні та обмін результатами дослідження. Підготовка викладачів у аграрних закладах вищої освіти нами розглядається як соціокультурний феномен, що є автономною цілісністю, відкритою педагогічною системою, яка має свою внутрішню організацію і послідовно здійснює реалізацію покладених на нього функцій; як національна система підготовки педагогічних кадрів для аграрних закладів вищої освіти, яка є синтезом різних (за метою, структурою, змістом) моделей та систем підготовки.

Література

1. Журавська, Н. *Методологія проектування інтерактивних курсів на основі європейського досвіду*. Київ : Вид. центр. НАУ, 2010. 143 с.
2. Яшук С. Формування професійно-правової компетентності студентів. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Педагогіка, психологія, філософія*. 2016. № 253. С. 333–339.
3. Lans T. L. Work-related lifelong learning for entrepreneurs in the agri-food sector in / T. L. Lans, H. J. A. Biemans, M. Mulder. *International journal of training and development*. 2004. N. 8. P. 73–89.
4. Mulder M. *Competentieontwikkeling in organisaties: perspectieven en praktijk*. Uitgever: Reed business, 2001. 319 p.

КОНОНЧУК Інна

ЕМОТИВНІ НОМІНАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ВИЯВЛЕННЯ СВІТОСПРИЙНЯТТЯ

Мова та її словниковий склад являють собою найкращий доказ реальності "культури" в сенсі історично переданої системи "уявлень". Емоції не можуть бути ідентифіковані без допомоги слів, а слова належать конкретній культурі і відображають з собою культуроспецифічну точку зору. До важливих принципів, які пов'язують лексичний склад

мови та культуру, А. Вежбіцкая відносить "культурну розробленість", "частотність" і принцип "ключових слів". Національно-культурна специфіка мови втілюється, насамперед, у концептах, які маркуюють колективну свідомість (А. Вежбіцкая, В.І. Карасік, С.Х. Ляпін, Ю.С. Степанов).

Різноманітні емотивні номінації, які об'єднані темою "любов" і відображують емотивну компетенцію Г. Гессе. Ізольовані від ситуації, вони можуть бути співвіднесені з "алфавітом" когнітивної діяльності Г. Гессе та розділені на емотивні номінації, виражені словами або словосполученнями, що відбивають будь-яке уявлення про кохання. Це (1) номінації, утворені шляхом афіксації і словоскладання, (2) ад'єктивні словосполучення, (3) словосполучення фразеологічного характеру, (4) синтаксично огорнуті номінації, що відображують уявлення про любов:

(1) *Verliebtheit, Spielerei, Leidenschaften, Liebelei, Liebhaberei, Lieblingsbände, so eine Studentenliebelei, Frauenliebe drängen, leidiges Verliebtsein, etc.*

(2) *verliebte Paare, knabenhafte Liebeleien, süße und verderbliche Leidenschaft, rührende Rücksicht, verdoppelte Zärtlichkeit etc.*

(3) *toll machen, den Kopf vollends verdrehen, rasend verliebt sein, sich die Zeit mit Liebesgetändel vertreiben, verschossen sein, lieb haben, zum Sterben verliebt sein etc.*

(4) *Geheimnis der Liebe, sich eiligst verlieben, toll machen, etwas vom Wesen der Liebe zu erfahren, fühlen, rührend, die Tränen, fesseln, über so knabenhafte Liebeleien hinaus sein, mit allen Sinnen empfinden, eine Verlockung haben, nur sein Vergnügen im Sinne haben, der Liebhaber, keinen Schatz haben, etc.*

Любов до батьків може бути ніжною, заснованою на близькості, теплоті (*mit auf Nähe, Wärme und Gemeinschaft gegründete Zärtlichkeit lieben*), на пошані, боязкості, замилюванні (*miteinem leisen Beiklang von Ehrfurcht, von Scheu, von einer Bewunderung lieben*), до тварин – відвертою, серцевою, щирою (*aufrichtig und herzlich; innig geliebt werden*).

Любов, відображена у творах Г. Гессе, включає не тільки міжособистісну любов, вона аспрямована також на ниґи, на явища природи. Одним із досить стійких мотивів Г. Гессе є любов до книг, процес спілкування з якими викликає у читача такі емоції або фізіологічні прояви:

Leiden, Bedürfnis, Vergnügen, Begeisterung, Lesefieber, Jauchzen, Tränen, pietätvolle Neugierde, besessen sein.

Любов володіє звуком, смачним запахом заборонених плодів, належить таємничому, загрозливому, але солодкому, привабливому світу: *Das war ein Ton aus einer fremden, verschlossenen, scheu geahnten Welt, das hatte den leckeren Duft der verbotenen Früchte, das hatte etwas Heimliches, Poetisches, Unnennbares, das gehörte in jenes dunkelsüße, schaurig lockende Gebiet (Auf dem Eise).* Але її покликом може бути і болючим, страдницьким: *... deine Liebe ruft mir schmerzlich zu, wie ewiges Leid, wie ewiger Vorwurf. (Klingsors letzter Sommer).*

Модель взаємини особистості з природою ("Я – ВСЕ"), в основі якої лежить любов до природи (*Liebe zur Natur*), а саме, до води, всі види якої любовно названі героєм *sor acqua*, розглянемо на прикладі емоційної ситуації, відображеної в оповіданні "Aus den Erinnerungen eines Neunzigjährigen": *Lust an Wanderung und Landschaft, Trieb in die Ferne, Schwester Wasser, der Weggenosse, eine geliebte ältere Schwester, liebe, meine letzte Liebe* – в цих позначеннях виражається ставлення до води, однозначно оцінюється зі знаком плюс.

Емоції, які відчуває персонаж по відношенню до води, є ніжність (*das zärtliche sor acqua*), пристрасть (*meine Leidenschaft*), захоплення водою (виражається в синтаксичній побудові фраз: *"Und dann die Fischerei, vom Forellen angeln im kleinen Schwarzwaldbach bis zu den Fischzügen auf dem Meere!"*), шанування (*Verehrung*), увага (*Aufmerksamkeit*). Вустами персонажа Г. Гессе наділяє воду цілим ланцюжком епітетів, які не тільки акцентують певну ознаку в концепті "вода", а й розкривають ставлення до неї: *beweglich, weich, rein, mächtig, leuchtend, dunkel, lieb, zärtlich*. Прийому уособлення виражається в наділенні води голосом та здатністю говорити (*in wunderlichen Gesprächen mit sor acqua, sie unterhielt mich mit Geschwätz, mit Gesang*), випробовувати певні

настрої (*Ich ließ mir Launen von ihr gefallen*) та емоційні стани (*ich sah sie ohne Zorn mehrmals inausgelassener Grausamkeit mit meinem Lebenspielen*), жарт (*Sie hat mir zuweilen Streiche gespielt*), нарешті, у метафоричному уподібненні води до організму, який потребує розуміння (*der tiefere, zum Verständnis zwingende Organismus*).

Любов поширюється не тільки на людей, життя, але й, однаковою мірою, на смерть: *Ich liebe dich, blonde und schwarze Frau, ich liebe alle, auch die Philister; ihr seid arme Teufel wie ich, ihr seid arme Kinder und fehlgeratene Halbgötter wie der betrunkenne Klingsor. Sei mir gegrüßt, geliebtes Leben! Sei mir gegrüßt, geliebter Tod! (Klingsors letzter Sommer)*.

У цих висловлюваннях відображена ідея єдності всього існуючого, відома з давніх часів як на Заході, так і на Сході, що відігравала значну роль у творчості Г. Гессе.

КОСТРИЦЯ Наталія

МАЗУР Наталія

РОЛЬ МЕМУАРИСТИКИ

В ЖАНРОВІЙ СТРУКТУРІ ПЕРІОДИКИ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Мемуаристика відіграє велику роль у жанровій структурі періодики. Мемуаристика (від франц. *mémoires* – спогади) – це «різновид документальної літератури або літературний жанр, який містить публіцистичний чи хронікальний виклад учасника суспільно-політичного, громадського, літературного, мистецького, військового чи повсякденного життя про події, особистості, процеси, явища та ін., сучасником яких він був, або їхній переказ на основі відомостей, одержаних від очевидців та ін. осіб» [5].

На початках мемуаристика сприймалася як певна література, яка розглядалася в загальному чи груповому контекстах через призму спільного досвіду мемуаристів (службового, військового), себто середовища їхнього побутування, типових сюжетних ліній, рефлексій тощо. З часом усвідомлення мемуарів як певного соціокультурного явища й інтелектуального продукту стало поштовхом до становлення, власне, мемуаристики як наукової дисципліни. Вважають, що інституціоналізація мемуарів відбулася впродовж II-ої пол. XIX – поч. XX ст., коли було сформовано мірила вартості, критики, класифікації й верифікації мемуарів.

Увагу дослідників привертає комунікативне спрямування всіх підсистем тексту читачем. Потрібно зазначити, що загальні принципи комунікативної лінгвістики застосовані не лише до аналізу художніх текстів, адже вони висвітлюють специфіку мовної організації *мемуарних* текстів як окремого жанру публіцистики, або жанру, що займає проміжне місце між публіцистичним і художнім стилями.

Необхідно зазначити, що комунікативні жанри спогадів і щоденникових записів використовуються як форма художньої словесної творчості, однак мемуарна література виконує і свою первинну функцію. До аналізу мемуарних текстів застосовують ті самі підходи, що й до вивчення тексту загалом.

В останні десятиліття значно зросла кількість опублікованих мемуарних текстів. Серед них є матеріали, які після багаторічного замовчування повернулися в історію українського мовно-літературного процесу.

Під час національно-культурного відродження 70-80 рр. XIX ст. з'явилася цікавість до історії української мови, етнографії, літератури, мистецтва, а також до збирання та публікацій різноманітних історичних джерел. Зокрема, в журналі «Киевская старина» розміщували праці з історії, етнографії, археології, літературознавства України, історичні джерела – документи, щоденники, мемуари, пам'ятки народної творчості, критико-бібліографічні статті, художні твори. Започатковано було також видання мемуарів, зокрема, підготовлених до друку О. Лазаревським [4].

Перший загальний і науково прокоментований історичний огляд української мемуаристики XII-XVIII ст. належить Дмитрові Дорошенку («Огляд української

історіографії» (Прага, 1923)). Як мемуари він кваліфікував «автобіографічні спомини, записки, днівники» [1].

Важливою студією з історії української мемуаристики стала робота Івана Кревецького «Українська мемуаристика: Сучасний стан і значіння» (Львів, 1923). Автор зараховує до мемуарних джерел «літописи, хроніки, записки, спогади, автобіографії та приватне листування, зазначаючи, що ці джерела є більше важливими для історика, ніж матеріальні пам'ятки, бо це «мертві цеглини, тоді як писанні передання – свідоцтва живих людей»» [3, с. 9]. Вивчення українських мемуарів згодом було продовжено в низці публікацій та статей видатних учених у часописі «Стара Україна» (Львів, 1924).

Основним чинником, що сприяв зародженню мемуарів, названо самосвідомість людини, з появою якої пробуджується «й інтерес до свого минулого та бажання переказати се минуле своїм нащадкам» [2].

Отже, мемуарні тексти в періодичних виданнях початку ХХ століття мають велике значення для розвитку суспільної думки, пропагування духовних цінностей, а також у них простежуються соціально-політичні, економічні умови, в яких відбувалося становлення та розвиток української преси.

Література

1. Дорошенко Д. І. Огляд української історіографії. Київ: Українознавство, 1996. 257 с.
2. Калинович І. Українська мемуаристика 1914-1924 р. [Текст] : (бібліогр. ресстр). *Стара Україна*. Львів, 1924. Вип. 9-10. С. 145-150.
3. Кревецький І., Назарук О. Українська мемуаристика: сучасний стан і значіння. Львів, 1923.
4. Любовець Н. І. Вивчення мемуарів як історичного та біографічного джерела: до історіографії проблеми. *Українська біографістика*. 2010. Вип. 7. С. 66-104.
5. Ясь О. В. Мемуаристика. *Енциклопедія історії України*. Київ: Наук.думка, 2009. Т.6.

МИРОШНІЧЕНКО Віталій

ПАРАДИГМАЛЬНИЙ ПІДХІД У ГУМАНІТАРНИХ НАУКАХ

Парадигмальний підхід пропонує розглядати науку як вид колективної людської діяльності, враховуючи роль усіх чинників, що впливають на її реалізацію, як епістемних, так і соціокультурних. Томас Кун обґрунтував революційний характер історичних трансформацій у науці, заперечивши тим самим кумулятивістську модель її розвитку з поступально-еволюційною траєкторією змін. В рамках позитивізму наука поставала самочинним безособистісним процесом отримання знання з жорсткою внутрішньою логікою розвитку. Відповідно, недоречним і нелегітимним було застосовування моральних чи будь-яких інших видів оцінки як до самого процесу наукового пізнання, так і до його результатів. Вважалося, що площина логіки наукового поступу безпосередньо недотична до ціннісно-сміслової сфери; вони не суперечать одна одній, але й не перетинаються. Натомість парадигмальний підхід відкрив нові перспективи досліджень у філософії науки, зокрема, сприяв так званим аксіологічному й антропологічному поворотам – зверненню до проблеми цінностей, особливо морально-етичних, актуалізації принципів людиномірності, гуманізму й гуманітаризації наукового знання.

У найзагальнішому значенні парадигма – це сукупність знань, переконань, припущень, цінностей, методів і прийомів пізнання, світоглядний каркас сприйняття дійсності, спільний для певної групи суб'єктів. Іноді це поняття позначає стереотипи мислення, смислові кліше. У цьому сенсі воно найбільш близьке до свого етимологічного коріння у грецькій мові (παράδειγμα – приклад, зразок). Платон вживає це слово у діалозі «Тімей», описуючи творення космосу Деміургом за зразками, прототипами. Парадигма постає основою нормальної науки, яка ґрунтується на попередніх наукових досягненнях і

сприймається певною науковою спільнотою як фундамент для подальшої діяльності. Тобто парадигма – це схвалені зразки актуальної наукової практики – приклади, які місять і закон, і теорію, і додатки й інструментарій, забезпечують науку моделями, з яких беруть початок відповідні специфічні традиції наукового дослідження [1]. Парадигми задають межі проблемного поля наукової дисципліни, можливі шляхи пошуку відповідей і розв’язання проблем, прийнятні стереотипи інтерпретації наукових відкриттів. Ці межі не дозволяють прибічникам однієї парадигми поглянути на світ очима прихильників альтернативних парадигм, які належать до іншого теоретичного горизонту і забезпечують інші перспективи бачення. Це зумовлено, зокрема, відмінностями у наділленні значущістю конкретних наукових проблем й у стандартах, які висуваються до оцінки їх вирішення.

Поняття «парадигма» набуває нових смислових відтінків, коли йдеться про сферу гуманітарного знання й окреслення рис гуманітарної парадигми. Гуманітарні науки схильні до запозичення термінів і концептів, адаптуючи їх до контексту своїх дисциплін. Під парадигмою часто мають на увазі (особливо в педагогіці, психології, соціології та інших царинах гуманітарного знання) не єдину домінуючу теорію, а одну з кількох провідних теорій у певній галузі чи дисципліні. Тобто припускається, що гуманітарні науки за своєю сутністю є поліпарадигмальними чи мультипарадигмальними.

Від часу виникнення соціальних і гуманітарних наук й донині спостерігається широкий вибір підходів і напрямів, які конкурують між собою, не дозволяючи одному з них виконувати функції парадигми.

Поняття парадигми містить як епістемологічні, так соціокультурні настанови, цінності, тим самим у його змісті знімається протиставлення внутрішніх і зовнішніх чинників наукового поступу. Наука, реалізуючи свої пізнавальні цілі, одночасно реагує на соціальні виклики. І визначити загалом, що первісне – духовні запити чи практичні потреби, а що другорядне, досить важко. Ми погоджуємося з думкою, що «парадигмальною наука стає не тоді, коли в науці, нарешті, досягнута єдність поглядів, а тоді, коли наука створюється як соціокультурний інститут, тісно пов’язаний з іншими інститутами, коли наука посідає чітко визначене місце у структурі суспільного буття, виробництва, ідеології» [2].

Отже, парадигмальність як риса наукового знання пов’язана передусім з визнанням останнього дієвим компонентом соціокультурного життя і важливим чинником розвитку суспільства. Застосовуючи такий підхід, ми стикаємося з подвійним тлумаченням поняття парадигмальності в гуманітаристиці. З одного боку, конкретне соціогуманітарне дослідження визначене схильністю до певної парадигми, а з іншого – соціогуманітарні науки за своєю сутністю самі є парадигмами, оскільки однією з їх головних функцій є формування світогляду, тобто тієї смислової матриці, у межах якої формуються стереотипи й моделі світосприйняття, світорозуміння та свіотлумачення.

Література

1. Kuhn, Thomas S. The Structure of Scientific Revolutions. Second Edition, Enlarged [Електронний документ] // Volumes I and II. – Foundations of the Unity of Science Volume II. – Number 2, 1962, 1970 by The University of Chicago. – 210 p.
2. Савостьянова М.В. Структура та функціональний діапазон парадигмальної науки [Електронний документ] // Філософія науки: традиції та інновації. Науковий журнал. – 2010. – № 1 (2). – С. 20-26.

МИХНЮК Сергій

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ SOFTSKILLS ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПРИ ВИВЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

В умовах реформи освіти в Україні, динаміки науково-технічного прогресу, зростає роль суб’єктивного фактору в розбудові нашого суспільства. Проблема формування активної

творчої особистості є однією з ключових у педагогічній теорії та практиці закладів вищої освіти. Освітній процес у ЗВО повинен враховувати тенденції суспільного розвитку, психологію молоді, а форми і методи його реалізації – принципи демократії, академічних свобод, справедливості, конкуренції, контролю, дисципліни та відповідальності, спрямованих на досягнення кінцевого результату – «формування освіченої творчої особистості, становлення її фізичного та морального здоров'я» [4]. Складовою такої особистості є наявність у неї «soft skills» – навичок групової взаємодії, критичного мислення, креативності, прийняття рішень.

Вітчизняні та зарубіжні дослідники однозначного визначення поняття «soft skills» не дають (табл. 1).

Таблиця 1 – Погляди вчених на визначення поняття «softskills»

<i>Д. Татаур-щикова</i>	Уніфіковані навички та особистісні якості, що підвищують ефективність роботи та взаємодію з іншими людьми [8].
<i>В. Давидова</i>	Навички, що людина отримує через власний досвід, у процесі додаткової освіти та використовує для подальшого розвитку в професійній діяльності [3].
<i>Є. Гайдученко А. Марушева</i>	Навички, що допомагають спеціалісту знаходити спільну мову з оточуючими, встановлювати та утримувати міжособистісні зв'язки, успішно впроваджувати свої ідеї, отже, бути справжнім лідером та гарним комунікатором [2].
<i>О. Чуланова</i>	Соціально-трудова характеристику сукупності знань, умінь, навичок, мотиваційних характеристик працівника у сфері взаємовідносин з людьми [6].
<i>В. Шипілов</i>	Соціально-психологічні навички, до складу яких відносяться: комунікативні, лідерські, командні, публічні та інші, що можуть знадобитися в більшості життєвих ситуацій та пов'язані з тим, яким чином люди взаємодіють один із одним [9].
<i>Альбрехт фон Міхаель</i>	Комунікативні та управлінські таланти, майстерність працювати в команді, налагоджувати взаємодію зі співробітниками [1].

Дослідник Коваль К. О. зазначає, що в більшості ЗВО достатньої уваги не приділяють розвитку в студентів їх «softskills», Проте навчальні програми перенавантажені навчальними дисциплінами, які розвивають у студентів «hardskills», тобто «тверді» навички, пов'язані зі знанням фундаментальних та спеціальних дисциплін, здобуттям практичної підготовки тощо. Про те, як майбутньому випускнику взаємодіяти у колективі зі співробітниками, з клієнтами, з партнерами – не навчають, хоча ці навички суттєво впливають на ефективність роботи. Це так звані «м'які» знання, що важко піддаються вербалізації, навички та досвід [5, с. 162–167].

Як стверджують науковці Плачинда Т. С. та Урсол О. В., у найближчому майбутньому популярними будуть наступні компетентності: вміння вирішувати складні завдання (Complex Problem Solving); критичне мислення; креативність; управління людьми; координація та взаємодія; емоційний інтелект (EQ); судження і прийняття рішень; когнітивна гнучкість [7, с. 409–410].

Усе це свідчить про те, що навчання студентів повинно відбуватися з урахуванням не лише фундаментальних компетенцій їхнього професіоналізму, але й «м'яких» компетенцій. У цьому аспекті варто взяти до уваги, що на розвиток у студентів ЗВО широти поглядів, спостережень, творчих здібностей впливають соціально-гуманітарні знання. Знання, отримані ними у результаті пізнання цих наук, допомагають молодій особистості розвивати свій духовний потенціал, розширювати свій кругозір, збагачуватись різною науково-пізнавальною інформацією, вони сприяють знаходженню нових галузей дослідження, збільшуючи пізнавальні можливості студентів.

Розвиток та напрацювання «soft skills» для студентів – об’єктивна вимога сучасності. Керівництво закладів вищої освіти має реагувати на ці вимоги і в світлі ширшої автономії формувати освітні програми з метою охоплення всього спектру розвитку «soft skills» у студентів під час навчання.

Література

1. Ананьєва Т. Десять компетенцій, які будуть затребувані у 2020 році. URL: <http://www.tananyeva.com/single-post/> (дата звернення 10.03.2020).
2. Гайдученко Е. Емоційний інтелект. URL: <http://l-a-b-a.com/lecture/show/99> (дата звернення 10.03.2020).
3. Давидова В. Слухати, говорити і домовлятися : що таке softskills і як їх розвивати. URL: <http://theoryandpractice.ru/posts/11719-soft-skills> (дата звернення 10.03.2020).
4. Державна національна програма «Освіта» / Україна ХХІ ст. Київ : Райдуга, 1994.
5. Коваль К. О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливіших чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного університету*. 2015. № 2. С. 162–167.
6. Кожушкіна Т. Л. Міжособистісна взаємодія як складова частина “soft skills” студентів педагогічного коледжу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць*. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 63. С. 77–81.
7. Плачинда Т. С., Урсол О. В. Доцільність впровадження STEM-освіти в навчальний процес ЗВО. *Науковий вісник Льотної академії. Сер. Педагогічні науки*. Кропивницький : ЛА НАУ, 2019. Вип. 5. С. 407–414.
8. Татаурщікова Д. Softskills. URL: <https://4brain.ru/blog/soft-skills/> (дата звернення 10.03.2020).
9. Шипілов В. Перелік навичок soft-skills і способи їх розвитку. URL: http://www.cfin.ru/management/people/dev_val/softskills.shtml (дата звернення 10.03.2020).

МІСЬКЕВИЧ Людмила

УПРАВЛІНСЬКА КУЛЬТУРА КЕРІВНИКІВ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ

Стратегія освітнього закладу залежить від ефективного керівництва, яке здійснюється закладах освіти, а також від компетентності і здібностей управлінців, та оволодіння керівниками змістом, методами і формами ефективного керівництва. Через те, для керівників важливо постійно вдосконалювати особистісний рівень управлінської культури.

Управлінська культура, як складова професійної діяльності керівників освітніх закладів характеризується особливостями розуміння поведінки та праці особистостей в установі та відноситься до сфери культури діяльності, культури професійної управлінської діяльності. У науковій літературі, управлінська культура керівників освітніх закладів розглядається як цілісна, сукупна індивідуальна риса. Управлінська культура є властивістю, притаманною управлінцям як особистостям. Так як професійна підготовка управлінського колективу в сфері освіти є важливим питанням та одним із досить актуальним для сьогодення, то вважаємо, що формування управлінської культури керівників освітніх закладів є досить важливим. Адже, стиль управління є показником управлінської культури, яка пов’язана із поняттями культури спілкування та культури поведінки.

Управлінська культура керівників освітніх закладів представляє собою різновид професійної культури, властивості особистості, комплексне динамічне утворення та міра і спосіб творчої особистісної реалізації управлінця закладу освіти, а отже її рівень потребує постійного зростання та збагачення відповідно до соціальних запитів до управлінської діяльності [Error! Unknown switch argument.]. Складовими управлінської діяльності є управлінська етика, як складова загальної етичної культури, що визначає професійну честь, гідність, обов’язок та характеризується особистісною критикою, стриманістю у судженнях, відкритістю та ін.; організаційну культуру, що характеризує ступінь професійної діяльності;

загальну культуру особистості управлінців, що визначають духовну готовність особистості керівників; розумову культуру як визначальну характеристику професійної діяльності управлінця; комунікативну культуру або культуру спілкування – здатність налагоджувати стосунки, гармонізувати середовище, а також правову, естетичну та екологічну культури [Error! Unknown switch argument.].

Отже, задовольнити формування управлінської компетентності в системі підвищення кваліфікації можливо, якщо управлінці будуть вмотивовані на безупинне протікання підвищення індивідуальної кваліфікації, а освітня програма, яку розробили на основі блочно-модульного положення, міститиме зміст, що розроблений із врахуванням специфіки управлінської діяльності керівників освітніх закладів та сьогоденних вимог до них.

Література

1. Кравчук О. С. Управлінська культура керівника навчального закладу як чинник ефективного функціонування освітньої установи. Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5328/1/Kravchuk.pdf>.

2. Святоха В.А. Вплив управлінської культури керівника вищого навчального закладу на ефективність менеджменту. Теоретичні і прикладні проблеми психології. 2013. № 3 (32). С. 237–242.

**САВЕНКО Тетяна,
САВЕНКО Олександр**

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗНЯТТЯ ТРУДНОЩІВ СПРИЙНЯТТЯ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧОЇ ІНФОРМАЦІЇ ІНОФОНАМИ В УМОВАХ ПІДГОТОВЧОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Використання країнознавчих матеріалів робить навчальний процес більш повним і систематичним, але й спричиняє об'єктивні труднощі, які ускладнюють їхнє засвоєння студентами. Труднощі обумовлені в основному двома причинами: 1) насиченістю країнознавчих текстів безеквівалентною (у тому числі й ономастичною) лексикою, певним набором реалій, без яких країнознавчі тексти немислимі. У свою чергу ці труднощі можна поділити на: а) труднощі лексико семантичні, пов'язані з розумінням суті реалій; та б) труднощі фонетичного порядку; 2) самим жанром повіствування (зазвичай хронікально-документальним, публіцистичним). Відсутність сюжетності, притаманної навчальним художнім текстам, до яких студенти звикли, ускладнює розуміння країнознавчих текстів. У пошуках шляхів зняття труднощів сприйняття іноземними студентами лінгвокраїнознавчої інформації можна виділити три фактори, які впливають на правильне вирішення даної проблеми: 1) раціональна організація країнознавчої інформації в навчальних матеріалах; 2) використання аудіовізуальних засобів; 3) розробка оптимальних методів аудиторної та позааудиторної роботи.

Проблема раціональної організації країнознавчої інформації в навчальних матеріалах пов'язана, передусім, з відбором країнознавчої інформації та написанням текстів. Матеріали, які входять до комплексу з країнознавства «По Україні: міста, люди, наука, історія, культура», мають тематичний принцип подачі. Послідовність розкриття виділених питань у різних темах також може бути різною. По-перше, враховується рівень володіння мовою, який визначає обсяг тексту. Доцільність подачі різноманітних текстів полягає у збагаченні лексико-граматичного мінімуму, максимальному розширенні країнознавчої цінності кожної теми. Так, тема, «Українські міста» актуалізує великий запас позамовних знань, необхідних для адекватної комунікації. Саме в ній відбувається інтенсивне «перехресчування» мови й культури, мови й цивілізації. Студенту необхідно дати інформацію по наступних питаннях: 1) коротка історична довідка; 2) місце за значенням у країні; 3) промисловість; 4) освіта; 5) наука; 6) культура, мистецтво; 7) спорт; 8) будівництво, зміни за останні роки; 9) видатні постаті; 10) пам'ятки культури, історії. Усілякої підтримки заслуговує ініціатива

звернення вже на початковому етапі до явищ культури, знайомства з історією країни. Лінгвокраїнознавча методика, в основі якої лежить засвоєння слів з культурним компонентом, орієнтується не тільки на комунікативну функцію мови, але й на акумулювальну та директивну функції. Оскільки навчання мови здійснюється за принципом комплексного методу, країнознавчий план змісту теми органічно пов'язаний та узгоджений з лексико-граматичним мінімумом кожного концентру. Країнознавча інформація використовується для закріплення, активізації основних мовленнєвих механізмів і мовленнєвих моделей, які вивчають інофони. Природньо, тема «Київ» входить до типового підручника, а також внесена до прикладного лінгвокраїнознавчого посібника і посібника з основ економічної географії. Наскрізний характер презентації цієї теми забезпечує систематизацію поглиблення країнознавчих знань студентів. Але крім обсягу, подачі відрізняються відбором реалій, колом мовних одиниць, акцентуючи увагу на різних країнознавчих інформативних формах української мови і формуючи адекватні актуальні фонові знання. Таким чином, труднощі, з якими стикаються студенти при засвоєнні назв, безеквівалентних слів, можуть бути двоякі: фонетичного порядку й лексико-семантичного порядку. Труднощі, пов'язані з вимовою, можна подолати у процесі попередньої роботи шляхом проведення спеціальних фонетичних вправ. Труднощі лексико-семантичного порядку знімаються шляхом коментування слів, явищ, які дає викладач. Але коментарій не повинен бути довгим, він не повинен відволікати від самого тексту і основного змісту, уповільнювати сюжетний розвиток, а ілюстративний матеріал – викликати емоції, не співзвучні пропонованій інформації. Деяка надмірність може мати місце. Саме вона створює той необхідний фон, який посилює вплив і створює враження цілісності та аутентичності. Але цей надмірний країнознавчий матеріал – пасивний, він повинен бути обмежений. Активний же з метою полегшення сприйняття забезпечується повторюваністю лексики з теми у тему.

Шляхи зняття труднощів сприйняття передбачають введення раціональної, логічної інформації, яка включає в себе факти, події, дати, цифри. Співвідношення інформаційного, раціонального, впливаючого й емоційного характеру є традиційним прийомом навчання іноземної мови й відбувається шляхом завантаження центрів пам'яті у мовленні. Не менш значимим у цій роботі є принципи ідентичності зорово-звукової інформації («чую, що бачу»). Опора на зорову наглядність для семантизації слів з культурним компонентом багато в чому диктується мовними можливостями студентів, які обмежують словесну коментаторську діяльність викладача, з одного боку, а з іншого – звуковий та зоровий образи створюють синтез сприйняття й цілісного уявлення про пропоновану інформацію з емоційним впливом на студентів.

Отож, систематична й продумана робота з лінгвокраїнознавства сприяє розширенню знань студентів у галузі країнознавства, допомагає активізації навчального процесу та вирішенню навчально-виховних задач.

САВОСТЬЯН Яна

ДИРЕКТИВНІ МОВЛЕННЄВІ АКТИ: ДЕФІНІЮВАННЯ І КЛАСИФІКАЦІЯ

Директивні мовленнєві акти містять волевиявлення, яке спрямовується з боку мовця, і є загальною їх ознакою. Кожний директивний мовленнєвий акт має ілюкативну силу спонування з різною силою інтенсивності в залежності від прагмалінгвістичних умов.

Як зазначає науковець Дж. Р. Серль, у сфері теорії мовленнєвої дії директивні мовленнєві акти – це ілюкативні типи, які мають комунікативну спрямованість з боку мовця досягти того, щоб слухач щось зробив. Такі спроби змінюються від ненав'язливих до зобов'язальних, коли мовець наполягає на тому, щоб слухач здійснив якусь певну дію [2, с.170].

Поняття «спонування» має багато різних аспектів: формально-структурний, прагмалінгвістичний, комунікативно-семантичний, когнітивно-онтологічний тощо (М.

Гуров, О. Даскалюк, І. Кудінова, А. Маслова, Є. Фомічева, С. Харченко, В. Храковський та ін.).

Директивні мовленнєві акти – це специфічні типи мовленнєвих утворень, що мають риси, відмінні від інших видів речень, які стосуються специфічної інтенції – волевиявлення мовця, щоб адресат вчинив / не вчинив певним чином (Є.С. Кубрякова).

На основі тлумачних словників DictionaryCambridge, Thesaurus.com, складено таблицю типів директив(табл. 1) [3, 4].

Таблиця 1

Визначення різних типів директив

	Dictionary Cambridge [5]	Thesaurus.com[6]
Наказ	вказівка щодо дій.	дати наказ, вказівку чи команду
Прохання	попросити про щось.	попросити про щось, особливо у ввічливій або формальній формі.
Застереження	повідомлення когось усвідомити можливу небезпеку чи проблему.	давати пораду чи лякати (людину, групу тощо) про небезпеку, можливу шкоду чи щось інше несприятливе.
Порада	висловлена ким-небудь кому-небудь пропозиція, думка, як вчинити.	думка, висловлена кому-небудь, з приводу того, як йому вчинити, що зробити; повчання, вказівка.
Дозвіл	згода, що дає право зробити що-небудь; дозвіл.	право на вчинення чого-небудь, а також документ, що засвідчує таке право
Заборона	відсутність права на вчинення чого-небудь.	накласти заборону на що-небудь.
Замовлення	доручення виготовити, виконати, доставити що-небудь.	доручити кому-небудь виготовити, зробити що-небудь.
Вимога	наполегливе прохання, бажання, виражені в категоричній формі. Правило, умова, обов'язкова для виконання.	виражене в рішучій, категоричній формі прохання, розпорядження.
Заклик	прохання, благання.	прохання, благання про допомогу.
Загроза	обіцянка заподіяти дещо, наприклад, зло, неприємність.	залякування, обіцянка заподіяти кому-небудь шкоду, зло.
Команда	розпорядження, наказ.	короткий усний наказ встановленої форми.
Речення	те, що запропоновано, пропонується.	те, що пропонується увазі, що запропоновано для обговорення, розгляду або виконання.

Дієслова *ask, order, command, request, ask, beg, conjure, as well as invite, allow and advise* зараховують до таких, що позначають директивні мовленнєві акти. Директивні мовленнєві акти характеризуються спрямованістю від висловлення до дійсності. Також припускають, що в мовця є відповідне бажання, а пропозиціональний зміст цих речень полягає в тому, що адресат здійснить певну дію в майбутньому. Постійно прагнучи пом'якшити свою категоричність і якомога сильніше завуалювати директивний мовленнєвий акт, представники англійської культури можуть зіткнутися з проблемою розбіжності семантики і прагматики висловлювання, унаслідок чого може знизитися ступінь впливу на адресата.

Отже, директивність і директивні мовленнєві акти є досить широкою сферою для дослідницької діяльності. Домінантні риси англійської комунікативної поведінки

проявляються у всіх ситуаціях спілкування, де зачіпаються інтереси слухача й існує загроза вторгнення в зону його особистої автономії.

Література

1. Красных В. В. Основы психолингвистики и теории коммуникации: курс лекций. Харьков: ИТДГК «Гнозис», 2012. 270 с.
2. Серль Дж. Р. Классификация иллокутивных актов // Новое в зарубежной лингвистике. Теория речевых актов. М.: Прогресс, 1986. Вып. 17. С. 170–194.
3. [Thesaurus.com](https://thesaurus.com). URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
4. Dictionary Cambridge. URL: <https://www.dictionary.com/>

САУЛЯК Надія

ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРВ'Ю ВАНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ ЗІРОК

Інтерв'ю – один з найпопулярніших жанрів сучасної журналістики. Навіть сьогодні, коли межі між різними жанрами медіа розмиті, інтерв'ю вдається зберегти свою унікальність, а також свої традиційні характеристики. Слово "інтерв'ю" вперше було введено Джозефом Беррідж Мак Каллоу в 1867 році і з'явилося в OED в 1869 році. Перші приклади інтерв'ю як засобу поширення інформації через пресу датуються не раніше 1830-х років.

Сфера використання інтерв'ю – телебачення, радіо, газети, журнали. Інтерв'ю впливає на розум і почуття читача чи слухача. Це формує певне ставлення, привертає увагу до подій, фактів та спонукає до дій. Журналіст може використовувати інформацію, отриману в інтерв'ю, для написання новин, коментарів, листування, репортажів або есе.

Існує три типи інтерв'ю: інтерв'ю в прямому ефірі, інтерв'ю по телефону та записане інтерв'ю [1]. Інтерв'ю в прямому ефірі – це синхронна розмова віч-на-віч між співрозмовниками. З іншого боку, інтерв'ю по телефону – це синхронна бесіда між обличчями, що не зустрічається. Записані інтерв'ю не проводяться в режимі реального часу, порівняно з інтерв'ю по телефону та в прямому ефірі. Однак вони можуть бути віч-на-віч чи ні [1].

Інтерв'ю можна розглядати як метод і як жанр. Характеристикою журналістського інтерв'ю як жанру є:

- Відображення реальності у формі запитань та відповідей.
- Проводячи інтерв'ю, одна сторона – респондент – є власником та джерелом певної інформації; інша – журналіст чи інтерв'юер – є одержувачем та розповсюджувачем цієї інформації.
- Жанр інтерв'ю повинен стосуватися чогось актуального та цікавого для загальної аудиторії, а не лише для журналіста, який його проводить. Він передбачає читачку, слухачку чи глядачку аудиторію.
- Інтерв'ю, на відміну від усіх інших журналістських жанрів, слугує для показу думки респондентів, але не самих журналістів.
- Інтерв'ю виключає обговорення.
- Інтервал часу між інтерв'ю, яке відбудеться, та публікацією чи трансляцією повинен бути якомога коротшим.
- Відповіді та запитання ґрунтуються на законах монологічного мовлення.
- Інтерв'ю може існувати як окремий текст, але також може існувати як частина іншого тексту.
- Багато розмовної лексики [2].

На перший погляд, інтерв'ю здається простим і очевидним. Інтерв'ю – це бесіда, спрямована на отримання необхідної інформації [2]. Він чи вона встановлює початковий контакт, визначає місцезоположення, основні правила, а потім починає запитувати респондента.

В більшості класифікацій інтерв'ю розглядається як метод збору інформації. Таким чином, за ступенем стандартизації існує два основні типи інтерв'ю як методу:

- 1) формалізоване інтерв'ю – бесіда за детальною програмою, яка включає послідовність і побудову питань, варіанти можливих відповідей;
- 2) неформальне інтерв'ю – бесіда за загальною програмою, але без конкретизації конкретних питань з мінімальною деталізацією поведінки одержувача.

За методом викладу матеріалів можна виділити три типи інтерв'ю:

- 1) інтерв'ю-монолог (ім'я автора пропущено або роль журналіста чітко визначена, наприклад: «Написав С. Вілсон»);
- 2) інтерв'ю-діалог;
- 3) інтерв'ю-полілог, який передбачає спілкування відразу з кількома партнерами.

Інтерв'ю проводиться в конкретному соціальному контексті. Мабуть, інтерв'ю було одним із ключових елементів для ефективного спілкування в академічних, ділових та професійних, політичних та інших сферах. Це розмова між або серед співрозмовників. Інтерв'ю може виконувати багато функцій, однією з яких є оцінка ефективності та перевірка [1]. Сучасний жанр інтерв'ю знаменитості – це складне поєднання низки існуючих жанрів, включаючи монолог, діалог, драматичний монолог та комедію. Інтерв'ю може функціонувати як інструмент збору інформації, який використовується в опитуваннях та зборах новин [1].

На закінчення, інтерв'ю сьогодні є надзвичайно популярним і широко використовується в різних сферах спілкування. Крім того, це може допомогти у вирішенні певних соціальних питань.

Література

3. Barrot, J. (2012). TheWrittenDiscourseOfInterviewingStyleFor A MagazineInterview. IndonesianJournalofApplied Linguistics,2(1), 93.
4. Gubrium, J. F., &Holstein, J. A. (2002). Handbookofinterviewresearch: Context&method. ThousandOaks, CA: Sage.

СЕКУНОВА Юлія

КОНФЛІКТОЛОГІЯ ТА ТЕОРІЯ ПЕРЕГОВОРІВ: МИСТЕЦТВО УПРАВЛЯТИ КОНФЛІКТАМИ

З розвитком людства та зростання конфліктів в сучасному світі конфліктологія та теорія переговорів набувають великого значення. Одним із важливих завдань цієї науки та дисципліни є визначити природу конфлікту, знайти компроміс і запобігти вирішення конфлікту військовим шляхом наскільки це буде можливим.

Конфліктологія – це наука, що вивчає закономірності та механізми виникнення і розвитку конфліктів, а також мистецтво практичного управління ними.

Її завданням є розробка теорії і вивчення практики попередження та розв'язання конфліктів. Ми знаємо, що уникнути конфліктів у житті неможливо, отже, слід навчитися не лише запобігати їм, але й управляти ними, скеровуючи їх у конструктивне русло.

Предметом вивчення конфліктології як науки є конфлікт як соціальне явище. Конфліктологія тісно пов'язана з такими науками як: менеджмент, психологія управління, загальна психологія, психологія ділового спілкування, психофізіологія, соціологія, філософія та іншими науками.

Ці зв'язки реалізуються: у формі запозичення основних ідей та підходів (зокрема, розв'язання конфліктів з гуманістичних позицій ґрунтується на ідеях гуманістичної філософії та психології); запозичення методів інших наук (психологічних, соціологічних методів дослідження – тести, опитувальники, анкети, інтерв'ю); статистичних методів обробки експериментальних даних [1].

Переговори представляють собою явний обмін або угоду між сторонами, які хочуть щось отримати один від одного. Цей обмін носить добровільний характер, в тому сенсі, що

сторони можуть скористатися правом вето в разі незгоди з запропонованими умовами, навіть якщо їх відмова може привести до неприємних наслідків. В ході переговорного процесу сторони мають набагато більше можливостей (в порівнянні з іншими способами прийняття рішень) дійти згоди, коли пропонувані умови їх влаштовують, і відмовитися в ньому брати участь, якщо вони не відповідають їхнім очікуванням.

Основні правила проведення переговорів:готуйте заздалегідь письмовий план переговорів;зберігайте спокій і не поспішайте; контролюйте свої слова і реакції;ставтеуточнюючі питання;весь час повертайте обговорення до плану переговорів; записуйте, що вам говорять.

Підготовка до переговорів є первинним етапом переговорного процесу. Вона необхідна для грамотного структурування майбутньої зустрічі. Цей етап починається тоді, коли хтось виступає ініціатором проведення переговорів. Для успішної роботи від працівників вимагається:моральна; професійна; психологічна підготовка.

Також запорукою продуктивних переговорів є ретельне складання плану зустрічі, іншими словами планування переговорів.

Психолог Р.І. Мокшанцев розробив план з підготовки переговорного процесу: визначити мету розмови; визначити завдання; до організації процесу входять такі аспекти: визначення термінів, місця; підготовка місця;забезпечення фізичної та інформаційної безпеки;визначення складу команди;визначення фінансового забезпечення; визначення матеріального забезпечення учасників технікою (канцтовари, транспорт і т.д.); організація зустрічі, розміщення опонентів (за умови, якщо переговори проходять на своїй території); розробка культурно-дозвілєвої програми; надання подарунків, сувенірів; проведення банкету; проводи партнерів.

Необхідно отримати інформацію про учасників: соціальний статус (діловий, політичний, громадський); масштаб, рівень соціальних зв'язків в різних сферах життя; професійна компетентність; діловий досвід; досвід в переговорах; смаки, звички, уподобання, слабкості; їх союзники; їх противники; чи є нейтральні учасники. Визначити, чи необхідний фахівець в економічній, політичній, правовій, психологічній областях; скласти план стратегії в загальному вигляді;визначити тактику ведення переговорів; розробити всілякі варіанти рішень; знайти оптимальну альтернативу, якщо переговори зірвуться;визначити характер, спосіб, засоби інформаційного висвітлення переговорів.

Іншими словами, підготовка до переговорного процесу включає в себе збір інформації про ділових партнерів.

Якщо обидві сторони сумніваються в надійності, компетентності, то переговори відкладаються до тих пір, поки не знімуться негативні оцінки, не зменшиться емоційне напруження. Переговори часто супроводжуються ризиками. Щоб їх знизити, необхідно планувати майбутню розмову.

В сучасному світі конфлікт в соціальній сфері сприймається як неприємне явище: збій в роботі, перешкода досягненню мети. Негативне сприйняття конфлікту повністю обґрунтоване тим, що конфлікт несе в собі величезнуруйнівну силу. Але, з іншого боку, відсутність конфліктів свідчить про застій, відсутність р озвитку суспільства.

Література

1. Конфліктологія: Конспект лекцій. Для підготовки магістрів усіх форм навчання /В.Я.Галаган, В.Ф.Орлов, О.М.Отіч. – К.: ДЕТУТ, 2008. – 293 с.

СОКОЛОВ Олександр

ТВОРЧІСТЬ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

XX ст. називають добою «людину у науці» або сторіччям соціальних наук. У підсумку від наративів у гуманітарних науках, центром яких стали нагромадження фактів, подій, феноменів, твори великих, новий інструментарій, що виник після гуманітарної кризи XX ст.

значно розширив межі пізнання і дав голос тим, про кого особливо не згадували – тій самій «мовчазній більшості», про яку писали одні з засновників нової методології, учасники школи «Аналів» ще у 1920-х рр. Що стало з творчістю у контексті новітньої наукової парадигми? Чи стала вона частиною предмету досліджень вузького кола дослідників (літературознавців) чи стала частиною значно ширших студій? Чи не загубився у новітньому аналізі автор і його почерк і наскільки важливим є зараз цей контекст? Зрештою, що є творчістю у постмодерному розумінні, чи розширились рамки цього поняття або ж залишились у старих рамках, наскільки розширили цей діапазон медіа, чи є автор і творець сьогодні виразом лем ідей суспільства, чи навпаки, великі тексти змінюють суспільство – ці питання і стануть предметом розгляду цих матеріалів.

Творчість – продукт індивідуальної діяльності однієї чи кількох осіб у культурній сфері. Саме таке традиційне визначення люблять давати цьому феномену. Творчість – це щось, здійснене у літературній чи мистецькій сфері, п'єса, вистава, прозовий твір, тобто доробок, який збагачує культурну спадщину. Чи може бути творчістю праця вченого, винахід чи фабричний виріб? У XIX-поч. XX ст. суспільство дало б негативну відповідь. Це пов'язано із контекстом епохи. Засоби прогресу, винаходи, промислова архітектура, продукція друкарень, газетні карикатури – для людей того періоду це не сприймалось як важлива частина матеріальної культури та спадщини. Розуміння цього нам дає теорія музеїфікації – суспільство спеціально визначає, що з тієї чи іншої пори той чи інший предмет має цінність. Тоді воно виводиться з ужитку та потрапляє у музеї – суспільство захищає їх до свого доробку і вважає за необхідні відмітити це. Тож музеї є місцями збереження суспільної спадщини.

Чи можемо ми охарактеризувати творчість сьогодні як «музеїфіковані речі»? З одного боку так – виняткові її зразки справді знаходяться на умовній «музейній полиці» поруч із важливим світовим надбанням. З іншого – як вже було сказано, музеїфіковані речі не підлягають використанню за своїми утилітарними завданнями. Творчість же продовжує використовуватись після її визнання, ба більше – на неї зростає попит. До того ж, далеко не уся творчість «музеїфікується» таким чином – невдалі зразки мистецьких творів так само є нею, утім, з часом забуваються і ніхто не прагне відтворювати їх. У класичному розумінні, творчість визнана робила свого автора своєрідним «брендом», себо, навіть не настільки вдалі витвори незмінно цікавили дослідників і аудиторію. Для класичної доби творчість залишається утилітарною – її пізнанням займаються мистецтвознавчі та літературознавчі студії, головним чином дослідників цікавлять авторські інтерпретації.

Постмодерна доба трансформує ці уявлення. Одне з найбільш важливих надбань цього напрямку – текстуальний підхід до оточуючих явищ. Текстом, в уявленні постмодерністів, є усе, що несе оточуючим певне повідомлення, а не тільки сказане чи написане на папері. Текстом є малюнок, архітектурна споруда, жести, спосіб організації простору тощо. Постмодерна наука прагне читати ці тексти, себто авторські повідомлення. Зароджується спеціальний напрямок у гуманітаристиці – наративізм, який надає яскраво авторського забарвлення будь-яким наративам (творам). Цей напрям говорить, що навіть текст, який претендує на об'єктивність (наприклад, наукове дослідження) є своєрідно сконструйованим автором, щоб донести читачу певне повідомлення. Постмодерн, фактично, «повертає творчості» те, що довгий час опинялось поза нею. У класичну чи модерну добу науковий твір не був творчим, бо вважалось, що вчений слідує емпіричним дослідом, науковій методології та природним законам. Препарація проблеми авторства дозволила переглянути це уявлення стосовно багатьох речей, які оточують нас.

Разом з тим, що поняття творчості перестала стосуватись лише обмеженого кола предметів, вона стала слугувати ряду інших завдань та давати набагато більше інформації ніж до того. У класичну і модерну добу у творчості бачили, передусім, естетичне задоволення. Творчість, залежно від жанру, мала викликати певні емоції, підкреслювати важливі аспекти. У великій мірі, від виконання цього завдання залежало і її визнання або невизнання. У пантеон чи, як ми висловились, у «музей» потрапляють зразки, що викликали

певні емоції та враження найуспішніше. Ба, більше – такий творчий доробок, що робив це багато років та його контекст вловлювався без відсилки до часу, коли він створений. Їх називають «класичними» – тобто, ідеальними, над якими не панує час. З розвитком школи культурної антропології у 1950-1960-х рр. дослідники-представники інших гуманітарних наук прагнули підійти до дослідження своїх об'єктів як антропологи – спостерігаючи за їхньою поведінкою, стратегіями виживання, матеріальною та нематеріальною культурою робити висновки про існуючі закони, традиції та сутність соціальних груп. Логічно було б зробити висновок, що будь-яка творчість є породженням сутності цих самих соціальних груп та відбитком існуючого суспільного дискурсу. Творчість дає унікальну можливість «говорити» з тими, хто вже не дасть інтерв'ю – представниками, суспільств, епоха яких минула. Чи доречно ділити твори і творчість на вдалі і невдалі? Ні, бо навіть те, що не вразило ні сучасників, ні тих, хто живе сьогодні, є важливими маркерами естетики того періоду. Тож, для культурної антропології уся творчість є важливою.

Щодо висновків, то по-перше, період, що почався з другої половини ХХ ст. значно розширив кордони творчості – «креативність» (термін, що походить від англійського слова «творити») став важливою складовою навіть тієї діяльності, що у класичному розумінні не має нічого спільного з творчістю. По-друге, зсуви у гуманітарних науках сьогодні значно змінили погляд на творчість і підходи до її дослідження.

Література

1. Жан Мішель Тобелем. Нова епоха музеїв. Київ, 2018. 320 с.;
2. Нові підходи до історіописання. Упорядник Пітер Берк. Київ: Ніка-Центр, 2010. 638 с.;
3. Войцех Вжосек. Історія-культура-метафора. Київ, 2012. 296 с.;
4. Ернст Гелнер. Розум і культура. Харків: Акта, 2016. 296 с.;
5. Джон Сторі. Теорія культури та масова культура. Харків: Акта, 2015. 360 с.

СТРИЛЕЦЬ Валентина

МІЖКУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДАЧА

В умовах глобалізації й посилення інтеграційних процесів галузевий письмовий перекладач виконує роль посередника в міжкультурному спілкуванні представників різних лінгвокультурних спільнот. Тому забезпечення його готовності й здатності відчувати системи цінностей контактуючих культур, входити в образ представника іншої культури, розуміти й адекватно відтворювати підтексти, відтінки і нюанси тексту оригіналу, щоб вивести комунікативну ситуацію до єдиного для всіх учасників взаємодії смислового розуміння, вимагає застосування міжкультурного підходу до формування фахової компетентності майбутнього письмового перекладача галузевих текстів.

Цей підхід передбачає набуття знань, умінь і навичок культурологічно-лінгвістичного плану, контентними детермінантами якого є національно-культурна спадщина, етноментальність, національно-маркована соціокомунікація й лінгвокультурологічне тло представників України, Великої Британії і США [1, с. 158].

Міжкультурний підхід спирається на принципи інтегративності й компаративності.

Виконуючи письмовий переклад галузевих текстів, майбутні перекладачі неминуче стикаються з перекладацькими проблемами, викликаними національно-культурною специфікою еквівалентних і безеквівалентних мовних одиниць (реалій, конотативної лексики, фразеологізмів, афоризмів); невербальними знаками обох культур; узуальними мовними засобами, які слугують для вираження певного комунікативного наміру; лінгвістичними лакунами, які відображають понятійні розбіжності культур, що вивчаються; різними типами дискурсу й правилами їх побудови в рідній та іншомовній культурах; національно-психологічними особливостями та різними

моделями соціальної поведінки людей у різних лінгвокультурних спільнотах. Пошук способів вирішення цих проблем, сам процес вирішення і практична реалізація прийнятого рішення спираються на взаємодію знань, навичок і вмінь, отриманих під час вивчення таких дисциплін, як «Лінгвокраїнознавство країн основної іноземної мови», «Етнокulturологія, етика та естетика», «Історія української державності», «Латинська мова», «Практичний курс основної (другої) іноземної мови», «Практичний курс перекладу з основної іноземної мови», «Стилістика основної іноземної мови», «Порівняльна лексикологія / граматика основної іноземної мови й української мови» та ін. У цьому проявляється принцип інтегративності.

Дотримуючись принципу компаративності, майбутній письмовий перекладач галузевих текстів має свідомо зіставляти соціальні, культурні, лінгвістичні характеристики спеціального дискурсу двох мов із метою їх передачі мовою перекладу з урахуванням комунікативної ситуації, в якій текст перекладу буде використовуватися. Він повинен виявити, як те, що є загальним для автора тексту оригіналу й цільового читача тексту перекладу, так і те, що є відмінним і потребує відповідних перетворень під час перекладу, що особливо актуальне для локалізації тексту оригіналу в іншомовній культурі.

Застосування міжкультурного підходу через реалізацію описаних принципів дозволить підготувати майбутнього письмового перекладача галузевих текстів до виконання ролі медіатора в процесі діалогу культур.

Література

1. Попова О. В. Теоретико-методичні засади професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови в умовах професійної освіти: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04, 13.00.02. Одеса, 2017. 479 с.

**ТИМОШЕНКО Ольга,
BOBK Анатолій**

БРУНО ЛАТУР І СТІВ ВУЛГАР: АНТРОПОЛОГІЧНІ МЕТОДИ АНАЛІЗУ НАУКИ ТА ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНЕ»

Бруно Латур і Стів Вулгар є сучасними французькими представниками соціальних наук, а їхня наукова діяльність, має міждисциплінарний характер. Їхня спільна книга: Бруно Латур і Стів Вулгар «Лабораторне життя: конструювання наукових фактів». Для цієї книги дослідники збирали матеріал в нейроендокрінологічній лабораторії Інституту Солка (Сан-Дієго, США). Перевага етнографії полягає в тому, що вона передбачає деяку наївність дослідника і незаангажований погляд, який може йти всупереч з поясненнями вчених. У праці використовуються підходи і поняття таких наук, як антропологія, економіка, соціологія, історія науки. Весь арсенал своїх методів дослідники кидають на теоретичне обґрунтування своєї теорії про те, «як робиться наука», і хоча вони розглядають як приклад тільки одну наукову дисципліну (а саме, біологію), неважко поширити їх аналіз на інші галузі наукового знання. Суть концепції Латура і Вулгара полягала в тому, щоб дослідити діяльність учених антропологічно. Їхня книга є прикладом дослідження наукової діяльності, що носить риси міждисциплінарності. Вони внесли вагомий внесок в обґрунтування важливості аналізу дослідних практик. Методологічними засадами досліджень Вулгара і Латура виступають антропологічний метод, етнометодологія, дискурс-аналіз та метод case study. Дослідники вважають, що «недавній поворот у філософії науки перетворив істориків і соціологів науки в антропологів, які вивчають іноземні культури» [1, с. 132].

У процесі спостереження за діяльністю вчених в лабораторіях Латур зазначив, що традиційно термін «соціологія» не сприймався як частина наукового аспекту. Всі соціальні чинники прибиралися, хоча вчені і стверджували, що вони є важливою частиною наукової діяльності. Через таку ситуацію, вони, в результаті, не потрапляють до уваги соціологів.

Власне спостереження повсякденної роботи вчених Латур проводив в одній конкретній лабораторії. Аналіз відбувався за рахунок зібраних матеріалів з ситуаційних спостережень діяльності вчених. Латур і Вулгар підкреслюють важливий момент в своєму дослідженні: багато аспектів науки залежать від дрібниць наукової діяльності і це називають «антропологією науки». В основі діяльності будь-якого вченого, так само як і антрополога, лежить положення про принципову впорядкованість дійсності.

Вони пропонують нове бачення науки як практики – в якій знаходить вираз стиль дії і мислення. Така система схильностей до виробництва думок, способів сприйняття, виразів, дій і оцінок визначає правила і межі тієї «соціальної практики», в якій задіяний вчений. Реальна наукова практика володіє єдністю і цілісністю, яка виходить за межі сформованих дисциплінарних меж. Аналіз окремо взятих наукових практик супроводжується вивченням, з одного боку, того, звідки вони прийшли, з іншого – куди можуть нас привести.

Дослідники критикують, з одного боку, епістемологічний підхід, який займається ментальними структурами і ігнорує практику лабораторії, з іншого, вони вважають, що специфіку науки не можуть пояснити підходи, спрямовані на виявлення особливих типів відносин, характерних для науки. Вони вказують на те, що їхні колеги при своїх дослідженнях зосереджуються в основному на макропроцесах (large-scale). Але макроаналізу недостатньо, щоб зрозуміти сутність наукової діяльності. Аналіз наукової комунікації і дискурсу Латур і Вулгар доповнювали за допомогою мікросоціологічних методів, що показують, як наукове знання конструється зі змісту діяльності та спілкування вчених.

«Важливо розуміти, що підхід Латура і Вулгара і їх поняття соціального відрізняється від класичного, коли під соціальними факторами, що впливають на науку, розуміються тільки інтереси». [1, с. 133]. Соціальне у Латура і Вулгара не зводиться до суспільних норм або конкуренції. Вони розглядають процес конструювання науки, застосовуючи соціологічні терміни, вважає Моркіна. Вони кажуть, що мають справу з соціальним конструюванням науки. Конкретного визначення у них немає, ясний лише сенс в ході дослідження їх роботи. Вони вважають, що «результати наукового спостереження можуть інтерпретуватися по-різному і це дивергенція інтерпретацій, а також саме проведення спостереження функція соціальних чинників», інтерес Латура і Вулгара спрямований на використання «соціально доступних процедур конструювання впорядкованих підходів до реальності з даного хаосу доступних перцепцій [2, Р. 32]. У конструюванні наукових фактів в біологічній лабораторії Латур і Вулгар відзначають, що завжди є безліч альтернативних способів інтерпретації дійсності, складової наукового факту. Це вже яскрава вказівка на універсальну соціальність пізнання – безліч тих, хто пізнає, тобто інтерсуб'єктивно комунікуючих суб'єктів.

Література

1. Моркіна Ю. С. Социальный конструктивизм Д. Блура // Вопросы философии. 2008. № 5. – С. 154–159
2. Grasswick. The normative failure of Fuller's social epistemology // Social epistemology. 2002. Vol. 16. № 2. P. 135

ТІТЕНКО Наталія

ЩОДО ТЕАТРАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Вивчаючи творчу біографію відомого українського поета-піснярка Вадима Крищенка, можна знайти той факт, що під час навчання в Київському державному університеті імені Т. Г. Шевченка на факультеті журналістики, майбутній поет брав участь у студентському театрі та відвідував літературну студію. У середині 70-х років загалом спостерігалось активне зростання інтересу до драматургії. Тож, віддамо данину театральному мистецтву.

Як відомо з історії українського театру, новий період його розвитку розпочався понад 100 років тому. Так, у 1918 році у Києві утворилися Державний драматичний

театр і «Молодий театр» (з 1922 року — модерний український театр «Березіль») Леся Курбаса та Гната Юри. На театральній сцені з'явилася плеяда талановитих акторів - Амвросій Бучма, Мар'ян Крушельницький, Олімпія Добровольська, Олександр Сердюк, Наталя Ужвій, Юрій Шумський та інші. А у 1925 році була створена режисерська лабораторія театру «Березіль».

Державний драматичний театр продовжував традиції реалістично-психологічної школи. Однак Молодий театр відстоював позиції авангардизму. З утворенням театру «Березіль» його сцена стала своєрідним експериментальним майданчиком, а макети театального об'єднання «Березіль» отримали золоту медаль на Всесвітній театральній виставці у Парижі в 1925 році. На сцені театру вперше були представлені глядачам п'єси видатних українських письменників і драматургів Миколи Куліша («Народний Малахій», «Мина Мазайло») та Володимира Винниченка («Базар», «Чорна Пантера і Білий Ведмідь»). Завдяки Лесю Курбасу, який поєднав у собі таланти режисера, актора, драматурга і перекладача світової літератури, були по-новому осмислені на українській сцені твори Вільяма Шекспіра, Генріха Ібсена, Гергарта Гауптмана, Фрідріха Шиллера і Мольєра, здійснені постановки невідомих до цього українському глядачу п'єс європейських драматургів.

З творчого об'єднання «Березіль» бере початок театральна бібліотека, театральний музей і перший театральний журнал. У час свого розквіту театр налічував 6 акторських студій (три у Києві та по одній у Білій Церкві, Умані та Одесі), мав близько 400 акторів і співробітників, режисерську лабораторію (режлаб), музей театру (нині Державний музей театального, музичного та кіномистецтва України у Києві) та 10 комітетів, і так званий «психологічно-технічний» комітет, який застосовував методи прикладної психології для розробки нових методів навчання акторів та режисерів. Кожна з цих майстерень, крім постійного репертуару, мала своє особливе завдання і займалася пошуковою роботою в різних галузях театального мистецтва.

До експериментальних пошуків Леся Курбаса і досі звертаються сучасні митці. У сталінські часи цю легендарну талановиту людину мистецтва було репресовано, тому вшановуючи пам'ять Леся Курбаса, у Києві вже вкотре проходить міжнародний театральний фестиваль «Мистецьке Березилля».

Довгі роки український театр був під впливом радянської системи та її ідеології. Тільки з часів здобуття Україною незалежності театр припинив виконувати завдання уряду. На щастя, починає змінюватися ставлення до культури в суспільстві. На перший план виходять гуманітарні та гуманістичні цінності. Тому художні керівники й режисери почали хапатися за все, що пропустили в світовому розвитку, ставити драми абсурду Беккета і Йонеско, переосмислювати класику і пригадувати, що ж відкрив репресований Курбас. Тоді на сцені була мішанина. І глядачі не знали, куди ж їм піти...

З'являлися нові театри, а українське драматичне мистецтво з кожним сезоном активно інтегрувало в європейський культурний простір. Світове визнання здобули театральний режисер Роман Віктюк, відомий далеко за межами України український режисер Андрій Жолдак та яскрава когорта талановитих акторів українського театру - Богдан Ступка, Наталія Сумська, Ада Роговцева, Анатолій Хостікоєв та інші.

Сучасний український театр можна охарактеризувати як процес становлення нового синтезу, нової образної системи спектаклю, що повернуло театр до стихії театральності, і дало змогу «знайти вихід зі світу звичних побутових, зовнішніх зв'язків у світ прихованої структури дійсності», а предметом художнього відображення зробило внутрішню сутність замість зовнішньої оболонки життєвих явищ.

За роки незалежності набирають творчого злету периферійні театри Харкова, Одеси, Черкас. Цікаві новаторські роботи можна побачити і в Сумах, але театральне мистецтво дихає поволі, і йому, звичайно, потрібен час на «стратегічні роздуми».

Така кількість театрів, особливо незалежних, спричиняє розмаїття тем, стилів і форм виступів. За 28 років незалежності ми змирилися зі свободою і кожен театр визначив

свій вектор розвитку. Втім, є дві спільні риси «театрального» повітря. Передусім, через політичну ситуацію в країні більшість вистав несуть соціальну функцію та рефлексують на те, що відбувається. Навіть якщо це «Різдвяна ніч» Гоголя.

Крім того, український театр став пластично-музично-драматичним. Наші актори на світовій сцені посідають особливе місце, бо відповідають не лише за гарну гру, а й добре співають та рухаються. Їх називають універсальними. І коли у виставі відсутній один із трьох компонентів, складається враження, що чогось бракує. Адже український глядач театру у хорошому сенсі вибагливий.

**ТРИМА Катерина,
ХВІСТ Вікторія**

ІСТОРИЧНА НАУКА В КООРДИНАТАХ СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ ПАРАДИГМИ

Зазвичай, коли йдеться про гуманітарні науки, вважається, що вони вивчають усе надматеріальне, культурний аспект буття, духовність або суб'єктивну реальність, усе те, що вирізняє людину на тлі закономірного розвитку природи. Таке розуміння виникло на межі XIX-XX століть, коли в класичній науці розпочалася криза, пов'язана з неможливістю традиційними засобами пояснити специфіку людської взаємодії зі світом, а саме цілеспрямованість її поведінки, яка не вкладається в жодні схеми причинової зумовленості, типи закономірних зв'язків, які розкриває природознавство.

Специфіка гуманітарного знання іноді слугує підставою для заперечення парадигм в окремих гуманітарних науках, наприклад, в історичних, оскільки завдання побудови теорії в них нібито не розв'язуване внаслідок їхньої складності та нелінійності. Однак, по-перше, парадигми не зводяться лише до теорій, а містять у собі соціокультурні компоненти, по-друге, в історичних науках парадигмами часто постають філософські, психологічні й інші концепції. Крім того, зміна парадигм у природознавстві зазвичай означає прогрес у наукових дослідженнях: більш пізня парадигма здебільшого – більш досконала [1, С. 3].

Проблема специфіки гуманітарного знання постає передусім як методологічна, тобто проблема з'ясування своєрідності, відмінності від природничо-наукового знання. Водночас констатація специфіки методів висуває завдання обґрунтування, тобто правомірності існування гуманітарних знань як науки. На цьому шляху гуманітарна методологія від самого початку зіткнулася з неабиякими труднощами, багато з яких і досі не подолані, наприклад, обґрунтування науковості «духовних», історичних наук, їх епістемологічного статусу, специфіки методів, які вважають адекватними у гуманітарній сфері наукового знання тощо [1, С. 5].

Кардинальні зміни в історії зумовлюють відповідні трансформації в суспільній свідомості, історичному пізнанні, й, зрештою – в методології гуманітарних наук.

На початку XX ст. відбулась переорієнтація від подієвої історії до суспільно зорієнтованих форм історичного дослідження. Наприкінці ж XX ст. фундамент, на якому базувалася історична наука, вчергове захитався. Звинувачення опонентів тепер зводились до ствердження, що історія має більше спільного з літературою, ніж з наукою, а кожна історична праця – це художній твір на історичну тему. Саме тому для істориків стало важливим проведення чіткої межі між професіоналами і любителями, між науковцями і письменниками. Професійні історики гідно апелювали цим закидам, відстоюючи позицію, що методологічно контрольоване дослідження дає змогу здобути об'єктивне знання, а істина полягає у відповідності знання об'єктивній реальності, а також, що історична наука має свою специфіку та завдання. Дедалі відстоюючи авторитет науки, історики наголошують, що мають справу з реальними, а не уявними подіями та фактами.

Характерною ж рисою сьогодення, особливо на пострадянському просторі, є звільнення історії від диктату партійної, ідеологічно спрямованої методології. Тому нагальною потребою є піднесення процесу знаходження істини через раціональну дискусію на рівень науково вивіреної методології реконструкції історичної дійсності. Наукового

значення історія набуває тоді, коли вона позбавлена будь-якого ідеологічного забарвлення, тоді, коли логіка мислення збігається з об'єктивними закономірностями розвитку предмета дослідження.

Формування загальновизнаної парадигми є ознакою зрілості науки. Зміна парадигми веде до наукової революції, тобто, до повної чи часткової зміни дисциплінарної матриці – системи правил наукової діяльності. Нині вчені вважають, що вони «практично увійшли в область значних парадигмальних змін у науковому світогляді, і на цей раз вони стосуються головним чином наук про живу природу і багатьох гуманітарних дисциплін» [3, С. 12].

Сьогодні все більше спостерігається поглиблення інтеграції історичних наук із природничими, технічними, математичними та іншими знаннями, знаходяться нові форми та сфери їхнього застосування. Методи зазначених наук, з якими інтегрується історична наука, також є продуктом історико-культурного розвитку суспільства, відбитком соціокультурних умов. Саме тому до проблем методології додається ще й функція інтеграції знань, узгодження понятійного апарату та методів різних галузей науки. Відповідно постає потреба в інтеграції методологічних засад як спеціальнонаукових, так і загальнонаукових, у ролі яких постає філософія за умов відповідної їхньої узгодженості та підпорядкованості.

Отже, на сучасному етапі вітчизняні науковці продовжують роботу в переосмисленні місця, ролі і подальшого розвитку історичної науки та методики проведення наукових досліджень і організації науково-дослідної роботи.

Література

1. Марчук М., Мудра С. Феномен і специфіка сучасної гуманітарно-наукової парадигми знання // Гуманітарно-наукове знання: становлення парадигми. Матеріали Міжнародної наукової конференції 7-8 жовтня 2011 р. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 447 с.
2. Нагорна Л. П. Історична культура: концепт, інформаційний ресурс, рефлексивний потенціал / НАН України. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса. – К.: ІПІЕНД ім. І.Ф. Кураса, 2014. – 382 с.
3. Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення / ЙорнРюзен; пер. з нім. В. Кам'янець. – Львів: Літопис, 2010. – 358 с.

**ХАРЧЕНКО Світлана,
ЗАКАТЕЙ Юлія**

ПОНЯТТЯ «ПЕРИФРАЗ» В УКРАЇНСЬКОМУ ТА АНГЛІЙСЬКОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСАХ

В умовах сучасного динамічного розвитку мови актуальним є питання вивчення засобів, які використовуються для створення стилістичного та експресивного забарвлень завдяки яким текст набуває живого та яскравого стилю, а отже є легших та цікавішим для сприйняття (за умови наявності фонових знань реципієнта інформації).

З-поміж інших стилістично-експресивних засобів виокремлюють і *перифраз*, які були об'єктом дослідження багатьох мовознавців як вітчизняних так і зарубіжних. Серед вітчизняних можемо згадати таких мовознавців А. Коваль, М. Коломієць, О. Копусь, Ю. Макарець, Є. Регушевський, М. Пилипинський, О. Пономарів, М. Степаненко тощо. Серед зарубіжних мовознавців – М. Хаспельмат, Ш. Баллі, І. В. Арнольд, І. Р. Гальперін та інші.

Термін «перифраз» виник у французькому мовознавстві. Його було потрактовано як розширену форму повтору думки (Ш. Баллі).

«Короткий оксфордський словник літературних термінів» (The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms) тлумачить поняття «перифраз» (periphrasis) як обхідний шлях посилання на щось за допомогою декількох слів замість того, щоб називати його безпосередньо одним словом чи фразою [6, с. 189]. Той самий словник дає нам ще одне поняття, наявне в англійській мові для позначення перифразу – це термін «circumlocution» (українською мовою «іносказання»),

«просторікування»), а його визначення, що подане в тому ж словнику, є таким: «обхідна манера посилається на щось довше, а не називати його коротко і прямо» [6, с. 40]. У такому випадку, опрацьовуючи та вивчаючи літературу англійською мовою, ми мусимо звертати увагу на ці два поняття, які за своєю суттю є синонімічними.

В енциклопедії «Українська мова» витлумачено поняття «перифраз» як образно-переносне і описове найменування предметів, явищ, істот, осіб тощо [4, с. 471], а в «Словнику української мови» в 11 томах – як стилістичний прийом, коли кого-, що-небудь називають не прямо, а описово, за його найхарактернішими рисами, ознаками: описовий мовний зворот, ужитий замість звичайної назви кого-, чого-небудь [3, с. 325]. Отже, дефініція терміна «перифраз» не дуже відрізняється в різних джерелах. Варто також звернути увагу на те, що поняття «перифраз» має декілька назв. У тому самому «Словникові української мови» в 11 томах зазначено, що перифраз може найменуватися «перифраза», при чому дефініція його ніяк не змінюється. У мовознавчій літературі функціонують і фонетичні варіанти терміна «перифраз» – це «парафраз» та «парафраза». Оскільки в науковій та довідковій літературі ми частіше вживаний є термін «перифраз», саме його ми будемо використовувати надалі.

Не менш важливим є питання класифікації перифразів. Аналіз результатів наукових пошуків різних мовознавців, дав підстави стверджувати, що загальноприйнятої, узвичаєної класифікації не створено. Проте в лінгвістів не викликає сумнівів поділ перифраз на образні та логічні. Є. Регушевський розрізняє індивідуально-авторські й загальномовні, або традиційні перифрази [2]. Також класифікують перифрази за семантико-стилістичними параметрами (фразеологічна перифраза; перифрази метафоричні / образно-оцінні та метонімічні; нейтральні та стилістично марковані; стилістичні і нестилістичні, описові / логічні й образні; оригінальні / художні, / індивідуально-авторські, / контекстуальні, / контекстуально-ситуативні та традиційні / перифрази-фразеологізми / загальномовні), за структурно-граматичною будовою та за прагматистичним призначенням [1; 7].

В англійській мові структурованої за певним критерієм класифікації перифразів на разів не створено. Науковці вирізняють дієсловні перифрази (тобто фразові дієслова), ад'єктивні перифрази, навіть перифрази, які утворюються через зміну часової форми (say (PresentSimpleTense) – said (PastSimpleTense)).

Вище перераховані класифікації перифразів є тільки поверхневим оглядом робіт відомих науковців-мовознавців. Той факт, що загальноприйнята класифікація на разі відсутня дає величезне поле для досліджень.

Література

1. Копусь О. А. Перифрази у творах О.Гончара: структурно-семантичний та функціонально-стилістичний аспекти : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 ; НАН України, Ін-т укр. мови. Київ, 2001. 19 с.
2. Регушевський Є.С. Перифрази в українській мові // Укр. мова і літ. в школі. 1988. №4. С. 41–47.
3. Словник української мови : в 11 томах. Т. 6 : П-Поїти / ред. тому: А. В. Лагутіна, К. В. Ленець. Київ : Наукова думка, 1975. 832 с.
4. Українська мова: енциклопедія. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Вид-во «Укр.енцикл.» ім. М.П. Бажана, 2004. 824 с.: іл.
5. Юрченко О.С. Фразеологічні перифрази української літературної мови: Навчальний посібник. Харків, 1983.
6. Baldick, Chris. The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms. New York. Oxford University Press Inc., 2001. 280 p.

ПЕРЕКЛАД БАГАТОКОМПОНЕНТНИХ ТЕРМІНІВ АНГЛОМОВНОГО ЛІСОВОГО ТА САДОВО-ПАРКОВОГО ДИСКУРСУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У процесі дослідження термінології особливого значення набуває аналіз дериваційних процесів, виявлення закономірностей у способах творення термінів різних галузей науки і техніки. Аналізуючи підмову аграрної галузі, спостерігаємо співіснування в ній багатокompонентних термінів, вивчення яких є актуальним теоретичним і практичним завданням лінгвістики, оскільки дає підґрунтя для узагальнень щодо динаміки розвитку англomовної термінології в цілому й аграрної зокрема. Лінгвістичне дослідження свідчить про переважання в терміносистемі галузі англomовного лісового і садово-паркового господарства номінацій, до складу яких входять більше двох компонентів.

Багатокompонентні терміни складаються з трьох, чотирьох і більше компонентів. Багатокompонентне, семантично цілісне поєднання, утворене шляхом з'єднання трьох і більше елементів є термінологічним об'єднанням [1]. У класифікації багатокompонентних термінів англomовного лісового і садово-паркового дискурсу виокремлюємо:

а) трикомпонентні терміни, які складаються з трьох лексичних одиниць. Наприклад: *integrated pest management* – комплексна боротьба зі шкідниками; *low-maintenance lawn* – газон, що не потребує ретельного догляду; *timber stand improvement* – покращення деревостою;

б) полікомпонентні терміни, що складаються з чотирьох чи більше слів. Наприклад: *principal organic hazardous constituents* – основні органічні небезпечні складові компоненти; *national park lands and waters* – землі та води національного парку; *public conservation lands and waters* – громадські заповідні землі і води.

Не зважаючи на те, що до складу багатокompонентних термінів входить декілька лексичних одиниць, терміни у вигляді складних слів теж вважаються багатокompонентними [2]. Наприклад: *evapotranspiration* – еванотранспірація; *overfertilization* – внесення надмірної кількості добрив; *drought tolerant* – посухостійкі.

Не менш важливим аспектом у полікомпонентній лексиці є переклад багатокompонентних термінологічних одиниць. Багатокompонентні термінологічні словосполучення вважаються найскладнішими для перекладу [1], оскільки потребують визначення внутрішніх смислових зв'язків між компонентами. Багатокompонентні терміни-словосполучення англomовного лісового і садово-паркового можна поділити на 3 групи за типами внутрішніх смислових зв'язків між компонентами:

а) терміни-словосполучення з послідовним підпорядкуванням, де кожен компонент є головним по відношенню до наступного (A+B+C). Наприклад: *acceptable daily intake* – прийнятна добова доза;

б) терміни-словосполучення з паралельним зв'язком, в яких усі компоненти співвідносяться безпосередньо з головним словом термінологічного словосполучення (A+B+...+n)+D. Наприклад: *genetically modified organism* – генетично модифікований організм;

в) терміни-словосполучення зі змішаним типом міжкомпонентного зв'язку (A+((B+C)+D)+E. Наприклад: *wild animal control protection acts* – акти щодо захисту диких тварин.

Переклад багатокompонентних термінів – процес складний, багаторівневий і вимагає неабиякого професіоналізму перекладача та обізнаності в певній галузі науки та техніки. Виконання відповідного структурного аналізу термінологічного словосполучення, розуміння матеріалу, що перекладається, є одними із основних підґрунть якісного та еквівалентного перекладу термінології аграрних текстів.

Література

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова Книга, 2018. 656 с.
2. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця : Нова Книга, 2000. 448 с.

ЯРЕМЕНКО Наталія

MOTIVATION AS A PSYCHOLOGICAL COMPONENT OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING TO STUDENTS OF NON-LINGUISTIC FACULTIES

In the modern society, in the era of European integration processes, the status of a foreign language as a subject is changing. Taking into account the increasing interest to a foreign language as a means of communication, the modern methodology focuses on achieving higher results. One of the key elements of the language learning is the motivation of students to study this subject.

Accordingly, the purpose of the publication is to summarize the constituent elements of motivation while learning English. It has been established that the motivational aspect is crucial for the activation of all psychological processes of intellectual activity: thinking, perception of information, understanding and analyzing of knowledge, learning the material, developing dialogical and monologic speaking. The reasons for students' high motivation to dialogical speaking (communication on various topics, a large number of creative tasks that make the classes interesting) are identified. It has been found that the creation of positive motivation to learn a foreign language is facilitated by the creation of psychological comfort during the organization of the educational process (atmosphere of good will in class, hand-holding to students, conversations on interesting and modern topics). Such activities as Round Robin, Timed Pair Share, Inside-Outside Circle, Find Someone Who, Pairs Compare and Find-the-Fiction are the activities which encourage students to take an active part in classes [1, p. 299].

Based on the analysis of scientific literature, several approaches to the teaching a foreign language (behavioral, inductive and conscious, cognitive, integrated) can be distinguished.

At the heart of behavioral approach is the interaction of "stimulus" and "reaction". According to this approach, the main task of learning is to get skills through intensive training, the quality of which is directly related to psychologically comfortable learning conditions. In this case the motivation is of secondary importance

The integrated application of the approaches mentioned above contributes to the creation of positive motivation, taking into account the level of students' knowledge and their psychological characteristics.

Inductive and conscious approach is based on intensive practical work on numerous examples, which gradually leads to the acquisition of rules and linguistic actions.

Cognitive approach is implemented via the assimilation of the elements of the theory, which is achieved as a result of studying phonetics, grammar and word-formation rules. Here the foreground is the motivation to study a foreign language. The integrated approach is put into practice by a combination of conscious and subconscious components of the learning structure [2, p. 105].

However, researchers and educators increasingly emphasize the expediency of using a differentiated approach to learning, which, in their opinion, is conditioned primarily by the existence of psychologically different types of personality. This, in turn, corresponds to a personal approach to the training of professionals-to be, which is the central one to the system of higher education.

References

1. Цимбал С. В. Психологічні засади використання іноземної мови у процесі формування майбутніх спеціалістів. *Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості: Збірник наукових праць*. 2009. № 7. Т. 12. С. 296 – 302.
2. Tsybmal S. Overcoming Language Anxiety among the English Language Learners: Psycho-Pedagogical Aspect. *Science and Education*. 2017. № 7. С. 102 – 106.

ІДЕНТИЧНІСТЬ: НАЦІОНАЛЬНИЙ, МОВНИЙ, ЛІТЕРАТУРНИЙ, КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТИ

*АСАТУРОВ Сергій,
ТОВКУН Інна*

УКРАЇНСЬКА МОВА І СУЧАСНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ МЕДІАПРОСТІР

Як і переважна більшість інших мов українська мова постійно розвивається й змінюється. Вона оперативно реагує на екстралінгвістичні фактори, на суспільні трансформації. Нині ми спостерігаємо неймовірно інтенсивний виток еволюції мовної системи, викликаний соціальними, економічними й політичними змінами, що їх стрімкість формує враження мовних катаклізмів. Насправді ж вони – лише результат відбиття в українській мові демократизаційних процесів. Особливо помітні ці впливи у медіатекстах, що є результатом журналістської діяльності. За часи, які минули від появи газет до розповсюдження Інтернету, мас-медіа зазнали величезних технологічних, економічних і соціокультурних змін. Останніми десятиліттями в усьому світі спостерігається посилення їхнього впливу на соціум.

Питання культури української мови у сучасному світовому медіапросторі є актуальним передусім тому, що мова є найважливішим засобом людського спілкування та інтелектуального розвитку особистості, визначальною ознакою держави, безцінною і невичерпною скарбницею культурного надбання народу. З мовної культури починається сама держава. Українська мова – одна з найдавніших слов'янських мов. Її функціонування та поширеність забезпечена як за рахунок жителів-носіїв мови в Україні, так і за рахунок представників діаспори, які тимчасово або постійно проживають у інших країнах світу.

Електронні ЗМІ сьогодні є найдоступнішим засобом одержання культурної інформації для широкого загалу населення України. Незважаючи на надання українській мові державного статусу, особливих зрушень у сфері мовної культури немає. Нинішню мовну ситуацію в Україні на сучасному телебаченні слід розглядати як результат незавершеного асиміляційного процесу перетворення російськомовної спільноти на україномовну. Споріднені мови займаються не взаємозбагаченням, а взаємознищенням. Здебільшого так і є. Це ще раз нагадує, що нам треба пильніше дбати про чистоту й збереження нашої мови, не занегаювати питоми корені її джерел. А вони щодня й щохвилини замулюються суржилом.

Електронні ЗМІ, зокрема радіо та телебачення, які базуються на усному мовленні, є одним із важливих і природних факторів мовних змін. Засоби масового інформування для переказу інформаційних повідомлень різних за жанром і змістом вимагають лексики різної за семантикою та стилістикою.

Тому важливою складовою дослідження є визначення оптимальних умов впливу засобів масової інформації на формування національної свідомості громадян України як основи консолідації суспільства на підставі дослідження сучасного стану функціонування вітчизняних ЗМІ; особливостей реалізації державної інформаційної політики в умовах сьогодення; особливостей використання мультимедійності в Інтернет-ЗМІ; визначення поняття мови ЗМІ та аналіз специфіки її функціонування на тлі медіа текстів; з'ясування ролі культури мовлення у формуванні журналістської майстерності тощо.

Досягнення цієї мети зумовлює розв'язання низки завдань наших розвідок, а саме: з'ясувати роль засобів масової інформації у процесах формування національної свідомості громадян України; визначити поняття культури мови (мовлення) та її комунікативні ознаки, виявити основні порушення літературних норм у медіа текстах, окреслити основні шляхи їх уникнення та підвищення культури мовлення й журналістської майстерності, охарактеризувати інструменти впливу ЗМІ на створення у суспільстві відповідної системи світоглядно-ціннісних орієнтацій; детально розглянути критерії використання мультимедійності; виявити особливості інструментів мультимедіатизації у сучасній журналістиці; дослідити процес виховання навичок літературного спілкування; значення пропаганди й засвоєння літературних норм у слововжитку, граматичному оформленні мови у вимові та наголошуванні; необхідність боротьби із спотворенням мови та (або) суржиком.

Виходячи із вищесказаного ми обрали об'єктом дослідження українські та світові засоби масової інформації, а його предметом – особливості та ступінь впливу засобів масової інформації на процес формування свідомості українського населення.

При цьому ми виходимо з того, незаперечного, як на нашу думку, імперативу, що, зберігаючи культуру мови і мовні традиції, все ж потрібно позитивно сприймати такі явища, як колоквілізація і сленгізація, які свідчать не про що інше, як про реальне функціонування і розвиток мови в суспільстві. Добре було б, аби зміст діяльності телебачення був найоптимальнішим найперше у пізнавальному і об'єктивному сенсі, а грамотність висловлювань ведучих і гостей була не проблемою, а приємним бонусом для глядачів. Наголосимо ще, що ніколи не варто боятися щось сказати неправильно, помилитися, адже на помилках вчаться, і тільки той, хто справді прагне й хоче досягти успіху у чомусь, має найбільше шансів це зробити.

Плекати мову потрібно і боротися за її чистоту також, тож не забуваймо, що ми – українці і це наш незмінний святий обов'язок.

На останок зауважимо, що деякі результати проведеного дослідження дозволяють сформувати, ми вважаємо, цілісне уявлення про існуючі теоретико-методологічні концепції діяльності засобів масової інформації в оптимізації процесу демократизації мас-медіа.

**БОЙКО Іван,
АЛЕКСЕЄВ Олександр**

ЄВРОПЕЙСЬКІ КОРДОНИ ТА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ

В процесі з'ясування змін геополітичної ситуації на європейському континенті, питань національної ідентичності не останню роль відіграє новий європейський кордон.

Методологією аналізу сучасних кордонів слід вважати концептуальні положення основоположника класичної геополітики Фрідріха Ратцеля, котрий застосував просторовий підхід до вивчення політичних явищ. Оскільки Ф. Ратцель тлумачив державу як живий, просторовий організм, що вкорінився в ґрунт, то кордон він розглядав як одну з трьох (разом з розміром і місцеположенням) характеристик цього організму. Більш того, із семи законів експансії, четвертий визначає кордон як орган, що розташований на периферії держави. Ф. Ратцель визначає два головні типи кордонів: політичні та природні.

Стосовно сучасних практик можна стверджувати, що кордони новітньої Європи є не чітко визначеними лініями, а є зонами перехідних просторів, кордони яких постійно щезають. Визначаючи кордони не тільки як міждержавне явище, їх сучасна якісна своєрідність полягає в тому, що кордони, які існують в Європейському просторі – міграції населення, мережі, енергія, безпека, – не співпадають із назавжди визначеними геополітичними кордонами, оскільки Європа – це не статичне географічне поняття, кордони якого зручно чіткі, а історичний процес, що пристосовується до мінливого географічного простору. При цьому, як вважає М. Фуше, необхідно відмовитись від надмірної картезіанської догми «все або нічого». Головним має бути не пошук останніх кордонів Європи, а взаємне співробітництво: прийняття кордонів і

сусідських угод, а також і практики інтеграції. Більше уваги слід приділяти процесам зближення, ніж гіпотетичним останнім кордонам. Характеризуючи кордони, що склались у світі, можна прагматично констатувати, що кордони є елементарними просторовими структурами, що мають лінійну форму, а їх функції складає визначення порушення геополітичної неперервності в трьох площинах: реальній, символічній і мисленнєвій.

З XVIII ст. державні кордони стали важливим елементом системи національних держав. Це лінії, що встановлювали кордони державної території зі всіма її ресурсами, котрі є матеріальною умовою існування суспільства. Кордони між сусідніми державами, зазвичай, визначаються договорами між ними. Визначаються державні кордони міжнародним правом. Дипломатичний словник стверджує, що державні кордони – це лінії і мисленнєві вертикальні поверхні, що проходять по цим лініям; вони визначають кордони території держави (її води, суходіл, надра, повітряний простір), тобто кордони поширення її суверенітету.

Розрізняють сухопутні, водні та повітряні кордони державної території. Сухопутні кордони держави – це лінії, що віддаляють суходіл однієї держави від території іншої держави. Зазвичай, державні кордони на суходолі проводять з урахуванням географічних особливостей місцевості (гори, ріки, озера тощо).

Крім договірних кордонів, що закріплені в міждержавних договорах, існують і так звані історично сформовані кордони. Головною їх особливістю є те, що їх тривалий час визнавали сусідні держави. Це робить історично сформований кордон юридично обов'язковим для обох держав.

Епоха боротьби за розширення території держави шляхом війни як легітимного способу вирішення міжнародних проблем (у відповідності з міжнародним звичаєм, а згодом і міжнародними угодами: рішення Віденського конгресу, створення Священного союзу тощо) де-юре завершилась у XX ст., точніше з 1970 р., коли принцип непорушності кордонів (два його ключові елементи: визнання кордонів, що існують, і відмова від будь-яких територіальних домагань) стають нормою міжнародного договірного права, юридично обов'язковою для держав-учасниць.

Принцип непорушності державних кордонів, котрий був остаточно визначений в Заключному акті наради з безпеки та співробітництва в Європі від 1 серпня 1975 р., полягає в міжнародно-правовому визнанні кордонів європейських держав, що існують, та відмові від будь-яких посягань на ці кордони. У відповідності до норми, котра міститься в Заключному акті ОБСЄ від 1 серпня 1975 р., держави, які підписали його та приєдналися до нього, вважають, що їх кордони можуть змінюватись у відповідності до міжнародного права, мирним шляхом і за домовленістю.

Міжнародне право передбачає декілька підстав для змін кордонів. По-перше, це здійснюється народами і націями на підставі права на самовизначення: утворення нових незалежних держав на колишніх залежних територіях, об'єднання двох чи декількох держав, а також поділ держави, що існує. По-друге, це обмін ділянками території між сусідніми державами з метою встановити більш зручне проходження лінії кордону на місцевості. По-третє, це невеликі зміни розміщення лінії кордону при її редемаркації.

Сучасні смислові тлумачення кордонів базовані на тому, що новий європейський кордон – об'єкт майбутніх наукових досліджень і узагальнень мінливої геополітичної ситуації на континенті. Йдеться про розробку теорії кордонів і практику формування «прозорих» кордонів. Головна ідея – формування модифікації, трансформації сучасних кордонів – в тому, що кордони повинні з'єднувати людей, нації, співтовариства, точніше кордони повинні стати символами, а не бар'єрами. І в цьому сенсі така трансформація кордонів засвідчує послаблення національної ідентичності народів сучасності.

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ В УКРАЇНІ

За час свого розвитку Україні довелося пройти нелегкий шлях різноманітних випробувань – соціальних протестів різного рівня інтенсивності, революційних звершень, військового протистояння із північним сусідом. Зараз, як ніколи, необхідно чітко усвідомити, а декому і переосмислити моральні та загальнолюдські цінності. Адже вихід з усіх локальних чи світових криз завжди один і той самий – повернення до тих цінностей, що лежать в основі людської цивілізації

Здобутки часів незалежності (автохтона культура, більшого значення набула українська мова, українці зрозуміли свою мету і вектор напрямку свого цивілізаційного руху) не могли з'явитися самі по собі, для їх появи було потрібно багато умов: підтримка Європи та США, особлива економічна стратегія, вольові та цілеспрямовані люди. За прогнозами філософів, культурологів, які оцінювали цю ситуацію у минулому, проблема культурного релятивізму, як засобу, мала б пом'якшити етноцентричний сценарій розвитку націотворення в Україні.

Етноцентризм – філософська, соціологічна та культурологічна доктрина, що проголошує пріоритетність одного етносу над іншими. Американський філософ Вільям Самнер (вчений, що увів термін «етноцентризм») вважав, що останній – це «бачення стану речей, при якому особиста група є у центрі всього, а усі інші порівнюються з нею, або оцінюються з огляду на неї». Культурний релятивізм – філософська, культурологічна доктрина, що бачить у кожній етнічній культурі щось унікальне, специфічне, притаманне лиш їй одній. Унікальність тієї чи іншої культури – фактор, що робить культури рівними між собою. Термін був уведений соціологом Ф. Боасом, він же заклав основи учення «відносності значення культур» – однією щодо іншої (інших). Значний вклад у розвиток ідеології культурного релятивізму зробив філософ М. Герсковіц.

Порівнюючи ідеї етноцентризму та культурного релятивізму, не важко відстежити їх певну подібність. Відмінність у баченні акцентів – етноцентристи, на відміну від культурних релятивістів, бачать етноси як більш і менш розвинуті. Пріоритетність одного етносу над іншим досягається завдяки рівню культурного та цивілізаційного прогресу.

Ідеологія культурного релятивізму – так само, як і ідея етноцентризму – засуджувалася радянською культурологічною та етнологічною науками. Предметом критики став антиціннісний характер культурного релятивізму. На думку радянських вчених останній денонсував цінність будь-якої культури перед іншою. Знову ж таки не погодимось з ученими тієї епохи, хоча би через пропаганду рівноправ'я культур у марксистській філософії того часу. Досить лицемірно пропагувати рівність культур серед країн соціалістичного табору і при цьому засуджувати ідеї культурного релятивізму.

Щодо аналізу культурологічних прогнозів в Україні, то вони були зроблені ученими М. Марчуком та О. Мартиненком декілька років тому, до революційних подій 2014 року. Філософи бачать ситуацію в тодішній Україні як протиборство двох типів культур із націовизначальною потенцією – це «посткомуністична» культурна формація і «західноєвропейська модерна». Прогноз філософів: активація негативних, невизрілих етноцентричних сценаріїв розвитку у найближчому майбутньому України для того часу. У зв'язку із характером цих тенденцій, філософи виражають занепокоєння у подальшому розвитку подій, які обіцяли розвиватися у неконструктивній формі [3, С. 91]. Культурний релятивізм для філософів – засіб тимчасового характеру, який мав попередити наступ негативного варіанту процесу етнічної самоідентифікації українців. На думку філософів, перемога європейського культурного вектору – закономірна та природня тенденція, поступальному становленню якої не потрібно заважати, силоміць втручаючись у цей процес.

Шебеліст С.В. у своїй публікації про візит канадського професора Торонтського університету Павла-Роберта Магочія – яскравого представника ідеології культурного релятивізму, мультикультуралізму, ідеї, що «багато етносів – одна нація», демонструє відношення української ученої спільноти до проблеми культурного релятивізму. А професор Ю. Волошин так коментує його етнологічну позицію: «...настав час змінити етноцентричну “схему Грушевського” і показати, що історія України є значно багатшою в етнічному, мовному, культурному й конфесійному вимірах...» [4, С. 274]. Обережна критика мультикультуралізму нівелюється словами іншого канадського гостя, професора Романа Шпорлюка: «Усі громадяни України – це українці російського, польського, єврейського походження чи етнічні українці. Потрібно знати всіх. У чому небезпека знати українцям кримських татар чи євреїв? Питання тільки в тому, як це презентувати» [там само]. Українська нація могла би скластися і у такий спосіб, але, де був би український народ? Ось у чому питання, на яке відповіді на шпальтах публікації Шебеліста С.В. немає.

Гіоргадзе В.Г. у своїх дослідженнях культурного релятивізму, раціонально обґрунтовує користь етноцентричної ідеології перед культурно-релятивістською.

Професор Зінченко С.С. – приклад глибокого культурологічного та історичного аналізу проблеми самоідентифікації українського етносу в добу глобалізації. На його думку «культурний релятивізм тут постає як наслідок культурної асиміляції українців за часів їх несамостійності, залежності від волі держав-загарбниць» [2, С. 186].

Нині, якщо оцінювати ці прогнози, то можна зауважити, що жоден із них не виповнився у повній мірі. Українцям ще прийде докласти чимало зусиль, щоб «ідеальний» сценарій розвитку нації зміг здійснитися у реальності. Прогнози, зроблені ученими, засвідчують потенціал української філософської та культурологічної школи, дають надію на те, що у майбутньому він збереже свої можливості.

Література

1. Гіоргадзе Г. В. Культурний релятивізм та його наслідки для національної самобутності народів / Г. В. Гіоргадзе // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – Київ, 2013. – № 3. – С. 7-11.
2. Зінченко В. В. Українські ідеологеми і імперативи розвитку у добу глобалізації: громадянська інституалізація націотворення, патріотизму і державотворчості між сціллою етноцентризму і харибдою корпоративності / В. В. Зінченко // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія. – 2013. – Вип. 41(1). – С. 170-206.
3. Марчук М. Г., Мартиненко О. П. Культурний релятивізм і процес самоідентифікації / М. Г. Марчук, О. П. Мартиненко // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії. Гуманітарні науки: збірник наукових праць. Вип. 4. – Чернівці, 2011. – С. 83-92
4. Шебеліст С. Зміна українського історичного наративу: від етноцентризму до багатоетнічності / С. Шебеліст // Рідний край. – 2012. – № 1. – С. 273-274.

ГОРОДНЯК Яна

НИЩЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В РОКИ ГОЛОДОМОРУ

Голодомор – геноцид української нації – був втілений з метою упокорення українців, які чинили спротив радянській політиці примусової колективізації та розкуркулення. Наслідком геноциду стали не лише 7 мільйонів убитих, а й знищення українських ремесел, промислів, традицій і заборону усього українського як такого.

Початок ХХ століття став для українців часом розквіту та презентації себе для світу. Наприклад, 1905 р. у Парижі на чемпіонаті світу з класичної боротьби перемогу здобув спортсмен, згодом – шестиразовий Чемпіон світу, Іван Піддубний (народився на Черкащині) [1], стрічку «Земля» Олександра Довженка у 1930 р. Національна рада кінокритиків США

визнала найкращим іноземним фільмом (навіть зараз, за версією ЮНЕСКО, він входить до топ-5 шедеврів світового кінематографу [2]). Українська національна культура у 1920-х рр. пережила своє відродження, саме тоді було створено новаторський театр «Березиль», література вийшла на новий загальноєвропейський рівень, українська мова стала державною в УНР (нею користувалися у наукових інститутах, навчальних закладах, під час богослужінь в Українській Автокефальній Православній Церкві). 1930-ті рр. були переломними для українців, саме тоді відбувалась деформація культури шляхом знищення, заборони усього традиційного та насадження радянського «спільного» для усіх «братніх народів СРСР». Так, десятки українських митців, які брали безпосередню участь у відродженні національної культури, були репресовані. З кінця 1920-х рр. почалась русифікація: кількість українських шкіл скорочувалась, у ВНЗ викладали тільки російською, українську мову витісняли з театрів, візуального простору та побуту.

Автор терміну «геноцид» Рафаель Лемкін зазначав, що радянський режим спрямував одне з вістрів атаки проти українців як нації саме на національну Церкву – «душу» України [3, 38]. Після поразки Української революції 1917 -1921 рр. саме національна церква у притаманній їй формі продовжувала говорити про незалежність – автокефалію – та перебрала на себе яскраву політичну функцію. Тому репресії й переслідування духовенства тривали паралельно зі знищенням та цензуруванням української інтелігенції, політичних і громадських діячів. УАПЦ була розпущена, віряни та священники зазнали гонінь і репресій.

Зазнали деформації традиційні свята і обряди, було заборонено святкувати Різдво, Великдень, брати участь в таїнствах вінчання чи хрещення. Взамін з'явилися 8 березня, 1 травня, посвята в піонери чи жовтенята, піднесення квітів до пам'ятників Леніну у день весілля тощо. Частково нам, українцям, вдалось зберегти чи відродити традиції вже після здобуття незалежності.

Не дивлячись на спроби окупаційного комуністичного режиму знищити українців та українську ідентичність, зараз усі сфери культури України активно розвиваються: українські фільми презентують на світових фестивалях, українські пісні займають призові місця у топ-чартах, в сукнях від українських дизайнерів ходять голлівудські зірки, твори українських авторів номінують на Нобелівську премію з літератури. Це доводить, що нація не може існувати без свого коду – ідентичності.

Література

1. Голодомор: нищення ідентичності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://holodomormuseum.org.ua> (дата звернення 1.03.2020). – назва з екрану.
2. Фільм О. Довженка «Земля» увійшов у п'ятірку на фестиваль світових шедеврів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1527948-film-o-dovzhenka-zemlya-uviyshov-u-pyatirku-na-festival-svitovikh-shedevriv> (дата звернення 7.03.2020). – назва з екрану.
3. Рафаель Лемкін: радянський геноцид в Україні (стаття 28 мовами) / Міжнародний благодійний Фонд «Україна 3000», в рамках програми «Уроки історії» ; редактор Роман Сербин; упорядник Олеся Стасюк. – Київ : Майстерня книги, 2009. – 208 с.

**ДАНИЛОВА Тетяна,
ГОРБАТЮК Тарас**

КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ І МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Ідентичність безумовно пов'язана з культурою, вона є сутністю, що когнітивно і комунікативно конструюється, вона виступає і культурним феноменом. У добу єдиного інформаційного простору, коли кордони країн і культур «розмиваються», постає нагальна потреба в аналізі культурних констант певної спільноти з метою виявлення ідентифікаторів, які «працюють» в сучасному глобалізованому культурному просторі. На перший план

виходять проблеми міжкультурної комунікації, тобто взаємодії представників різних культурних спільнот, які репрезентують різні культурні ідентичності.

Міжкультурна комунікація «народилася» в 1954 році, коли Е. Холл і Д. Трагер опублікували роботу під назвою «Культура і комунікація: модель і аналіз». У ній вперше було введено термін «міжкультурна комунікація». Автори в ході досліджень довели, що саме міжкультурна комунікація лежить в основі людських відносин і взаємодій. Пізніше, в 1959 році, Е. Холл випустив книгу «Німа мова» [Hall, E. The silent language. New York: Doubleday, 1959. 240p.], в якій обґрунтовував зв'язок між культурою і комунікацією і доводив, що можна порівнювати різні культури, виходячи із загальних для всіх культур основ. Е. Холл говорив, що для вивчення різних іноземних мов існують універсальні граматичні категорії. У зв'язку з цим він зробив висновок, що різні культури можуть бути освоєні подібним чином і що це необхідно в сучасному світі. З 70-х років 20 століття міжкультурні ідеї Е. Холла стали активно розвиватися вченими США. Як частина теорії комунікації міжкультурна комунікація набула суттєвого теоретичного обґрунтування з боку психологічних досліджень, особливо крос-культурної психології.

Е. Холл запропонував таке розуміння культури і комунікації: «Комунікація - це культура, культура - це комунікація». Подібна інтерпретація негайно стала дискусійною темою номер один у наукових колах США. Це призвело до друку спеціалізованих журналів, на сторінках яких обговорювалися проблеми, пов'язані з комунікацією і культурою.

Ідентифікуючи комунікацію і культуру, Е. Холл заявляв: «Culture is communication». Він акцентував увагу на тому, що будь-яка поведінка людей, їх жести, манера говорити мають у спілкуванні знакове, інформаційне навантаження. Паралельно з лінгвістичним кодом існує і культурний код, він представлений у невербальній системі координат.

На думку Е. Холла, головною метою дослідження проблеми міжкультурної комунікації є вивчення потреб представників різних культур для їх успішного спілкування. Він першим розглядав спілкування як вид діяльності, який піддається аналізу, що дозволило йому розвивати свою теорію «культурних моделей взаємодії». Е. Холл запропонував поділити культури на два типи: висококонтекстуальні та низькоконтекстуальні, тобто, він порівнював культури залежно від їх відношення до контексту. Для нього контекст - це інформація про подію, яка має значення для того, що відбувається, і для того, з ким це відбувається.

Висококонтекстуальні культури характерні для Кореї, Китаю, Саудівської Аравії, Японії, які в основному орієнтовані на минуле. Ці культури практично незмінні в часі. Таким чином, у них багато передбачуваного, тому для щоденного спілкування не потрібно докладного висвітлення та аналізу того, що відбувається. Представники висококонтекстуальних культур звертають значну увагу на невербальний контекст, наприклад, на статус, ієрархію, зовнішній вигляд людини, її манеру спілкування. У мовах цих культур застосовується велика кількість натяків, підтекстів, метафор тощо. Наприклад, якщо в процесі переговорів представник західного типу культури скаже «так», це буде означати, що пропозиція прийнята. У японця ж «так» може означати «так», «ні» або «може бути». Це пов'язано з тим, що в ділових стосунках вони не можуть сказати людині «ні» і поставити її в незручне становище, вони дуже бояться образити людину і підірвати цим міжособистісну комунікацію.

Низькоконтекстуальні культури є типовими для Канади, Німеччини, США, Скандинавських країн. Як вважав Е. Холл, для представників цього типу культур необхідна повна, детальна інформація про все, що відбувається. У таких суспільствах велике значення надається письмовій та усній мові, детальному викладу та аналізу того, що відбувається. Представники низькоконтекстуальних культур говорять про все, говорять по суті, відкрито, для них інформація сконцентрована в словах, а не в контексті спілкування. У процесі міжкультурного діалогу висококонтекстуали вважають низькоконтекстуалів агресивними, наївними, нетерплячими і зарозумілими. У свою чергу, останні вважають, що перші складні для розуміння, невпевнені, нерішучі, ухиляються від прямої відповіді. Відмінності в

спілкуванні представників висококонтекстуальних і низькоконтекстуальних культур представляють комунікативний бар'єр, який необхідно подолати.

Спілкуючись між собою, представники різних культур стикаються з великими труднощами в спілкуванні та розумінні. Поведінка представників іншої культури може істотно відрізнятися. Теорія високо- і низькоконтекстуальних культур Е. Холла допомагає зрозуміти представників різних культур, їх ставлення до світу і способи спілкування, сприяє вмінню взаємодіяти з представниками інших культур. Теорія культур Е. Холла дала імпульс до вивчення міжкультурних відносин і дослідження особливостей діалогу культур.

КАЛУГА Володимир

КУЛЬТУРА В РОЗРІЗІ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО ОСМИСЛЕННЯ ЇЇ СУТІ ТА НАВАНТАЖЕННЯ У БУТТІ ЛЮДИНИ

Попри високий рівень інформативності та поінформованості сучасної спільноти, а, можливо, й з огляду на останнє, переважній більшості її членів притаманне, якщо й не спотворене, то далеке від функціонально виправданого розуміння переважної більшості явищ, речей та процесів у бутті людини. Розуміння суті феномену культури, очевидно, не становить виняток.

Зокрема, у загальнодоступних довідкових джерелах інформації під культурою прийнято розуміти сукупність наявних матеріальних і духовних цінностей, створених людством впродовж його історичного поступу. При цьому під цінностями, очевидно, слід розуміти будь-який результат людської активності, що несе у собі потенцію задовольняти ті інші запити або бажання (потреби) людини. У вужчому розумінні, окрім іншого, культуру трактують як упорядковану сукупність моделей, а з іншого боку, правил і норм людської активності, ідеалів та еталонів, а також технологій.

Між тим може виявитися, що культура є цілеспрямовано сформованим середовищем, адаптованим під запити і потреби природної групи суб'єктів. Тобто культура може виявитися пошаровим способом буття: певний зріз буття, будучи природним середовищем для людини, автоматично може виявитися культурним для творця (деміурга) цього середовища. Водночас цілеспрямовано створене і підтримуване людиною (людською спільнотою) середовище може виявитися природним для інших істот, наприклад, домашніх та/або приручених тварин.

З огляду на вище сказане, попри численню кількість інших, можна виділити ключові функції культури:

- створення, збереження і модернізація штучного помешкання суб'єкта культури та/або його продукту – насамперед людини, а також тією чи іншою мірою модифікованих рослин і тварин, а у майбутньому і штучного розуму;
- формування та підтримання умов і обставин становлення та розвитку індивіда до стану особи, особистості, індивідуальності.

У таку разі виникає потреба у проясненні, окрім іншого, співвідношення культури і світогляду. Тож, якщо культура – це сфера буття, сформована на основі перетворювальної та/або продуктивної активності суб'єкта, а світогляд – цілісне, певним чином упорядковане відображення суб'єктом усіх проявів та зрізів буття у їх неспростовній єдності, то культура є інтегрованою множиною втілень світогляду, водночас світогляд є інтегрованою множиною символів та кодів, що відображають елементи та набутки культури. Отже культура та світогляд є такими собі двома сторонами медалі, точніше двома взаємообумовленими проявами потенції буття. Зокрема, Творець як потенція буття людини творить людину і простір її буття та водночас наділяє людину здатністю відображати себе і все, чим вона не є, але доступне їй у відображенні.

Безумовно, важливо розрізняти і адекватно визначитися із функціональним навантаженням двох способів залучення до культури та/або формування світогляду. Перший ж очевидним – це виховання. Другий – недоступний спостереженню та умоспогляданню –

«втягування» у світ (людини). Виховання – перманентний процес формування і трансформації ідентичності індивіда до рівня особи, особистості, індивідуальності шляхом розширення досвіду; зміщення зони комфорту; перепрограмування ідентичності. При цьому виховання є комбінацією знеособленої (системної) та персоналізованої форм впливу на суб'єкта. До того ж вихованець/вихователь має справу з вродженим (наперед заданим); а також набутих (встановлених по факту). Саме ж виховання невинно здійснюється водночас двома способами: природне виховання – демонстрація-наслідування; та цілеспрямоване – нав'язування-засвоєння або соціальна дресура.

Очевидно основу культури у чистому вигляді становить культурний кодекс – сукупність взаємообумовлених базових світоглядних установок та пускових механізмів активності людини/спільноти, покладена в основу культурного середовища, притаманного природній та/або сталій людській спільноті загалом і її членам зокрема. Культурний кодекс лежить в основі усіх без винятку систем та сфер активності, притаманних тій чи іншій сталій/природній спільноті. Однак з огляду на змішування природних спільнот до стану своєрідного конгломерату носіїв різних культурних кодексів, формуються квазікультурні кодекси, відмінності між якими полягають лише у нюансах. Носіями квазікультурних кодексів стають народи – ситуативні чисельні групи людей, об'єднаних під санкціонованим управлінням у межах держави. Основу будь-якого квазікультурного кодексу складають адаптовані у контексті домінантної догматики, притаманної тому чи іншому народу, так звані, загальнолюдські цінності, – як правило, абстрактні поняття, покликані передати властивості досконалої Людини, зведені до стану рудимента на рівні опосередкованої істоти, якою і є сучасна людина.

При цьому варто уточнити, що світоглядні установки – це базові елементи свідомості людини, що дозволяють у поколіннях та масах відтворювати ту чи іншу світоглядну парадигму. Тоді як, пусковий механізм активності – системний подразник, притаманний природі людини, що набирає множини своїх проявів в розрізі обставин становища людини.

Література

1. Духовна культура (2002) // Філософський енциклопедичний словник / В.І. Шинкарук (голова редколегії) та ін. ; Л.В. Озадовська, Н.П. Поліщук (наукові редактори ; І.О. Покаржевська (художнє оформлення). – Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис. – 742 с.
2. Калуга В.Ф. (2019). Функціональне навантаження культури та мистецтва у бутті людини з огляду на екзистенціальний прагматизм. Філософія освіти. Philosophy of Education. Том 24, № 1, – 142-153 с.
3. Калуга В.Ф. (2018). Основи світової політики: навчальний посібник / В.Ф. Калуга. – К. : Редакційно-видавничий відділ НУБіП України. – 132 с.

КОСТРИЦЯ Наталія

ФОМІНА Галина

DIE NATIONALE IDENTITÄT IN DER DEUTSCHEN KULTUR

Wenn man sich mit der Frage nach der nationalen Identität auseinandersetzt, stellt man schnell fest, dass der Begriff selbst nicht einfach zu fassen ist. Mit dem Begriff des Nationalen kann man die staatliche Dimension assoziieren, insbesondere, wenn Staat und Nation gleichgesetzt werden. Neben territorialen, staatlichen Grenzen kann aber auch eine andere Form von Nation gemeint sein, also etwa eine ethnische Gemeinschaft.

Nationale Identität ist in den Massendemokratien von heute kaum noch primär an politischen Rechten und Pflichten des Bürgers, an Partizipation und Mitverantwortung ausgerichtet. Rituale der Massenkultur und Massenkonsum haben schon längst die Funktion der Legitimationssicherung des politischen Systems übernommen und steuern die Stimmung der

Massen. In der unübersichtlich gewordenen Moderne vermitteln die Institutionen des Rechtsstaates kaum noch ein Zusammengehörigkeits- und Wir-Gefühl, das zwischen der Privatsphäre und der «offenen» Gesellschaft eine Brücke zu schlagen vermag. Kollektivgefühle seien aber notwendig, um moderne, anonyme Gebilde, wie Nationen sie darstellen, dem einzelnen vertraut zu machen, um soziale Räume, die nicht heimatlich sind, mit Sicherheits- und Vertrauensgefühlen zu belegen.

Nationale Identität gilt als eine spezifische Form der kollektiven Identität, die dadurch charakterisiert wird, dass trotz der Anonymität und Flüchtigkeit sozialer Interaktionen in der modernen Gesellschaft ein gemeinsames Gefühl von Bindung besteht. Diese Bindung wird hauptsächlich über die Sprache als das primäre Medium der Kommunikation hergestellt. Das Sprechen derselben Sprache verweist auf gemeinsame kulturelle Elemente und Gemeinsamkeiten des Lebensstils, was wohl ein wesentlicher Grund dafür ist, dass sich nationalistische Gefühle besonders stark auf die Sprachgleichheit richten. Durch gemeinsame Bräuche und Sitten, durch geteilte historische Erinnerungen kann die an sich kalte, unpersönliche moderne Gesellschaft mit Gefühlen belegt werden, so dass man sich mit den im Grunde fremden Anderen als gefühlsverbunden erlebt. Der Stolz auf nationale Errungenschaften, kulturelle Leistungen oder politische Eigenschaften des Systems bringt diese Gefühle zum Ausdruck.

Wenn von Nation gesprochen wird, ist gemeinhin eine große Gruppe von Menschen gemeint. Über diese identifizieren sie sich als Angehörige eines Kollektivs. So grenzen sie sich von anderen Gruppen ab. Dazu kommt der Anspruch auf ein bestimmtes Territorium.

Die Merkmale können neben gemeinsamer Abstammung und Sprache eine Religion, Kultur, geteilte Geschichte und vielleicht gemeinsame Ziele sein. Ursprünglich entwickelte sich die Idee von Nationen im 18. und 19. Jahrhundert. Nationen sollten Staaten sein, die von gleichberechtigten Bürgern, nicht von Familien von Gottes Gnaden beherrscht werden.

Die Suche nach der eigenen Identität prägt von jeher kaum eine andere Nation so sehr wie die deutsche. Nie haben die Deutschen ein gesichertes Identitätsgefühl entwickelt, keine Nation hat so unermüdlich sich und den anderen Nationen Rechenschaft darüber abzulegen gesucht, was sie nun eigentlich sei, und die führenden Geister keines anderen Volks haben so harsche Kritik – bis hin zur Selbstverleugnung, Selbstpreisgabe, ja zum Selbsthass – an der eigenen Nation geübt.

Im Gegensatz zu den meisten anderen Nationaladjektiven wie «englisch», «französisch» oder «italienisch», die sich zunächst auf die Stämme der Angeln, Franken und Italer bezogen und erst später auf die von diesen Stämmen gesprochene Sprachen, ist «deutsch» ursprünglich keine Bezeichnung für Stamm oder Volk, sondern das ist eine Sprachidee: die Bezeichnung für die «Sprache» der germanischen Stämme Mitteleuropas – im Gegensatz zu derjenigen der angrenzenden romanischen Bevölkerung und zumal zum Latein.

Der türkische Schriftsteller Zafer Şenocak spricht von der «gebrochene» Identität der Deutschen: die Deutschen «sprechen ein «gebrochenes Deutsch», wenn sie über ihre Identität, über ihr Deutschsein sprechen», das erscheint als «Minenfeld» der Geschichte. Aber andererseits fungieren die Vorstellungen von der Nation als verbindende Elemente innerhalb der Gemeinschaft und als Bezugspunkte der kollektiven Identifikation.

***КРАВЧЕНКО Наталія,
ЛАНОВІЮК Людмила***

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ: ЕТНІЧНА ТА ГРОМАДЯНСЬКА СКЛАДОВІ

Національна ідентичність – це уявлення людини про себе як самотутню спільноту, самоідентифікація себе з певною нацією. Найголовніші риси національної ідентичності були сформульовані британським дослідником Ентоні Дейвідом Смітом у праці «Національна ідентичність» (1991) [3]: 1) історична територія, або рідний край; 2) спільні міфи та історична пам'ять; 3) спільна масова, громадська культура; 4) єдині юридичні права та обов'язки для всіх членів; 5) суспільна економіка з можливістю пересуватись у межах національної території.

Щодо етнічної складової, то Ентоні Д. Сміт визначає шість атрибутів етнічної спільноти: 1) групова власна назва; 2) міф про спільних предків; 3) спільна історична пам'ять; 4) один або більше диференційних елементів спільної культури; 5) зв'язок із конкретним «рідним краєм»; 6) чуття солідарності у значній частини населення.

Найголовнішими силами, що сприяють відродженню національної ідентичності є державотворча, військова мобілізація, організована релігія, а також війна, що стає вирішальним чинником етнічної єдності (або порушує цю єдність), «мобілізує етнічні почуття й національну свідомість, стає об'єднавчою силою в житті спільноти і забезпечує міфами та спогадами наступні покоління».

Найважливішими механізмами етнічного самооновлення Ентоні Сміт вважає: 1) релігійну реформу, що ставала джерелом натхнення спільноти, а в разі неуспіху - етнічне самооновлення спрямовувалось у бік світських ідеологічних теорій; 2) культурні запозичення; 3) участь народних мас; 4) міф про етнічну обраність як обумовлене спасіння.

Громадянська ідентичність - це самоідентифікація особи (спільноти) як громадянина (громадян) певної держави, незалежно від етнічної приналежності. Тривалий період без ознак власної державності, розчленування українських земель між різними державами в минулому завадили сформованості на ХХІ століття політичної нації на основі співгромадянства з чітко визначеними національними пріоритетами та національними інтересами.

За оцінками українського дослідника Миколи Рябчука лише третина населення України має чітку національну самосвідомість і однозначно ідентифікує себе з українською політичною нацією. Дві третини - це не росіяни й не українці, це «местні», «тутешні», це люди, які поки що перебувають на донаціональному (і доісторичному - якщо йдеться про новітню історію) рівні розвитку. Потенційно вони можуть стати і росіянами, і українцями, і навіть громадянами Київської Русі, а можуть і витворити якусь донбаську, херсонську чи криворізьку націю (на зразок «римської», яка, схоже, твориться на наших очах) [2, 18-25] (написано в 1992 році!!!).

На думку Миколи Рябчука, Україна є щонайменше тринаціональною спільнотою, у якої головні елементи є [1, с. 203]: 1) українці як члени української політичної нації, що перейшла вже чи переходить «добу націоналізму», не конче мусять бути етнічними українцями й можуть не бути україномовними, але до української мови й культури ставляться шанобливо й визнають свою українську ідентичність; 2) росіяни як члени російської політичної нації не конче мусять бути етнічними росіянами й навіть можуть не бути російськомовними, не завжди, зрештою, ставляться до української мови й культури зневажливо, головне - ідентифікують себе з Росією, з російською нацією (чи її імперським субститутом - «радянським народом»); 3) «малороси» («хохли») - як етнічний субстрат, що не став модерною нацією - ні російською, ні українською, ні донецько-комунарською, а перебуває в стані «тутешніх» («одесити», «кієвляне», «донбасци»), тобто є середньовічною етнічною масою, яка ще не пройшла «доби націоналізму», законсервувавшись на феодальному, домодерному й донаціональному етапі розвитку.

Ця маса не ототожнює себе ні з Росією, ні з Україною - оскільки взагалі не мислить у таких категоріях, великою мірою живучи ще у міфологічному, а не в історичному часі й просторі. Самоідентифікація неможлива без певної інтелектуальної рефлексії, до якої ця маса принципово нездатна через свою історичну недорозвиненість. Як наслідок, ні в ХІХ, ні в ХХ століттях в Україні не відбулося характерного для більшості європейських етносів перетворення «селян на націю», навпаки - було створено найсприятливіші умови для того, щоб мільйони «тутешніх» твердо перейняли від колонізаторів їхню ненависть і погорду до всього українського - передусім до мови як головного вияву й символу української ідентичності [1, с.204].

Отже, національна ідентичність може розглядатись як через призму етнічної ідентичності так і через приналежність особи до певного громадянства, формуватись

паралельно з процесом державотворення та розмивати свою етнічну основу під впливом історичного минулого та глобалізації сьогодення.

Література

1. Рябчук М. Від Малоросії до України: парадокси запізнілого націєтворення. – К.: Критика, 2000. – 305 с.
2. Ryabczuk M. «Two Ukraines?». - EastEuropeanReporter. - Vol. 5, no. 4. - 1992. – P. 18-25.
3. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність. — К.: Основи, 1994. — 224 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/smith/smi.htm>

**КРОПИВКО Олена,
СВЯТНЕНКО Анна**

ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ГЕНЕРАЦІЇ ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ В КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ КИЄВА (кін. 1950- поч. 1960-х рр.)

З початку 1990-х рр. предметом наукових пошуків істориків, філософів, мистецтво та літературознавців, стало явище дисидентства. Результати соціально-демографічного дослідження, проведеного О.В.Муратовою, констатують, що із майже 1000 дисидентів письменники та «митці – гуманітарії» становили меншість – приблизно 9% (відповідно 53 і 38 чоловік). Проведений аналіз вікового складу і місць постійного проживання літераторів-шістдесятників дав можливість зробити висновок, що процес формування літературного шістдесятництва швидше проходив у столиці, ніж в обласних центрах (40 письменників або 75,5%). Пояснення цьому факту, на її думку, криється в площині високого рівня концентрації творчої інтелігенції та територіальному розміщенні крупних вищих навчальних закладів гуманітарного спрямування.

Період перебування Хрущова при владі в СРСР позначився стрімким розвитком урбанізаційних процесів. Цифри перепису населення у 1959 р. засвідчують, що населення Києва збільшилося до 1 млн. 104 тисяч, Дніпра - 610 тис, Одеси – 667 тис., Донецька – майже 705 тисяч, Запоріжжя – 449 тис, Львова - майже 410 тис. чоловік.

Проживання у великому місті, окрім працевлаштування, давало ще можливості для саморозвитку, реалізувати які міг практично кожний: здобути освіту, долучитися до культурних, спортивних та інших заходів, ініційованих та проведених за дозволу та участі відповідних владних структур місцевого та республіканського рівнів. Велику питому вагу серед населення обласних міст і Києва становила учнівська і студентська молодь, і це слугувало додатковим стимулом розвитку мережі закладів масової культури, зокрема кінотеатрів. Кіно стало улюбленим видом дозвілля для 656 млн. аудиторії, яка в 50 разів переважала театральну. Забезпечували глядацький попит кінопродукцією 5 кіностудій, в т.ч. Київська, Київська студія науково-документальних фільмів і Українська студія хронікально-документальних фільмів. Діяло 25 кінотеатрів; на базі найбільших, які розташовувалися в центральній частині Києва, проходили Фестивалі фільмів. Глядацький ажіотаж викликав перший фільм спільного радянсько-французького виробництва «Нормандія-Німан». Навіть у зимовий період діяли літні кінотеатри – 1-й, 2-й, 3-й, Зміна, ім. Чкалова, ім. Чехова, в Пушкінському та Голосіївському парках.

Існуюча мережа театрів забезпечувала інтереси обмеженої аудиторії. Репертуар формувався під постійним партійно-ідеологічним контролем, проте рівень виконавської майстерності в симфонічних оркестрах, хорах, театрах був досить високим. Театральна афіша за 03.01.1959 р. дає уявлення про вистави: Театр опери та балету ім. Тараса Шевченка – Приборкання непокірної, Лісова пісня; Український драматичний театр імені І. Франка – Долина сліз, Чому посміхалися зорі; Театр музичної комедії - Весна співає, Останній чардаш; Театр юного глядача - Пароплав «Орлятко», Котигорошко; Республіканський театр ляльок -

Дід і Журавель, Іржик-Молодець; Українська республіканська філармонія - Концерт Заслуженого діяча мистецтв Г. Гінзбурга, концерт майстрів мистецтв м. Києва. Яскравою подією осіннього сезону стали гастролі Нью-Йорського симфонічного оркестру. 14 грудня 1960 р. музична громадськість Києва відзначила 70-річчя з дня народження народного співця-кобзаря П.В. Носача. Товариство радянсько-польської дружби, головою якого була Народна артистка СРСР Наталія Ужвій, організувало вечір Дружби у Великому залі Державної Консерваторії ім. П.І. Чайковського.

Подекуди концертними майданчиками ставали приміщення Будинку вчителя та Будинку вчених (ювілейні вечори до 190-річчя Л. Бетховена), Палац спорту (концерт перуанських митців – співачки Іми Сумак і композитора Мойзеса Віванко).

Ще однією позитивною тенденцією стали розвиток книговидавничої справи (піком видання став 1957-58 рр. - 53% і 60% відповідно) та збільшення тиражу газет і журналів, які публікували матеріали українською мовою.

У кінці 1960-х рр. в Києві виходило друком 72 газети: 19 республіканських, 8 обласних і міських, 45 багатотиражних газет. Опублікована у республіканській газеті «Літературна газета» стаття О. Довженка (1955) відобразила прагнення інтелігенції до розширення творчого простору, виходу літератури і мистецтва за межі соціалістичного реалізму». Одним із найбільш вагомих видань стала газета «Вечірній Київ», яка виходила друком з 1950 р. й інформувала громадськість щодо подій як загальносоюзного, так і місцевого рівня. Зокрема, в 1960 р. на шпальтах розміщена інформація про вихід друком першого і другого тому «Української Радянської Енциклопедії». У київських газетах регулярно публікувалися матеріали з історії Києва, під відповідними тематичними рубриками: «Стежками рідного краю», «Маршрутами історії». Загальна зацікавленість у дослідженні київської історії зумовила вихід друком бібліографічного покажчика «Історії Києва» (1959) та монографії М. Крагера «Нариси з історії матеріальної культури давньоруського міста» (1960). Громадськість міста щиро переймалася проблемами збереженості Києво-Печерської Лаври, спорудам якої загрожувало руйнування внаслідок обвалів ґрунту.

Регулярно проводилися відкриті публічні лекції в будинку Політичної освіти Київського обкому і міськкому комсомолу, Будинку вчителя, Жовтневому палаці культури, організовувалися екскурсії по місту для виробничників, службовців, вчених, вчителів, студентів. При Спілці журналістів України діяла фотосекція, одне із засідань якої на початку 1959 р. було присвячене питанню «Фоторепортаж у газеті». У салоні Товариства художників регулярно проводилися виставки. Заповідник-музей Києво-Печерська Лавра у 1958 р. відвідало 235 тис. осіб (з них 15 тис. іноземців із 43 країн світу). Навесні 1959 р. тут діяли виставки «Наука і релігія», «Художні вироби з металу, старовинні художні тканини і вишивка», «Печери і муміфікація». Центром спортивних змагань став Республіканський палац фізкультури, в якому на початку 1960 р. пройшов турнір настільного тенісу.

Місцем дозвілля киян і гостей були парки столиці, де так само проводилися публічні заходи: Центральний парк культури та відпочинку, Піонерський сад, Першотравневий сад, Парк ім. О.С. Пушкіна, Голосіївський парк культури та відпочинку, Зоопарк.

Безумовний вплив на світогляд всіх мешканців міста справляли радіо і телебачення. Радіопередачі починалися о 6.35 ранку і закінчувалися о 1.00 ночі. Програма телебачення в будні дні починалася о 18.30, у вихідні – о 11.00, закінчувала роботу приблизно опівночі.

Активізація діяльності концертних установ, транслявання спеціальних радіо- та телепередач, видання масовими тиражами наукової, науково-популярної та тематичної літератури українською мовою, організація фестивалів, оглядів, конкурсів, розширення міжнародних зв'язків у науково-культурній сфері зумовило формування нової генерації національно орієнтованої інтелігенції. Культурний простір Києва, попри ідеологічну заангажованість, сприяв зростанню активності тих, кого пізніше назвуть «шістдесятниками»: видатних поетів, письменників, художників, публіцистів, істориків, основою світогляду яких стало відродження національної культури.

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ТВОРЧОСТІ ВАДИМА КРИЩЕНКА

Проблема національного взагалі й національної ідентичності зокрема була актуалізована ще у XX столітті, а в нинішні часи, початку XXI століття, в світовій спільноті вона ще більше популяризується. Зокрема, проблема національної ідентичності є досить популярною серед світової української наукової спільноти.

Велика кількість публікацій на цю тему у нас і на Заході свідчить, що сама проблема ідентичності є неоднозначною в теоретичній свідомості. І якщо родове поняття „ідентичність” розуміється вченими здебільш однаково, то цього не можна сказати про підпорядковане поняття – „національна ідентичність”, що обумовлено різними тлумаченнями самого поняття нації.

Поняття національного узагальнює культурні ознаки народу – насамперед мову, релігію, світосприйняття, побут.

Проблемі національного взагалі й національної ідентичності зокрема присвячено значну частину творчості видатного українського поета-пісняра Вадима Дмитровича Крищенка.

Зокрема, слід відзначити поезію «Браття-українці» - високого громадянського звучання. Це роздум про самоусвідомлення української нації в епоху відродження. Поетові болить душа за державу, за народ, який обкрадають можновладці.

*Вставаймо, браття-українці,
Здіймаймося на повензріст.
Вставаймовсі, не поодинці,
Щобзавиднілосяускрізь.
Вставаймо, браття-українці,
З'єднавшипомислисвої,
Ми в ріднійхаті - не чужинці,
Ми в ріднійхаті - хазяї.*

Характерним також є, що єдина українська пісня, яка увійшла в європейський кінематограф, — «Наливаймо, браття, кришталеві чаші» (фільм Єжи Гоффмана «Вогнем і мечем») — теж належить перу митця!

Наведені приклади творчості Вадима Крищенка підтверджують, що нація – це суспільно-політична категорія, яка вказує на стосунки народу з певною державою і об'єднує в собі, як певні елементи, громадян цієї держави. У сенсі власне національного можна використовувати поняття „культурне”. І, нарешті, поняття „етнічне” традиційно міститиме в собі кровні зв'язки і вказуватиме на походження людини з певного етносу, так би мовити, на її національну ідентичність.

МИСЮРА Тетяна

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК СИНКРЕТИЧНИЙ ФЕНОМЕН

Національна ідентичність як синкретичний феномен, містить у собі елементи і культурної ідентичності (виникають внаслідок дії етнокультурних чинників, сформованих протягом тривалого часу: історична пам'ять, культура, мова, релігія), і громадянської (базується на домовленостях щодо норм соціально-політичного співіснування) [1]. За своїм змістом національна ідентичність є сферою ідей, цінностей і смислів культури, що сприймаються та артикулюються більшістю громадян країни.

Національна ідентичність не є результатом розвитку етнічних спільнот, оскільки перестає бути, в тому числі, назавжди фіксованою реальністю. Вона має власні засади в конструюванні індивідом своєї тотожності з певною надетнічною спільнотою, способом життя, цінностями. Жодна із сучасних націй на момент свого виникнення не володіла

усталеністю культурних ознак – мовою, спільними традиціями, звичаями тощо. Спільним тут є політична ідентифікація громадян суверенної держави.

Отже, етнічна та національна ідентичність мають різні ступені стабільності. Етнічна ідентичність індивідів задається їх походженням, належністю до певної спільноти і є даністю, яку вони не завжди можуть змінити. Вибір національної ідентичності обумовлений політичними, економічними, соціальними й історичними чинниками, що робить її ситуативною та рухомою. Етнічна ж ідентичність характеризується ознаками постійності, оскільки заснована на спільності культури та походження, які є постійними та незмінними. Навпаки, колективні ідентичності не є вродженими феноменами. Вони можуть формуватися, змінюватися та зникати під впливом різноманітних політичних, економічних і соціокультурних чинників. Особливо це стосується епохи глобалізації, входження держав до складу наднаціональних.

Українська ідентичність супроводжується поступовою зміною структури та ієрархії колективних ідентичностей, корекцією ціннісних і світоглядних установок людей, зміною знакових і смислових систем тощо. Можна погодитися з Н. Пелагешою, що українська національна ідентичність знаходиться на стадії становлення та проходить етап, який розвинені європейські держави-нації минули в період модерну. Для більшості з них він завершився створенням сталої національної ідентичності. Що стосується української ідентичності, то вона й досі є «незавершеним проектом». Саме зараз, на її думку, в Україні формується національний наратив, створюються національний інформаційно-комунікативний, культурно-символічний простори, відбуваються інші процеси, характерні для періоду створення національної ідентичності. Фактично спостерігаємо формування української національної «уявленої спільноти», яка до того ж має глибокі історичні та соціокультурні корені.

Як зазначав С. Гантінгтон, відчуття національної ідентичності може наростати та послаблюватися під впливом зовнішньої загрози, а ось сутність цієї ідентичності підвладна ваганням значно менше; вона формується набагато повільніше за характерні особливості того чи іншого народу, складається з багатьох соціальних, економічних і політичних трендів, що часто конфліктують між собою. Якщо під ідентичністю розуміти певну усталеність індивідуальних, соціокультурних, національних або цивілізаційних параметрів, їх самототожність, то очевидно, що ядром ідентичності є не людські комунікації, а традиційна, національна культура, для якої розширення комунікацій, формування мережевого суспільства є дуже складним випробуванням.

Національна ідентичність як сфера ідей, цінностей і змістів в умовах глобалізації та інтеграції залежна від наднаціональної ідентичності внаслідок часткової втрати державою монополії на контроль соціокультурної сфери. Наднаціональні утворення через освітні, культурні, інформаційні та інші практики створюють власні маркери ідентичності, що можуть існувати поряд із маркерами національної ідентичності на початковій стадії формування, а в перспективі спроможні трансформувати їх до власної самототожності, що є проблемою національної безпеки держави. Українська нація, що формується в умовах глобалізації, універсалізації культурних зразків, має вирізнитися насамперед своїми психологічними особливостями, типом поведінки, рисами національного характеру. Ідентичність сучасних громадян України має постати з тих умов, у яких перебуває наша країна, втілювати у собі спільну волю до вирішення загальнонаціональних завдань, поставлених цілей. Поліетнічне українське суспільство має продемонструвати навколишньому світові здатність до радикальної модернізації усіх сфер суспільного буття на основі концентрації усіх сил і ресурсів держави заради добробуту громадян. Натомість визначальними маркерами української ідентичності мають стати чесність, передбачуваність, надійність у відносинах із союзниками та друзями; безповоротність у демократичному виборі: щира відданість ідеалам свободи, солідарності та справедливості правової держави.

Українська ідентичність, крім того, повинна мати й загальноцивілізаційну ментальність – її співвіднесення із сучасною інформаційною епохою, екзистенційними

цінностями, полікультурним розмаїттям світу. Важливість цього зв'язку полягає у потребі включення національного буття у світову систему взаємовідносин, подолання обмеженості етнічної ментальності, просте визначення якої дав Ж. Ле Гофф [4]: це те спільне, що історичний індивід поділяє з іншими людьми свого часу, українськими дослідниками піднесено до центрального аспекту історії, «який охоплює усі сфери життя» [5]. На противагу цьому ідентифікаційна ментальність культури означає постійний інтелектуальний вибір суспільством кращих взірців його життєдіяльності в наявних історичних умовах, що зовсім не співпадає з етнічним життям.

Література

1. Яворська, Г. Дискурс та ідентичність // О. Богомолів. Ісламська ідентичність в Україні / О. Богомолів, С. Данилов та ін. – К., 2005. – С. 80–101;
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/06/11/5126765/>; <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/03/8/4835789/>
3. Ідентичність громадян України: Спільне і відмінне // Національна безпека і оборона. – 2006. – № 7. – С. 23.
4. Ле Гофф, Ж. Середньовічна уява / Ж. Ле Гофф. – Львів, 2007. – С. 38.
5. Присяжнюк, Ю. Українське селянство Наддніпрянської України: соціоментальна історія другої половини XIX – початку XX ст. / Ю. Присяжнюк. – Черкаси, 2007. – С. 45.

ОСНАЧ Олексій

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ІДЕНТИЧНІСТЬ»

У даній доповіді ми спробуємо зробити своєрідний стислий аналіз сучасного розуміння складного і не до кінця визначеного поняття «ідентичність», яке, тим не менш, відіграє важливу роль у найрізноманітніших сферах гуманітарних наук (в якості прикладу можна навести дебати про національну, етнічну, гендерну та державну ідентичність).

Враховуючи значний інтерес до проблематики ідентичності в широкому діапазоні дисциплін, спочатку можна було б очікувати, що легко буде знайти прості та чіткі визначення того, що ті чи інші автори мають на увазі, коли вони використовують ці поняття. У переважній більшості випадків навіть європейські та американські науковці, вживаючи поняття «ідентичність», схоже, не відчують необхідності пояснювати його значення читачам. Розуміння читача просто приймається як належне, навіть якщо «ідентичність» є свого роду наріжним каменем у концепції автора.

Скоріше за все термін «ідентичність» в його сучасному розумінні бере своє коріння з робіт психолога Еріка Еріксона в 1950-х роках. В останні десятиліття поняття «ідентичність» використовується переважно в значеннях або соціальної категорії, що має сталі характерні ознаки або комплексу відносно сталих рис, які мають високу соціальну, культурну або психологічну значущість для тієї чи іншої категорії людей. В останньому сенсі ідентичність тісно переплітається з поняттями «гідність», «гордість» та «честь». Але існують і інші тлумачення цього поняття.

В сучасний період чимало дослідників, що займаються найрізноманітнішими соціальними та гуманітарними дисциплінами, виявляють підвищений інтерес до питань ідентичності. У рамках політичної науки, наприклад, ми можемо спостерігати розповсюджене вживання терміну «ідентичність» під час наукових дискусій або в численних публікаціях. Наша нинішня концепція «ідентичності» – це відносно недавня культурно-лінгвістична конструкція, і до того ж досить складна. Незважаючи на те, що в наш час це слово в повсякденному дискурсі знайоме практично будь-якій освіченій людині, виявляється досить складно в одному короткому абзаці охопити діапазон його нинішніх значень.

На нашу думку, «ідентичність» в даний час використовується в двох взаємопов'язаних смислових категоріях, які можна умовно назвати «соціальною» та «особистісною». У першому

сенсі «ідентичність» можна визначити як соціальну категорію, сукупність осіб, які позначені певною назвою і слідує ряду правил, що визначають приналежність до даної сукупності та характерні риси або атрибути. У другому випадку поняття «ідентичність» набуває більш персонального характеру, тут ідентичність – це одна чи багато рис або характеристик, що виділяються, та які з погляду тієї чи іншої людини є соціально, культурно або психологічно значущими та відносно стійкими.

Таким чином, можна сказати, що поняття «ідентичність» в його нинішньому вираженні має як мінімум двоякий сенс. У повсякденному мовленні, можна використовувати слово «ідентичність» для позначення особистих характеристик або атрибутів, які дуже проблематично виразити в термінах соціальних категорій. Але на нашу думку «ідентичність» в її нинішньому вираженні також є відображенням того, що соціальні категорії досить тісно пов'язані з базовим самоусвідомленням того чи іншого індивіда.

Якщо говорити про такий різновид ідентичності як ідентичність національна, то ми вважаємо доречним гадати про одне цікаве та актуальне питання: чи є національна ідентичність ідентичністю нації в усі часи і в будь-якому місці, або умовою існування саме однієї конкретної нації, а не якоїсь іншої? Схоже, що ідея національної ідентичності тягне за собою ідею тимчасової та просторової спадкоємності нації, проте на наш погляд національна ідентичність – це не стільки факт відмінностей від інших націй, скільки концепт, тісно пов'язаний зі змістом даних відмінностей.

ПИЛИПЕНКО Лілія

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ НА МОВЛЕННЄВУ ПОВЕДІНКУ

Традиційний підхід «прикладної лінгвістики» до вивчення використання мови розглядає окремих користувачів мови як стійких, цілісних, внутрішньо однорідних істот, в головах яких «знаходяться» мовні системи. Через свою універсальну природу ці системи вважаються самодостатніми, незалежними сутностями, відокремленими від індивідуального розуму носія. Тобто, поки мовні системи знаходяться в індивідуальній свідомості, вони існують окремо і, таким чином, залишаються відстороненими від індивідів, які ними користуються.

Хоча люди не відіграють ніякої ролі у формуванні своїх систем, вони можуть використовувати їх, як вони хочуть, у вираженні особистого значення, оскільки більш традиційна думка вважає людей агентами вільної волі, а отже, і автономними органами, які приймають рішення. Більше того, оскільки ця думка вважає, що всі індивідуальні дії спричинені внутрішньо мотивованими станами, індивідуальне використання мови розцінюється як таке, що передбачає високий ступінь непередбачуваності та креативності як у формі, так і в повідомленні, оскільки люди прагнуть встановити особисті зв'язки з оточуючими контекстами. Що стосується поняття ідентичності, то «прикладна лінгвістика» розглядає його як сукупність істотних характеристик, унікальних для індивідів, незалежних від мови та незмінних у різних контекстах. Користувачі мови можуть відображати свою ідентичність, але вони ніяк не можуть впливати на неї.

Використання мови та ідентичність концептуалізуються досить по-різному в соціокультурному погляді на людські дії. Ідентичність не сприймається як поодинокі, фіксована та приналежна до індивіда. Скоріше, вона розглядається як соціально конституційований, рефлексивний, динамічний продукт соціального, історичного та політичного контексту життєвого досвіду людини.

Коли ми використовуємо мову, ми робимо це як особи з соціальною історією. Наші історії частково визначаються нашою приналежністю до низки соціальних груп, у яких ми народжуємось, таких як стать, соціальний клас, релігія та раса. Наприклад, ми народжуємось як жінки чи чоловіки, і ми можемо народитися як християни, євреї, мусульмани або з якоюсь іншою релігійною приналежністю і, таким чином, набути індивідуальної ідентичності,

приписаної нам нашою конкретною релігійною приналежністю. Навіть географічний регіон, в якому ми народилися, забезпечує нам певну групову приналежність, і після народження ми набуваємо конкретних ідентичностей, таких як, наприклад, італійська, китайська, канадська або українська тощо. В межах національних кордонів нас визначає членство в регіональних групах, і ми набуваємо ідентичності, наприклад, північани чи південці.

На додаток до різного групового членства, яке ми набуваємо внаслідок народження, ми підходимо до другого рівня групового членства, що розвивається завдяки нашій участі в різних заходах соціальних інститутів, що включають наші громади, такі як школа, церква, сім'я та робоче місце. Ці інститути формують типи груп, до яких ми маємо доступ, та рольові стосунки, які ми можемо встановити з іншими.

Наприклад, коли ми підходимо до діяльності, пов'язаної з сім'єю, ми беремо на себе ролі батьків, дітей, братів і сестер або двоюрідних братів, і завдяки цим ролям формуємо особливі стосунки з іншими, такими як мати і дочка, брат і сестра, чоловік і дружина. Так само на нашому робочому місці ми беремо на себе роль керівників, підлеглих чи колег. Ці ролі дозволяють нам отримати доступ до певної діяльності та певних рольових відносин.

Наші різноманітні членства у групі, поряд із цінностями, переконаннями та ставленнями, пов'язаними з ними, є важливими для розвитку нашої соціальної ідентичності, оскільки вони частково визначають види комунікативної діяльності та конкретні мовні ресурси для їх реалізації, до яких ми маємо доступ. Тобто, як і з мовними ресурсами, які ми використовуємо у своїй діяльності, наші різні соціальні ідентичності - це не просто етикетки, які ми наповнюємо власними намірами. Швидше, вони втілюють окремі історії, розроблені з часом іншими членами групи, виконуючими подібні ролі. У своїй історії активності ці ідентичності стають пов'язаними з певними наборами лінгвістичних дій для здійснення діяльності та зі ставленнями та переконаннями щодо них.

Історично обґрунтовані, соціально складені знання, вміння, переконання та погляди, що складаються з різних наших соціальних ідентичностей - що схилиють нас діяти, думати і почуватись певними способами та певним чином сприймати участь інших людей - становлять те, що соціальний теоретик П'єр Бурдьє називає нашим габітусом [1]. Ми підходимо до нашої діяльності з сприйняттям та оцінкою, яку ми пов'язали як з приписаними і присвоєними їм соціальними ідентичностями, так і з боку наших співрозмовників, і використовуємо їх, щоб зрозуміти їх причетність до різних груп під час наших зустрічей. Тобто, коли ми збираємось разом у комунікативній події, ми сприймаємо себе та інших таким чином, як ми соціалізувалися. Ми несемо очікування, сформовані з часом завдяки соціалізації в наших власних соціальних групах, щодо того, що ми можемо, а що не можемо робити як члени наших різних груп. Ми дотримуємось подібних очікувань щодо того, що інші, ймовірно, роблять або не роблять як члени їх конкретних груп. Лінгвістичні ресурси, якими ми користуємось для спілкування, та наші інтерпретації тих, які використовуються іншими, формуються цими взаємно сприйнятими уявленнями.

Таким чином, наше власне використання мови та оцінка мовних актів в комунікативній зустрічі в основному розглядається через призму поняття хто ми такі, ким ми вважаємо інших, та ким інші вважають нас.

Література

1. Bourdieu P. Outline of a Theory of Practice. - Cambridge University Press.— 1977.

ВІЙНА І МИСТЕЦТВО

Могили, сироти, каліки
І сум покинутих руїн.

Олександр Олесь

Війна – це, мабуть, найстрашніше з усього, що могла б статися. Війна – це безперервні ракетні удари ворога по цивільній інфраструктурі: по житлових будинках, закладах освіти, медичних установах. Це знищення культових споруд: каплиць, церков, соборів, монастирів, скитів, мечетей, синагог, кірх, костьолів, молитовних будинків... Це бомбардування та руйнація сільських і міських будинків культури, краєзнавчих та національних музеїв, де знаходиться незліченна кількість писемних, археологічних, етнографічних пам'яток культури, витворів мистецтва: картин, скульптур...

Під час Другої світової війни прем'єр-міністр Великої Британії Вінстон Черчилль відмовився від пропозиції одного з міністрів скоротити витрати на культуру заради оборони. «А за що ми тоді воюємо?» — запитав Черчилль. Це доводить, що культура і мистецтво не втрачають своєї важливості навіть в умовах війни.

Нині, під час російсько-українського протистояння, кожен українець боронить свій фронт – не лише військовий, волонтерський, гуманітарний чи інформаційний, а й фронт мистецький [2].

Мистецтво і культура змінюють формати, але не втрачають своєї цінності. Українські музичні гурти, співаки та артисти проводять благодійні концерти на підтримку ЗСУ та постраждалих від війни українців по всьому світу. Закордонні зірки, зокрема й голлівудські актори, а також музиканти, співаки, поети, художники єднаються заради підтримки України.

Чимало вітчизняних артистів підтримують захисників України в різних містах, допомагаючи і словом, і ділом. Так, лідер гурту «Бумбокс» Андрій Хливнюк, що на початку повномасштабної війни заспівав «Ой, у лузі червона калина» на Софіївській площі, пішов захищати Україну та Київ у лавах тероборони. Серед музикантів, які також вирішили боронити країну, Олег Михайлюта — Фагот (гурт «ТНМК»), Фома (лідер гурту «Мандри»), Тарас Тополя, гурт «Антитіла», Олександр Положинський (колишній лідер гурту «Тартак»). Взяли до рук зброю, аби якнайшвидше перемогти росію режисери Ахтем Сеїтаблаєв та Олег Сенцов, актор Олексій Тритенко, хореограф Дмитро Дікусар та багато інших українських зірок.

Війна забирає найкращих людей. Кожен із них займався своєю діяльністю, при цьому докладаючи максимум зусиль задля збереження та популяризації української культури, однак багато хто прославив свою рідну землю у найвищому з мистецтв – оперному.

Шість років тому на Донбасі героїчно загинув Василь Сліпак – український оперний співак, зірка Паризької Опери, патріот України та доброволець, який з 2015 року воював на Донбасі. Коли Василь загинув, йому було лише 41.

Василь Сліпак неодноразово наголошував: «Україна є сильною завдяки своєму народу. Маємо базуватися в майбутньому саме на людях. «Почути свій народ» – насправді, це і є суть. Наш народ дуже мудрий. Я бачу Україну успішною державою, в тому числі й на європейській арені. Якщо ми послухаємо самих себе. Тобто український народ».

Ще один яскравий приклад мистецтва періоду російсько-української війни. Мова, зокрема, йде про британського художника Бенксі, котрий намалював у Києві, Ірпені, Горенці та Бородянці сім графіті. Роботи Бенксі зазвичай прив'язані до актуальних подій чи соціального контексту: вони часто сатиричні або ж драматичні. У своїй творчості він використовує лише три основні кольори: чорний, білий та червоний. Іноді Бенксі спеціально для аукціонів робить малюнки, а іноді його роботи вирізали зі стін і викрадали (що, відповідно, і сталося нещодавно в Гостомелі). Найдорожча на сьогодні робота британця – це

малюнок «Любов у сміттевому кошику», його продано за \$22 млн. Географія діяльності Бенксі обширна: це такі країни як Англія, Ізраїль, Іспанія, США тощо.

Бенксі до подій в Україні вже працював із соціальними трагедіями. 2015 року під час теракту в паризькій концертній залі «Батаклан» загинуло 90 осіб. У 2018 році майстер на дверях цього залу намалював скорботну жінку.

Щодо українського циклу Бенксі, то тут проглядається виразний розвиток сюжету. Його логіку можна простежити навіть у тій послідовності, як Бенксі показав її у своєму відео (а він, між іншим, титулований документальний режисер).

Отже, спочатку художник демонструє глядачам на стіні зруйнованого будинку старого, який мирно купається у ванні та натирає собі спину величезною зубною щіткою. Тобто Україна ніякої небезпеки від сусідів не очікувала, а жила-була собі тихим і мирним життям.

Далі ми бачимо в ролику жінку в халаті, з бігуді на голові, але з одягненим на обличчя протигазом, яка з вогнегасником у руках "стоїть" на стільці, приставленому до стіни. Поруч із дамою — вікно спаленої квартири. Попри те, що героїню малюнка трохи застали зненацька (бігуді, халат), вона вживає заходів для гасіння пожежі, що виникла від військової агресії росії.

Далі над проломом у будинку красується юна гімнастка зі стрічкою. Відомо, що Україна посідала місце лідера у світовій художній гімнастиці. З 1970-х в Україні була сильна школа цього виду спорту (мати та дочка Дерюгіни тощо), що тривало і за часів незалежної України (23 призерки міжнародних чемпіонатів). Сильна жінка — це один із символів нашої країни (скульптури Березині, Матері-Батьківщини), а Бенксі завжди оперує суспільно значущими та зрозумілими образами.

Наступне графіті — це також гімнастка, яка сміливо робить стійку на руках, розташувшись на уламках бетонних плит, зруйнованих ракетними обстрілами. Відповідно зміст даного твору такий: українці не втратили духу та продовжують боротьбу.

Потім ми бачимо, на мій погляд, найвиразніший малюнок: на Майдані, на Хрещатику, - хлопчика та дівчинку, які «гойдаються» на перекладах протитанкової рогатки. Найімовірніше, цей малюнок нав'язаний Бенксі знаменитим знімком, зробленим у перші тижні війни, коли дівчинка гойдалася на подвір'ї на тлі зруйнованого будинку.

Символічним є, на наш погляд, зміст даного витвору сучасного мистецтва: нині точиться боротьба за майбутнє країни — за наших дітей.

Шосте графіті — це поєдинок двох дзюдоїстів, хлопчика та дорослого спортсмена. Усі знають, що Володимир Путін захоплюється цим видом боротьби. Він — досвідчений борець, на відміну від молодого українського президента Зеленського. Володимир Зеленський і був «хлопчиком» у політиці порівняно з Путіним. Але все змінилося після початку війни, трапилося непередбачене, чого ніхто на світі не очікував — Зеленський не втік із країни, а мужньо прийняв бій. Україна дала відсіч російським окупантам та продовжує відвойовувати у ворога свої території: місто за містом, село за селом. Нещодавно Збройні Сили України звільнили Херсон [3].

У символічному плані бачимо: хлопчик хвацько кидає чоловіка на татамі. За графіті на відео ми спостерігаємо, як гордо майорить український прапор. Бенксі дає зрозуміти, що, безумовно, вірить у неминучу Перемогу України.

Ось так історію російсько-української війни видатний британський стріт-художник зобразив у своїх роботах. На наш погляд, це вражає: як з боку лаконічності, так і виразності.

Серед загальнонаціональних культурних цінностей, таких як мова, живопис, прикладне мистецтво, архітектура та інші, особливе місце належить українському фольклору. В українській пісні відображено життя народу, його педагогічний геній, моральні, етичні та естетичні цінності, багатовіковий досвід виховання у душі високої духовності та моралі.

Одвічний зв'язок поколінь, що сплітає полотно історії української нації, - це, перш за все, спадкоємність культурних цінностей. Від наших спільних зусиль залежать, яким буде завтрашній день, що отримають у спадок наші діти й онуки. Пісня – це духовне надбання, і сам не помічаєш, коли ти береш її. Просто настає хвилина, коли починаєш розуміти, що це дороге тобі, що ти цим живеш, що це та нитка, яка єднає тебе з предками.

Яскравим прикладом цього може слугувати концерт до Всеукраїнського дня працівників культури і майстрів народного мистецтва, який відбувся у центральній дитячій бібліотеці міста Ірпінь, оскільки будинок культури вщент зруйнований окупантами. У цьому заході брали участь ансамблі української пісні, народні колективи, хор ветеранів та окремі виконавці, що вкотре підкреслює невмирущість та вічність української культури і мистецтва. Українська пісня – це та неопалима купина нашого народу, яка через призму віків дійшла до сьогодення та «ніколи не вмере, не загине», як пророчив Великий Кобзар.

Отже, війна та мистецтво – це два непокерованих явища, котрі досить тісно переплелися в свідомості українського суспільства. Вищезгадані митці, їхня діяльність, шедеври, витвори мистецтва – усе це результат впливу буремних подій війни за незалежність України на світогляд митця, його сприйняття та уяву. Внаслідок цього і створюються справжні, мистецькі шедеври, правдиві, невмирущі, які, ще довго не втратять актуальності, вони живитимуть український дух і зцілюватимуть духовні і фізичні рани. Завдяки митцям, небайдужим до долі України: *Народ мій є, народ мій завжди буде, Ніхто не перекареслить мій народ!*

Література

1. Пилип Людмила “Ми з України”. Як мистецтво і культура допомагає під час війни <https://rus.lsm.lv/statja/novosti/obschestvo/mi-z-ukrani-yak-mistectvo--kultura-dopomagayut-pd-chas-vyni.a466044/>
2. Сергій Парпуланський «Мистецтво під час війни» <https://mahala.com.ua/podiyi/artsyzka/v-artsyzkiy-art-halereyi-vidkrylasya-vystavka-mystetstvo-pid-chas-viyny/>
3. Костянтин Рильов “Фокус”. Формула британця. Яке послання українцям зашифрував Бенксі у графіті в Києві та Бородянці <https://focus.ua/uk/culture/537713-sem-graffiti-benksi-v-ukraine-kakoe-poslanie-zashifroval-hudozhnik>
4. Етико-естетична традиція у вітчизняній культурі: Тези X Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, 26-28 листопада 2020 року.

СЕМАШКО Тетяна

НАЦІОНАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР МЕНТАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У КОНТЕКСТІ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ СТЕРЕОТИПІЗАЦІЇ

Кожна мова відображає певний спосіб сприйняття й організації дійсності, а відображені в ній значення утворюють певну систему поглядів носіїв мови – картину світу, що є фундаментом виникнення етнокультурних стереотипів. Мова фіксує колективні стереотипні уявлення, тим самим об'єктивуючи, інтерпретуючи діяльність людської свідомості.

Посилений інтерес до національних особливостей власної та чужої культури дозволяє припустити існування національного характеру ментальної ідентичності нації як спільної колективної свідомості. Саме на цьому припущенні ґрунтовані національні стереотипи, що виражають набір стереотипних характеристик, або домінуючу рису характеру етносу.

Історична індивідуальність народу, нації може бути означена як ідентичність. Терміни «ідентичність», що буквально означає ‘тотожний’, а споріднений до нього «ідентифікація» – ‘ототожнення себе з іншим’, виражають встановлений емпіричний факт: найпростішим способом розуміння іншої людини є уподібнення себе до неї. Це, зрозуміло, не єдиний спосіб, але в реальних ситуаціях люди найчастіше здогадуються про внутрішній стан

партнера, поставивши себе на його місце. Відтак, ідентифікація є одним із механізмів пізнання та розуміння іншої людини.

Зіставлення себе з іншими передбачає уподібнення кожного із партнерів один одному, звідси умовиводи: формуючи стратегію взаємодії, кожен мусить враховувати не тільки потреби, мотиви, установки іншого, але і те, як цей інший розуміє його потреби, мотиви, установки та стереотипи.

У соціально-гуманітарних науках ідентичність розглядається як «результат розумової діяльності індивідів (суб'єктів), який з'являється в процесі соціальної взаємодії, в ході якого індивід бачить і формує себе таким, яким його бачать інші» [1, с. 156]. У соціології ідентичність прирівнюється до характеристики індивіда з точки зору його приналежності до якоїсь соціальної спільноти, групи (гендерної, вікової, економічної, етнічної, професійної тощо). Звернення до категорії ідентичності дозволяє розкрити зв'язок між внутрішньоособистісною й соціокультурною детермінацією поведінки людини, зрозуміти протиріччя між соціальним (зовнішнім, стереотипним) та індивідуальним (внутрішнім, оригінальним) зародками в людині.

Етнічна (ментальна, національна) ідентичність як система загальних уявлень, що є результатом усвідомлення історичної спільності, заґрунтованої на культурних традиціях, формується як результат взаємодії з іншими етносами, і здійснюється за допомогою механізмів етнічної ідентифікації – шляхом емоційного ототожнення та входженням у соціальну групу.

Національна ідентичність визначається, з одного боку, як відчуття приналежності до одного історичного ядра нації, що поділяє значна кількість індивідів, а з іншого – як сукупність загальних рис (елементи організації соціального життя, державна мова, символи тощо), що є характерними для представників однієї нації, і які можуть змінюватися з плином часу. Ця сукупність проявляється, насамперед, в національній культурі, в образах думок, у стереотипах-уявленнях і стереотипах поведінки, що обумовлюють специфіку нації та продукують відмінності щодо інших народів.

У царині ідентичності дослідники виокремлюють два взаємопов'язаних рівні: індивідуальний – особисті очікування та норми; суспільний – «результат ототожнення індивіда з очікуваннями та нормами його соціального середовища» [1, с. 156]. Втім, подекуди особисті прагнення індивіда можуть не співпадати із відведеною йому суспільною роллю. Саме у цьому вбачаємо небезпеку зловживання етнокультурними стереотипами: за абсолютизації суспільних характеристик, притаманних окремому індивіду, існує можливість викривлення або хибного розуміння його індивідуальних рис, які не вписуються в його соціальний портрет. У свою чергу, самоідентифікація людини з представниками групи «Ми» є запорукою створення стереотипів, адже стереотипи засвоюються з того моменту, коли людина починає ідентифікувати себе з певною групою, вповні усвідомлюючи себе її членом.

Необхідність збереження зв'язку між поколіннями, інтенсифікація міжнаціональних контактів – причини росту значимості стереотипів і етнічної ідентичності на сучасному етапі розвитку суспільства.

Література

1. Клименко А.Б. Становление проблемы идентичности в западной философии и психологии // *Наука. Религия. Суспільство*. № 2, 2008. С. 152–158.

СИДОРЕНКО Ірина

ЩОДО ПОТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ІДЕНТИЧНІСТЬ»

Коли йдеться про ідентичність, нерідко мають на увазі рівність, схожість, незмінність когось або чогось із перебігом часом. Сприйняття ідентичностей як об'єктивних даностей значної мірою посприяли етнографічні розвідки XIX століття та вибудовані на їх основі

теорії про незмінність мови, духовних традицій, характеру матеріальної культури, антропологічних рис, національних утворень тощо.

Ряд дослідників, зокрема П. Вагнер, Я. Грицак, вважають, що, в першу чергу, розуміння ідентичності як вроджених, сталих якостей зумовлено політичними міркуваннями. Динамічні зміни, започатковані у XVI ст., у XIX сформували нову Європу. Релігійні війни, які розколювали та спустошували Західну Європу, згідно Вестфальського миру 1648 року, завершилися розподілом Європи на систему суверенних держав. Етнографам XIX ст. важливо було обґрунтувати перетворення народів на нації, з їх правом на національне самовизначення. Також з формуванням націй була пов'язана думка про мовно-культурну ідентичність.

Однак, внаслідок ринково-індустріальної революції зростала соціальна нерівність, виник розподіл на класи. І в межах однієї нації відбулася диференціація на два культурно несумісні світи, формувалися соціокультурні ідентичності.

Розповсюдження поняття «ідентичність» у соціальних науках та суспільному дискурсі відбулося у 1960-х роках у США. Соціологи Р. Брубейкер і Ф. Куперзазначають, що завдячуючи значною мірою книзі Г. Елпорта «Сутність упередження» (The Nature of prejudice) це поняття почали розглядати у контексті етнічності; соціологічна теорія ролей, теорія референтних груп (Н. Фур, Р. Мертон), роботи у царині символічних інтеракцій (І. Гоффман) та соціальних конструкцій (П. Бергера) також сприяли популяризації цього поняття [1, 64-65]. Професор Я. Грицак говорить не про об'єктивні, а про «сконструйовані» ідентичності. Вчений відзначає, що сучасний Європейський Союз «через свою демографію стає дедалі поділений, спроби творити спільну європейську ідентичність розбиваються до спротиву локальних еліт...» [3, 351].

Р. Брубейкер і Ф. Купер вказують на те, що термін «ідентичність» має довгу передісторію використання в якості технічного терміну в західній філософії, починаючи з античності та завершуючи сучасною західною філософією. Цей термін використовували для окреслення одвічної філософської проблеми сталості серед виявів мінливості та єдності серед виявів розмаїття [1, 63-64]. Аби позбутися обмежень, що виникають при сприйнятті світу через призму поняття ідентичності, Р. Брубейкер і Ф. Купер пропонують вийти за межі ідентичності, розглядати партикулярність не як сталість та незмінність, а як взаємодію розмаїтих окремоностей.

Т. Джадт вважає, що прагнення встановити маркери при визначенні ідентичності не є виправданими. Аналізуючи власне життя, він приходять до висновку, що, залежно від ситуацій, люди можуть приймати різні, часом навіть взаємовиключні ідентичності [2]. На його думку, ідентичності не є сталими, вони конструюються під впливом певних обставин.

Власне розвиток європейської культури є досвідом поєднання розбіжностей: необхідність вирішення конфліктів релігійних ідентичностей заклало підвалини сучасних універсальних цінностей. Ідеї, на ґрунті яких постала Європа та західна цивілізація, сьогодні не належать виключно Європі та європейцям за походженням. Неправомірно залишити поза увагою, що сучасну Європу сформувала сукупність впливів - греко-римська спадщина, християнство, здобутки юдаїзму та ісламу. Кожна європейська країна колись мала досвід взаємовідносин з якимось регіоном Африки чи Азії, обмінювалася чим-небудь з цим регіоном, конфліктувала з ним та перебувала у постійному контакті. Європа в її модерному розумінні постала на гуманістичних засадах як територія рівних можливостей та соціальної справедливості.

Ідентичності не є незмінними, натомість усталений з переходом до модернізації універсалістський світогляд та універсалістська система законодавства орієнтують на прийнятні для кожного норми взаємодії.

Література

1. Brubaker Rogers, Cooper Frederick. *Beyond identity. Theory and Society*. Vol. 29. № 1 (Feb., 2000). P. 1-47 / пер. на рус. Д. Кучерової, под ред. А. Семенова, М. Могильнер. – *Ab Imperio*, 3/2002. С. 61-115.
2. Джадт Тоні. Пограничний народ / пер. з англ. П. Грицак за публікацією: Tony Judt. *Edge People. The New York Review of Books*. March 25, 2010.
3. Грицак Ярослав. Клопоти з пам'яттю. Страсті за Бандерою: статті та есеї / упоряд. Т.С. Амар, І. Балинський, Я. Грицак. Київ: Грані-Т, 2010. С. 346-357.

СОКОЛОВА Олександра

ПРОБЛЕМА МОРАЛЬНО-ДУХОВНИХ ЗАСАД НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Як засвідчує досвід історичного, культурного розвитку спільнот, з одного боку, а з іншого, й життєвий досвід людини, її індивідуально-особистісне життєздійснення завжди супроводжувалися утвердженням та поглибленням етно-національних відмінностей. Причому нова й новітня європейська історія, особливо ж упродовж XIX-XX століть, беззаперечно засвідчувала про зростання чинників, форм національно-культурного поступу як для спільноти (формування рис народного, національного характеру, національної душі), так і в аспекті індивідуального буття. Скажімо, відмінності національного характеру було демонстрацією можливостей етноспільноти протистояти зовнішнім впливам, що сприяло утвердженню національних, культурних відмінностей, самодостатності буття нації та людини, у тому числі і в умовах взаємодії з іншими спільнотами (як спільноти, так і окремої індивідуальності).

Доцільно у даному контексті представити порушені питання на основі методології філософії персоналізму. Маємо на увазі положення, що народ (нація), а також людська індивідуальність можуть і повинні розглядатися у *«вимірах особистості»*.

Хоча конкретні аспекти цього загального твердження набували упродовж історії філософії різних змістовних формулювань, демонструючи предметні відмінності персоналістського історико-філософського дискурсу, про що, зокрема, засвідчують розвідки представників Київської світоглядно-антропологічної школи – В.І. Шинкарука, В.О. Іванова, С.Б. Кримського, В.Г. Табачковського, А.К. Бичко, І.В. Бичка та ін. Вочевидь, національне як таке не редукується і до «національних відносин», а демонструє свої можливості в статусі наскрізного для суспільного буття та буття окремого індивіда національно-духовного чинника формування, зміцнення національної особистості: формування та функціонування відповідної ціннісної зорієнтованості мислення, особливостей мислительної діяльності, специфіки розуміння місця й ролі родинно-побутового світу в життєздійсненні індивідуальності та особистості її життє- і самотворчості, розуміння статусу, життєвої доконечності своєї батьківщини і т. д. Усе це, трансформоване системою духовно-культурних цінностей, до певної міри, й спроможне репрезентувати «наповнення» національної індивідуальності народу та особистості: «особистості народу та особистісності людини».

Так, наприклад, Г. Сковорода привертає увагу свого улюбленого учня М. Ковалинського до необхідності засвоєння, переосмислення зразків класичної грецької літератури та філософії з метою розширення світогляду, змісту соціально-філософського мислення – як поглиблення розуміння *своєї* доконечної причетності до життя *свого* народу, *і своєї, отже, людської гідності, людськості своєї індивідуальності*, по суті, не відокремлюваної від буття спільноти. Важливішими складовими життєвої позиції при цьому є: постійна готовність обстоювати, зміцнювати культурні цінності, і, відповідно, протистояти спробам їх руйнації – як руйнації внутрішньої цілісності, сформованої вільними зусиллями індивіда, його інтересами, схильностями, прагненнями.

Але ж це, отже, і поглиблення відчуття, переживання доконечності внутрішньої потреби духовно-об'єднавчої спільноту активності. На доказ останнього, на наш погляд, є положення, що за обставин занепаду цінностей політичного, духовно-культурного життя, недостатньої впливовості релігійної віри на передні позиції природно виходять цінності національної свідомості – як форм захисту, утвердження Гідності, Справедливості, Віри, Надії, Любові – для поколінь сучасних і грядущих, що успадкували їх від поколінь минулих, зокрема, й синтезованих філософією свободи та гідності Григорія Сковороди. У дні Революції Гідності 2013-2014 рр. сучасний український поет Олександр Ірванець, зокрема, писав: «Ми – народ! Ми вийшли самотужки, // Йдемо невпинно і неухвально! // І вже ніякі тушки чи тітушки // Не порятують скислого режиму. // І навіть прийшли з Півночі «братушки» // Не змінять волю нашого народу, // І їхній цар не вистрелить з Цар-пушки, // Бо та Цар-пушка не стріляла зроду». Бо, запитує поет: «Що скажеш ти синові, донці, // Або чужим дітлахам, // Допоки в твоїй сторонці // Панує неситий Хам?»

Національна гідність та єдність є, відтак, тими історичними і поглиблюваними надбаннями, що поступово кристалізуються в глибинах національної свідомості і самосвідомості, та які постійно і все більш дієво зманіфестовують, так би мовити, *неминучість* національного, як останнього прихистку самозбереження народу-нації. Адже, скажімо, і національну свідомість репрезентують настрої та переконання, що лише на основі культуростверджувальних норм можливе майбутнє нації – як внутрішньо єдиної.

І, відповідно, найбільш адекватними та успішними, відданими носіями ідей та цінностей національної свідомості та гідності і єдності, природно, можуть і повинні бути покоління молодих, особливо чутливих та сприйнятливих щодо нововведень. Їхня життєдіяльність та життєтворчість є тим «простором», до якого повертаються самі витoki соціокультурного розвитку, буття нації: молодь *природно культурно-історично* покликана зманіфестувати і тією чи іншою мірою зманіфестує дійсно *дух свого часу*. Бачення, розуміння майбутнього, прагнення його обстоювати є тими екзистенційними передумовами, які роблять молодих природно відважними, які хоробро відстоюють своє майбутнє – такі умови і перспективи, що будуть засадничими їхнього буття. Їхня активна позиція зманіфестує, зрештою, найістотніше в національно-культурному бутті – що національна неповторність культури *не може не бути вищою святістю* і, отже, відтак, предметом безумовного поклоніння для усіх без винятку партійно-ідеологічних об'єднань.

СТРІЛЕЦЬ Василь

ТЕМА РОСІЙСЬКОЇ «ІМПЕРСЬКОЇ НАЦІЇ» ТА ЇЇ ДОЛІ В ПОГЛЯДАХ МАКСИМА СЛАВИНСЬКОГО

Одним із лідерів українських радикал-демократів (соціалісті-федералістів) – партії, що діяла в Україні та і еміграції впродовж перших десятиліть ХХ ст., був МаксимСлавинський. Народився Максим Антонович Славинський 1868 р. на Київщині в селянській родині. Після закінчення юридичного та історико-філологічного факультетів Київського університету працював у Катеринославі, де редагував газету «Придніпровський край». 1898 р. переїхав до Петербурга, був співредактором газет «Северный курьер», «Свобода и право», «Свободная мысль», секретарем журналу «Вестник Европы». У 1906 р. – редактор друкованого органу Української парламентської громади І Державної Думи – «Украинского вестника». Протягом 1914 – 1916 рр. був видавцем і технічним редактором першого довідника з українознавства під назвою «Украинский народ в его прошлом и настоящем», що вийшов 2-ма томами у Петрограді. В період Української революції 1917-1921 рр. та в наступні десятиліття М. Славинський стає помітним громадсько-політичним діячем, погляди якого значною мірою впливала на ідеологічну платформу ліберально-демократичної течії українського національно-визвольного руху.

Доповідь М. Славинського «Національно-державна проблема в СРСР», виголошена ним 1937 р. у Парижі для представників емігрантських кіл, підсумовувала теоретичне

розроблення національного питання, чим М. Славинський займався ще з кінця 19 ст. Доповідь викликала неабиякий інтерес в емігрантському середовищі: на ній було присутні приблизно 200 слухачів, серед яких виділялися видатні діячі російської еміграції О. Керенський, І. Єфремов та Б. Гуревич. Наступного року доповідь була видана окремою книгою, якій судилося стати вагомим фактором зміцнення державницької свідомості представників багатьох поневолених народів Радянського Союзу й істотно вплинути на формування уявлень про СРСР у політичних колах європейських країн.

Значна частина доповіді була присвячена національно-політичному питанню в царській Росії. На думку М. Славинського, в останній, як і в інших багатонаціональних державах, проходив процес становлення «імперської нації», що обмежився лише формуванням її еліти. Ця російська еліта була досить розвинутою, перевищуючи у деяких відношеннях навіть європейський рівень. Але вона не мала під собою певної національної бази, а зробити своєю базою великоросів вона не могла з огляду на їх незначний, порівняно з багатьма підневільними народами Росії, культурний розвиток. Від великоросів російська еліта взяла лише їх мову, але залишилася чужою для всіх, у тому числі й для великоруського, народів імперії. Водночас М. Славинський стверджував, що навіть ця мовби єдина російська еліта (імперська нація) залишалася багатонаціональною, тобто складалася з так званих «людей двох націй».

Приблизно в другій половині XIX ст., продовжував М. Славинський, пригноблені нації замість збройної боротьби вдаються до спрямованої на організацію їх власного внутрішнього життя так званої «органічної роботи», яка давала вагомі результати, руйнуючи спрямовані на денационалізацію зусилля імперського державного апарату і зводячи нанівець ґрунтовані на цих зусиллях національно-культурні здобутки «імперської нації». На думку М. Славинського, ця «органічна робота» повинна була закінчитися створенням національних держав, але поставити це питання відкрито в російських умовах було неможливо. Тому події розвивалися шляхом певних компромісів, що проявилось в ідеї федерації Росії. «Пізніше, – зазначив М. Славинський, – ... ці компроміси, як ламкі містки в повінь, були без залишку знесені могутніми національними рухами і відійшли в область історії. Не зайвим, можливо, при цьому буде відмітити, що творці вказаних компромісів (до числа яких М. Славинський зараховував і себе. – В.С.) самі заздалегідь передбачали їх майбутнє і, доживши до цього, зовсім не жалкували за такою їх долею».

Визначивши більшовизм як органічне для росіян як таких (тобто великоросів) явище, М. Славинський пояснив розпад російської держави після Жовтневої революції 1917 р. саме усвідомленням колишніми підневільними націями загрози їх національним здобуткам. Після перемоги більшовиків у Великоросії не лише вся «імперська нація», але й більшовики, як її частина, відрізані були від тих витоків, які живили їх людьми у дореволюційні часи. Тому людський матеріал більшовизму з цього часу поповнювався, головним чином, великоруськими елементами, внаслідок чого і «весь більшовизм ідеологічно, психологічно і практично став, природно, пливати від лінії імперської нації у напрямі стихії великоруської і до великоруських державних традицій». Це неминуче призвело до збройної боротьби між керованими більшовиками великоросами та колишніми поневоленими націями.

На погляд М. Славинського, єдиним розумним і людяним виходом з цієї ситуації національного протистояння в СРСР було б припинення боротьби та мирне національно-державне розмежування. Але такий варіант він визначив як утопічний і закінчив доповідь такими словами: «... імперіалістичні тенденції, що просочилися одного разу в національну свідомість народу, зживаються не легко. Довго ще їх будуть зживать і великороси, все рівно яким шляхом піде їх політичний розвиток. Підкомандним націям на цей рахунок не годиться створювати ніяких ілюзій. Боротьбою і кров'ю забарвлений їх відрив від імператорської Росії, у тій же атмосфері відбудеться і їх звільнення від СРСР. Інших шляхів до вирішення національно-державної проблеми на сході Європи історія не знає, а сучасна дійсність не вказує».

**МОТИВИ ПАТРІОТИЗМУ В ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ
ВАДИМА КРИЩЕНКА**

...вчитайтесь в поетичні рядки Вадима Крищенка,
побудьте з ним хоч якусь мить наодинці – і ви відчуєте,
що його слово, його думка можуть перероджуватись
у радість і гнів, можуть ставати трепетними і глибокими
почуттями, які довго залишаються в людському серці

Юрій Мушкетик

Патріотизм – громадянське почуття, змістом якого є любов до батьківщини і готовність пожертвувати своїми інтересами заради неї, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури, особливе емоційне переживання своєї приналежності до країни і свого громадянства, мови, історії, традицій, готовність діяти в інтересах Вітчизни та постати на її захист у разі необхідності [2].

У ХХІ столітті патріотизм є ціннісною основою і виступає чинником інтеграції нашої нації та є істотним мотивом саморозвитку. Проблема патріотизму набуває особливої значущості у зв'язку з російською військовою агресією проти України. Саме українська інтелігенція покликана сформувати єдиний духовний простір України.

Мета наукової розвідки – дослідити мотиви патріотизму у поетичній творчості Вадима Крищенка і розкрити найцінніші здобутки митця на ниві духовної культури.

Любов до України, рідного краю, отчого дому – головний стержень поетичної творчості Вадима Крищенка. Об'єктом художнього змісту поезії є український народ, його традиції, багата духовна культура, історія.

У поезії Вадима Крищенка особливо яскраво прослідковується багатий синонімічний ряд епітетів, що несуть у собі надзвичайне розмаїття виражальних емоцій. *Земля, Вітчизна, Україна* у текстах поезії Вадима Крищенка поєднуються з епітетами *безсмертна, горда, чесна, слава, добра, тополя, калинова*, тощо, що підтверджує нерозривний зв'язок автора з рідним краєм, життям українського народу, формуючи ідейний пафос багатьох його віршів, зокрема: «Отчий край», «Родина», «Бути українцем», «Україна», «Україно, пам'ятай героїв», «Одна єдина», «Молитва за Україну», тощо. У цих віршах, що у співпраці з кращими композиторами України стали найвідомішими піснями, задекларовано високий патріотизм автора і злито воедино такі святі для нього поняття, як рідна земля, Вітчизна, Любов, Добро.

У поезії Вадима Крищенка про рідний край і місце, пов'язані з дитинством, можна натрапити на наскрізний для лірики Вадима Крищенка образ часу і невимовну тугу за дитинством і юністю, що залишилися за горизонтом. У поета є постійна потреба повертатися в країну молодих літ та із висоти життєвого досвіду досягнути все вже у новому вимірі. Ті спомини-повернення радісно барвисті й тужливі, особливо коли згадуються найрідніші – батьки, без яких не уявляєш рідного дому. Коли майбутньому поету було 14 років – померла його мати. Її світлий образ і тема малої батьківщини проходять крізь всю творчість поета. У поезії «Мамина пісня» поет написав її найніжніші та найтепліші слова:

Лиш мамина пісня у серцізвучить.

Я з нею – добріший, я з нею – сильніший,

Бо все найсвятішез'єдналось у ній.

Вона і порадить, вона і утішить,

І тишу простелить душігрозів [1, с. 202]

Поетичний доробок Вадима Крищенка воістину багатий. У його віршах простежується щира любов до батьків, до отчого дому, до України. Зокрема, у вірші «Калинове гроно» поетично-пісенне слово і художні образи викликають піднесення, гордість, захоплення від неперевершеної сили таланту митця:

Моя земля, мов калинове гроно,

Моя земля – в мені джерельце б'є.

Вона мене руками трав пригорне,
Щоб відчував я – в мене мати є [1, с. 220]

Поезія Вадима Крищенка «Браття-українці» – високого громадянського звучання. Це крик душі поета за державу, за український народ, який обкрадають можновладці. При згадці про Україну єство поета переповнюється сплеском позитивних емоцій. Душа рветься допомогти, а розум шукає всілякі можливості для цього.

Україна для Вадима Крищенка – це вічна радість його серця і любов. Вірш «Хай святиться ім'я твоє» є щирою молитвою поета-пісняра до Господа за Україну:

Хай Господь посилає нам
Мудрості й сили
І хранить Україну –
Нині, прісно й вовік! [1, с. 78]

Поезія Вадима Крищенка має глибокий повчальний зміст. Завдяки великому таланту поета його рядки пробуджують у читачів щирю любов до України, до рідного краю, до отчого дому. Поет заявляє: «Я – України син і щиро гордий цим!». Переконані, що з такими патріотами, як Вадим Крищенко, Україна переможе у цій страшній війні, бо ніхто ніколи її не зламає. У поетичній творчості Вадима Крищенка відтворились доброта, щирість, душевність українців, у ній звучать їхні мрії, надії, сподівання. Поезія поета-пісняра має великий вплив на життя українців і є нев'янучою окрасою духовної культури українського народу.

Література

1. Крищенко В.Д. Українська душа. – К.: Дніпро, 2009. – 592 с.
2. Явір В. Патріотизм // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – С.546.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

АЛЕКСЄЄВ Олександр Юрійович, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

АНДРІЙЧУК Людмила Русланівна, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

АСАТУРОВ Сергій Костянтинович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

БАЛАЛАЄВА Олена Юріївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

БОЙКО Іван Іванович, кандидат філософських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

БУЦИК Ігор Михайлович, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВАКУЛИК Ірина Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВАРГАТЮК Сергій, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних і суспільних наук відносин, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВЕЛИЧКО Ірина Георгіївна, викладач кафедри англійської філології, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВЛАСЕНКО Каріна Олександрівна, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри соціальної роботи та реабілітації, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВОВК Анатолій Сергійович, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВОЙТЮК Ірина Віталіївна, кандидат філософських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ГАЛУШКО Михайло Михайлович, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (м. Київ, Україна)

ГЕЙКО Світлана Миколаївна, кандидат філософських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ГЛОТОВА Маргарита, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ГОРБАТЮК Тарас Віталійович, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ГОРОДНЯК Яна Петрівна, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ГРАБОВСЬКА Інна Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ДАНИЛОВА Тетяна Вікторівна, кандидат філософських наук, доцент, (м. Київ, Україна)

ДРАЧУК Олександра Вікторівна, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ДУБРОВІНА Оксана Валеріївна, асистент кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЖУРАВСЬКА Ніна Станіславівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри управління та освітніх технологій, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЗАКАТЕЙ Юлія, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КАСНМАРЧУК Svitlana, PhD in Pedagogy, Associate Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

КАЛУГА Володимир Федорович, доктор філософських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КИЧКИРУК Тетяна Василівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КОВАЛЬЧУК Тамара Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КОЛЕСНИК Марія Юріївна, старший викладач кафедри іноземної філології і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КОНОНЧУК Інна Валеріївна, старший викладач кафедри іноземної філології і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КОСТРИЦЯ Наталія Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри журналістики та мовної комунікації, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КРАВЧЕНКО Наталія Борисівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КРОПИВКО Олена Михайлівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЛАНОВІЮК Людмила Петрівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЛАУТА Олена Дмитрівна, кандидат філософських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МАЗУР Наталія Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МАКОДА Світлана Леонідівна, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МАТВІЄНКО Ірина Сергіївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МИРОШНІЧЕНКО Віталій Олександрович, аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МИСЮРА Тетяна Михайлівна, кандидат філософських наук, (м. Київ, Україна)

МИХНЮК Сергій Вікторович, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МІСЬКЕВИЧ Людмила Вікторівна, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ОЖОГАН Лілія Олександрівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури (м. Київ, Україна)

ОСНАЧ Олексій Михайлович, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПИЛИПЕНКО Лілія Леонідівна, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПІВЕНЬ Олена Болеславівна, старший викладач кафедри іноземної філології і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПОПІВАНОВА Христина, Донбаський державний педагогічний університет (м. Слов'янськ, Україна)

ПУЗИРЕНКО Ярина Василівна, кандидатка філологічних наук, доцентка, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РУБІНСЬКА Броніслава Іллівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри романо-германських мов і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

САВЕНКО Олександр Миколайович, Заслужений журналіст України, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування (м. Київ, Україна)

САВЕНКО Тетяна Дмитрівна, кандидат філологічних наук, доцент, Національна академія статистики, обліку та аудиту (м. Київ, Україна)

САВОСТЬЯН Яна, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

САУЛЯК Надія Олександрівна, асистент кафедри англійської мови для технічних та агробіологічних спеціальностей, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СВЯТНЕНКО Анна Василівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СЕМАШКО Тетяна Федорівна, доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри журналістики та мовної комунікації, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СЕСУНОВА Юлія Володимирівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СИДОРЕНКО Ірина Григорівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СКОКОВА Марина Сергіївна, асистент кафедри іноземної філології і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СОКОЛОВ Олександр Єгорович, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СОКОЛОВА Олександра Максимівна, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СОПІВНИК Ірина Віталіївна, доктор педагогічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СОПІВНИК Руслан Васильович, доктор педагогічних наук, доцент Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СТРІЛЕЦЬ Валентина Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземної філології і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СТРІЛЕЦЬ Василь Васильович, доктор історичних наук, кандидат юридичних наук, професор кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ТИМОШЕНКО Ольга Тарасівна, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ТІТЕНКО Наталія Миколаївна, старший викладач кафедри культурології, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ТОВКУН Інна Іванівна, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ТРИМА Катерина Андріївна, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ТРУТЕНЬ Аліна Вікторівна, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ФОМІНА Галина Віталіївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ХАРЧЕНКО Світлана Василівна, доктор філологічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ХВІСТ Вікторія Олексіївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЧЕКАЛЮК Вероніка Василівна, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЧИКИРИС Юлія Володимирівна, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ШИНКАРУК Василь Дмитрович, доктор філологічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ШИНКАРУК Лідія Василівна, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, Національний університет біоресурсів і природокористування України

ШИНКАРУК Наталія Василівна, кандидат юридичних наук, Кабінет Міністрів України (м. Київ, Україна)

ШИНКАРУК Олександра Василівна, кандидат юридичних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЯРЕМЕНКО Наталія Віталіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови для технічних та агробіологічних спеціальностей, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)